Planbureau voor de Leefomgeving

BELEIDSOVERZICHT EN FACTSHEETS BELEIDSINSTRUMENTEN

Achtergronddocument bij de Klimaat- en Energieverkenning 2025

16 september 2025

Disclaimer
De beschrijving en alle aanvullende beleidsinformatie over de beleidsinstrumenten in dit achtergronddocument, is opgesteld door, en onder verantwoordelijkheid van, de ministeries van Financiën; Infrastructuur en Waterstaat; Klimaat en Groene Groei; Landbouw; Visserij; Voedselzekerheid en Natuur; en Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening .

Het KEV-consortium is in dit achtergronddocument verantwoordelijk voor de toelichting op de doorrekening, de indeling in KEV-beleidscategorie en de indeling in raming.

PBL

Colofon

Beleidsoverzicht en factsheets beleidsinstrumenten. Achtergronddocument bij de Klimaat- en Energieverkenning 2025

© PBL Planbureau voor de Leefomgeving
Den Haag, 2025
PBL-publicatienummer: 5799-2
Versie: 10 februari 2026

Eindverantwoordelijkheid
Planbureau voor de Leefomgeving (PBL)

Projectcoördinatie
Matthijs Mugge, Martijn van Sebille, Marije Hoff, Marijke Menkveld, Cees Volkers en Paul Koutstaal

Contact
kev@pbl.nl
www.pbl.nl/kev

Auteurs, projectteam en inhoudelijke bijdragen
PBL: Lennart Bours, Dick van Dam, William van Dijk, Gerben Geilenkirchen, Maarten 't Hoen, Marije Hoff, Robert Koelemeijer, Paul Koutstaal, Sander Lensink, Jordy van Meerkerk, Jelle van Minnen, Matthijs Mugge, Amber Nusteling, Arjan Plomp, Lena Schulte-Uebbing, Martijn van Sebille, Wouter Wetzels, Henk Westhoek en Emma van der Zanden.
TNO: Marijke Menkveld en Joost Gerdes.
RVO: verschillende experts van RVO.

Met inhoudelijke bijdragen van de ministeries van Financiën, IenW, KGG, LVVN en VRO.

Eindredactie en productie
Uitgeverij PBL

Toegankelijkheid
Het PBL hecht veel waarde aan de toegankelijkheid van zijn producten. Mocht u problemen ervaren bij het lezen ervan, dan kunt u contact opnemen via info@pbl.nl. Vermeld daarbij s.v.p. de naam van de pu-blicatie en het probleem waar u tegenaan loopt.

Delen uit deze publicatie mogen worden overgenomen op voorwaarde van bronvermelding: PBL & TNO (2025), *Beleidsoverzicht en factsheets beleidsinstrumenten. Achtergronddocument bij de Klimaat- en Energieverkenning 2025*, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving.

Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) is het nationale instituut voor strategische beleidsanalyses op het gebied van milieu, natuur en ruimte. Het PBL draagt bij aan de kwaliteit van de politiek-bestuurlijke afweging door het verrichten van verkenningen, analyses en evaluaties waarbij een integrale benadering vooropstaat. Het PBL is vóór alles beleidsgericht. Het verricht zijn onderzoek gevraagd en ongevraagd, onafhankelijk en wetenschappelijk gefundeerd.

Inhoud

Colofon 2
Eindverantwoordelijkheid 2
Projectcoördinatie 2
Contact 2
Auteurs, projectteam en inhoudelijke bijdragen 2
Eindredactie en productie 2
Toegankelijkheid 2

1 Inleiding 6

2 Beleidsoverzicht 8
Uitleg bij de factsheets 8
Lijst van afkortingen 9
Overzicht beleidsinstrumenten Algemeen 9
Overzicht beleidsinstrumenten Elektriciteit 10
Overzicht beleidsinstrumenten Gebouwde omgeving 10
Overzicht beleidsinstrumenten Industrie 11
Overzicht beleidsinstrumenten Landbouw 12
Overzicht beleidsinstrumenten Landgebruik 13
Overzicht beleidsinstrumenten Mobiliteit 13

3 Factsheets beleidsinstrumenten Algemeen 14
3.1 Beperken inputvrijstelling energiebelasting aardgasverbruik bij elektriciteitsopwekking 14
3.2 Bijmengverplichting groen gas 16
3.3 Negatieve emissies door o.a. BECCS (0-3,5 Mton) 18
3.4 Systematiek Energie Vervoer (REDIII) 19

4 Factsheets beleidsinstrumenten Elektriciteit 22
4.1 Normeren en stimuleren van slimme energie-intensieve apparaten 22
4.2 Tenders (vergunningverlening) windenergie op zee 23
4.3 Versnelde opbouw CO_2-vrij regelbaar vermogen naar aanleiding van streefdoel CO_2-vrije elektriciteitssector in 2035 24
4.4 Zon op Zee - Onderzoek tot realisatie 3GWp in 2030 25

5 Factsheets beleidsinstrumenten Gebouwde Omgeving 27
5.1 Energiefonds, Warmtefonds en ontzorging vanuit één loket 27
5.2 Fixteams voor micro-ondernemingen om energieverbruik te verminderen 29
5.3 ISDE Investeringssubsidie Duurzame Energie en Energiebesparing (ISDE/ISDE-KA) 30
5.4 Nationale deelneming Warmte 33
5.5 Normering gericht op uitfasering huurwoningen met slechte isolatie (energielabels EFG) 35
5.6 Verkenning borging warmtepompen 37
5.7 Verkenning pilot stimuleren verduurzaming via Nationale Hypotheek Garantie 39
5.8 Waarborgfonds Warmtenetten 40
5.9 Warmtenetten Investeringssubsidie (WIS) 42

Niet aangeleverde beleidsinstrumenten Gebouwde Omgeving 44
Huurbevriezing sociale huurwoningen in 2025 en 2026 44

6 Factsheets beleidsinstrumenten Industrie 45
6.1 Aramis volloop 45
6.2 Deelname EBN in CCS-infrastructuur (CO_2-transport en -opslag) 47
6.3 Hervorming ASB 48
6.4 Jaarverplichting RFNBO's in industrie 49
6.5 Maatwerkaanpak Industrie 51
6.6 Nationale CO_2-heffing industrie 54
6.7 Meetstandaard waterstof 57
6.8 Normering van gebouwen met een industriefunctie 58
6.9 Raffinageroute 60
6.10 Stimuleringsinstrumenten productie groene waterstof 61
6.11 Terugdringen gebruik HFK-koudemiddelen met hoge GWP 63
6.12 Vraagsubsidies hernieuwbare waterstof 64

7 Factsheets beleidsinstrumenten Landbouw 65
7.1 Afschaffen verlaagd energiebelastingtarief glastuinbouw 65
7.2 CO_2-sectorsysteem 2021-2024 68
7.3 Convenant energietransitie glastuinbouw 2022-2030 69
7.4 EU ETS2 70
7.5 Financiering Kas als Energiebron 73
7.6 Het Nieuwe Telen (HNT) 74
7.7 Individueel CO_2 systeem 2025-2030 76
7.8 Lbv kleine sectoren 78
7.9 Maatregel Gerichte Aankoop, 1e tranche (MGA-1) 80
7.10 Marktintroductie energie-innovaties glastuinbouw (MEI) regeling 83
7.11 Randvoorwaarden glastuinbouw 84
7.12 Regeling energie-efficiëntie glastuinbouw (EG) 85
7.13 Sectorale interventie Groenten en Fruit (SIG&F) 94
7.14 Stimuleringsregeling warmteinfrastructuur glastuinbouw (SWIG) 96
7.15 Tijdelijke, vrijwillige extensiveringsregeling voor de melkveehouderij 97
7.16 Vrijwillige beëindigingsregeling veehouders 98

Niet aangeleverde beleidsinstrumenten Landbouw 99
Afroming bij overdracht rechten 99

8 Factsheets beleidsinstrumenten Landgebruik 100
8.1 GLB-NSP samenwerkingsmaatregel veenweide en overgangsgebieden N2000 100
8.2 Grondgebonden eco-regeling voor klimaat en leefomgeving 102
8.3 Provinciaal programma landelijk gebied 104

9 Factsheets beleidsinstrumenten Mobiliteit 106
9.1 Duurzame luchtvaartbrandstoffen (E-fuels) 106
9.2 Electric Road Systems 108
9.3 Elektrisch aangedreven Friese Waddenveren 109
9.4 Extra verhoging brandstoftransitieverplichting 110

9.5 MRB (motorrijtuigenbelasting) korting of vrijstelling voor EV's 111
9.6 Normering zakelijke lease per 2027 112
9.7 Onderwegpas openbaar vervoer 113
9.8 Opschaling nieuwe aandrijftechnologieën luchtvaart 114
9.9 Stopcontact op land 115
9.10 Verhoging maximumsnelheid rijkssnelwegen naar 130 km/u overdag 116

1 Inleiding

In dit achtergronddocument geven we overzichten van en toelichtingen op alle nieuwe beleidsinstrumenten en beleidswijzigingen die zijn beschouwd in de Klimaat- en Energieverkenning 2025 (KEV) ten opzichte van de KEV 2024. In de KEV 2025 actualiseren we de ramingen van de KEV 2024 op hoofdlijnen, waarbij we de effecten van beleidswijzigingen analyseren die een substantieel effect hebben op de geraamde broeikasgasemissies, hernieuwbare energie en energiebesparing in 2030. Aangezien de KEV 2025 een KEV op hoofdlijnen is, zal ook dit achtergrondrapport een actualisatie zijn van het achtergrondrapport van 2024. Daarbij zijn enkel beleidsinstrumenten opgenomen die in het afgelopen jaar nieuw zijn aangekondigd of dit jaar anders meegenomen worden in de KEV-ramingen dan in de KEV 2024. Dit betreft hoofdzakelijk nieuw beleid uit het pakket voor Groene Groei, in aanvulling op de Voorjaarsnota 2025, en wijzigingen in de analyse van beleidsinstrumenten uit het Hoofdlijnenakkoord van de fracties van PVV, VVD, NSC en BBB (2024).

De beschrijving en alle aanvullende beleidsinformatie over de beleidsinstrumenten in dit achtergronddocument, is opgesteld door, en onder verantwoordelijkheid van, de ministeries van Financiën, Infrastructuur en Waterstaat (IenW), Klimaat en Groene Groei (KGG), Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN) en Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening (VRO). De van de ministeries afkomstige informatie heeft betrekking op de situatie op 1 mei 2025. In dit achtergronddocument geeft het KEV-consortium vervolgens per instrument aan of, en hoe, de beleidsinstrumenten zijn meegenomen in de KEV en hoe deze zijn ingedeeld naar beleidscategorie: 1) vastgesteld, 2) voorgenomen en 3) geagendeerd beleid. Hiernaast zijn de beleidsinstrumenten ook ingedeeld naar raming: 1) basispad en 2) aanvullend beleid. Zie paragraaf 1.1 in de Klimaat- en Energieverkenning 2025 voor toelichting op deze beleidscategorieën en de twee ramingen. Sommige beleidsinstrumenten konden niet in de KEV-berekeningen worden meegenomen; dit geven we in de beleidscategorie aan.

In hoofdstuk 2 staan de overzichten van alle beleidsinstrumenten per sector en van de algemene (sectoroverstijgende) instrumenten. In deze overzichten is alleen het beleid opgenomen dat directe betrekking heeft op de domeinen klimaat, energie, en landbouw. Ander beleid dat een indirect effect heeft, zoals economisch of fiscaal beleid (bijvoorbeeld belastingen op loon en winst), is niet altijd in dit overzicht opgenomen, maar is vaak impliciet als uitgangspunt meegenomen.

In hoofdstuk 3 (sectoroverstijgende instrumenten) en de hoofdstukken 4 tot en met 9 (instrumenten per sector) geven we in een zogenoemde *factsheet* een toelichting per beleidsinstrument. In ieder factsheet staat de beschrijving van een beleidsinstrument zoals de ministeries die hebben aangeleverd. In het onderdeel 'Toelichting op de doorrekening' geeft het KEV-consortium vervolgens aan of en hoe het instrument in de KEV is meegenomen. Ook zijn daar eventuele aanvullingen of correcties van het KEV-consortium op de door de ministeries geleverde beleidsinformatie opgenomen. Voor sommige beleidsinstrumenten in het aanvullende beleid gaan we ook nader in op de mogelijke emissie-effecten. Zulke individuele effectschattingen kunnen niet direct bij elkaar worden opgeteld. Een samengesteld effect van het aanvullend beleid per sector presenteren we in de KEV zelf met een 5 tot 95 procent bandbreedte. Deze bandbreedte is bepaald met behulp van een statistische techniek (Monte Carlo), die rekening houdt met interacties tussen onzekerheden.

Indien er dusdanige overlap is tussen verschillende omschreven beleidsinstrumenten of – technologieën dat de appreciatie identiek is voor beide beleidsinstrumenten, is er voor gekozen om de wijziging in de raming bij slechts één beleidsinstrument weer te geven.

2 Beleidsoverzicht

Uitleg bij de factsheets

De factsheets die we in de volgende hoofdstukken presenteren, bestaan uit meerdere onderdelen, die zijn aangeleverd door zowel de ministeries als het KEV-consortium. In tabel 2.1 lichten we deze verschillende onderdelen toe.

Tabel 2.1
Onderdelen van de factsheets

Onderdeel	Uitleg	Aangeleverd door
Naam instrument	De titel van het instrument, zoals deze in officiële publicaties staat.	Ministeries
Sector	De klimaatsector(en) waar het instrument onder valt. Wanneer een instrument bij meerdere sectoren is ingedeeld, is deze in het beleidsoverzicht opgenomen bij de eerstgenoemde sector.	Ministeries
Type instrument	Alle typeringen van het beleidsinstrument. Deze lijst is gebaseerd op EU-regelgeving en -rapportages. De mogelijke typeringen zijn: regelgevend, vrijwillige/onderhandelde overeenkomsten, fiscaal, economisch, informatie, onderwijs, onderzoek, planning, anders.	Ministeries
Beleidscategorie	De KEV-beleidscategorie van het instrument.	KEV-consortium
Beschrijving beleidsinstrument	Beschrijving van alle elementen van het beleidsinstrument die in principe onveranderd blijven gedurende de volledige duur van het beleidsinstrument.	Ministeries
Fungerende details	Een overzichtelijke beschrijving van de details die op het moment gelden bij dit beleidsinstrument.	Ministeries
Voorlopige budgetinformatie	De budgetinformatie die al beschikbaar is voordat het definitieve budget na Prinsjesdag met het ministerie van Financiën wordt afgestemd.	Ministeries
Toelichting op doorrekening	De aannames en interpretatie van het beleid ten behoeven van de Klimaat- en Energieverkenning 2024. Eventuele overlap met andere instrumenten wordt benoemd. Bij ontbrekende of verouderde informatie wordt aangegeven van welke informatie het KEV-consortium is uitgegaan.	KEV-consortium
Referenties	Relevante bronverwijzingen bij het beleidsinstrument of de toelichting.	Ministeries en KEV-consortium

Voor een paar instrumenten hebben de ministeries geen informatie aangeleverd, terwijl het KEV-consortium deze instrumenten wel heeft meegenomen in de Klimaat- en Energieverkenning 2025. Voor deze instrument heeft het KEV-consortium zelf de benodigde informatie over de naam van het instrument en de klimaatsector aangeleverd, naast de KEV-beleidscategorie, raming, en de toelichting op de doorrekening. Deze factsheets staan achteraan hun respectievelijke hoofdstukken.

Lijst van afkortingen

Enkele begrippen en eenheden worden in de factsheets niet voluit geschreven. Hier geven we een overzicht van de meest gebruikte afkortingen met hun betekenis.

BZK	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
CO_2-eq	CO_2-equivalenten
EC	Europese commissie
EZK	Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
Fin	Ministerie van Financiën
GW	gigawatt
HFK	fluorkoolwaterstof
IenW	Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
KGG	Ministerie van Klimaat en Groene Groei
kWh	kilowattuur
LNV	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
LVVN	Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur
Mton	megaton
MW	megawatt
MWh	megawattuur
mln	miljoen
Nm^3	normaal kubieke meter; volume bij een druk van 101,325 kilopascal (kPa) en 0° C
NEa	Nederlandse emissieautoriteit
NOx	stikstofoxiden
PJ	petajoule
SZW	Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
TWh	terawattuur
VRO	Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening

Overzicht beleidsinstrumenten Algemeen

Tabel 2.2
Beleidsinstrumenten Algemeen

Naam	Sector	Vastgesteld	Voorgenomen	Geagendeerd	Niet meegenomen
Beperken inputvrijstelling energiebelasting aardgasverbruik bij elektriciteitsopwekking	Algemeen	Ja			
Bijmengverplichting groen gas	Algemeen			Ja	
Negatieve emissies door oa BECCS (0-3,5 Mton)	Algemeen			Ja	
Systematiek Energie Vervoer (REDIII)	Algemeen			Ja	

Overzicht beleidsinstrumenten Elektriciteit

Tabel 2.3
Beleidsinstrumenten Elektriciteit

Naam	Sector	Vastgesteld	Voorgenomen	Geagendeerd	Niet meegenomen
Normeren en stimuleren van slimme energie-intensieve apparaten	Elektriciteit		Ja		
Tenders (vergunningsverlening) windenergie op zee	Elektriciteit	Ja			
Versnelde opbouw CO_2-vrij regelbaar vermogen naar aanleiding vanstreefdoel CO_2-vrije elektriciteitssector in 2035	Elektriciteit			Ja	
Zon op Zee – Onderzoek tot realisatie 3GWp in 2030	Elektriciteit	Ja			

Overzicht beleidsinstrumenten Gebouwde omgeving

Tabel 2.4
Beleidsinstrumenten Gebouwde omgeving

Naam	Sector	Vastgesteld	Voorgenomen	Geagendeerd	Niet meegenomen
Energiefonds, Warmtefonds en ontzorging vanuit één loket	Gebouwde Omgeving			Ja	
Fixteams voor micro-ondernemingen om energieverbruik te verminderen	Gebouwde Omgeving			Ja	
ISDE Investeringssubsidie Duurzame Energie en Energiebesparing (ISDE/ISDE-KA)	Gebouwde Omgeving		Ja	Ja	
Nationale deelneming Warmte	Gebouwde Omgeving			Ja	
Normering gericht op uitfasering huurwoningen met slechte isolatie (energielabels EFG)	Gebouwde Omgeving			Ja	
Verkenning borging warmtepompen	Gebouwde Omgeving			Ja	

Naam	Sector	Vastgesteld	Voorgenomen	Geagendeerd	Niet meegenomen
Verkenning pilot stimuleren verduurzaming via Nationale Hypotheek Garantie	Gebouwde Omgeving			Ja	
Waarborgfonds Warmtenetten	Gebouwde Omgeving			Ja	
Warmtenetten Investeringssubsidie (WIS)	Gebouwde Omgeving		Ja		

Tabel 2.6
Niet aangeleverde beleidsinstrumenten Gebouwde omgeving

Naam	Sector	Vastgesteld	Voorgenomen	Geagendeerd	Niet meegenomen
Huurbevriezing sociale huurwoningen in 2025 en 2026	Gebouwde Omgeving				Ja

Overzicht beleidsinstrumenten Industrie

Tabel 2.7
Beleidsinstrumenten Industrie

Naam	Sector	Vastgesteld	Voorgenomen	Geagendeerd	Niet meegenomen
Aramis volloop	Industrie				Ja
Deelname EBN in CCS-infrastructuur (CO_2-transport en -opslag)	Industrie				Ja
Hervorming ASB	Industrie			Ja	
Jaarverplichting RFNBO's in industrie	Industrie		Ja		
Maatwerkaanpak Industrie	Industrie	Ja			
Nationale CO_2-heffing industrie	Industrie	Ja			
Meetstandaard waterstof	Elektriciteit | Industrie				Ja
Normering van gebouwen met een industriefunctie	Industrie | Gebouwde Omgeving			Ja	
Raffinageroute	Industrie		Ja		
Stimuleringsinstrumenten productie groene waterstof	Industrie	Ja			
Terugdringen gebruik HFK-koudemiddelen met hoge GWP	Industrie	Ja			
Vraagsubsidies hernieuwbare waterstof	Industrie		Ja		

Overzicht beleidsinstrumenten Landbouw

Tabel 2.6
Beleidsinstrumenten Landbouw

Naam	Sector	Vastgesteld	Voorgenomen	Geagendeerd	Niet meegenomen
Afschaffen verlaagd energiebelastingtarief glastuinbouw	Landbouw			Ja	
CO_2-sectorsysteem 2021-2024	Landbouw	Ja			Ja
Convenant energietransitie glastuinbouw 2022-2030	Landbouw	Ja			
EU ETS2	Elektriciteit | Industrie | Mobiliteit | Gebouwde Omgeving	Ja		Ja	
Financiering Kas als Energiebron	Landbouw	Ja			
Het Nieuwe Telen (HNT)	Landbouw	Ja			
Individueel CO_2 systeem 2025-2030	Landbouw			Ja	
Lbv kleine sectoren	Landbouw	Ja			
Maatregel Gerichte Aankoop, 1e tranche (MGA-1)	Landbouw	Ja			
Marktintroductie energie-innovaties glastuinbouw (MEI) regeling	Landbouw	Ja			
Randvoorwaarden glastuinbouw	Landbouw			Ja	
Regeling energie-efficiëntie glastuinbouw (EG)	Landbouw	Ja			
Sectorale interventie Groenten en Fruit (SIG&F)	Landbouw	Ja			
Stimuleringsregeling warmteinfrastructuur glastuinbouw (SWIG)	Landbouw	Ja			
Tijdelijke, vrijwillige extensiveringsregeling voor de melkveehouderij	Landbouw			Ja	
Vrijwillige beëindigingsregeling veehouders	Landbouw			Ja	

Tabel 2.7
Niet aangeleverde beleidsinstrumenten Landbouw

Naam	Sector	Vastgesteld	Voorgenomen	Geagendeerd	Niet meegenomen
Afroming bij overdracht rechten	Landbouw	Ja			

Overzicht beleidsinstrumenten Landgebruik

Tabel 2.8
Beleidsinstrumenten Landgebruik

Naam	Sector	Vastgesteld	Voorgenomen	Geagendeerd	Niet meegenomen
GLB-NSP samenwerkingsmaatregel veenweide en overgangsgebieden N2000	Landgebruik	Ja			
Grondgebonden eco-regeling voor klimaat en leefomgeving	Landgebruik	Ja			
Provinciaal programma landelijk gebied	Landgebruik	Ja			

Overzicht beleidsinstrumenten Mobiliteit

Tabel 2.9
Beleidsinstrumenten Mobiliteit

Naam	Sector	Vastgesteld	Voorgenomen	Geagendeerd	Niet meegenomen
Duurzame luchtvaartbrandstoffen (E-fuels)	Mobiliteit				Ja
Electric Road Systems	Mobiliteit				Ja
Elektrisch aangedreven Friese Waddenveren	Mobiliteit			Ja	
Extra verhoging brandstoftransitieverplichting	Mobiliteit			Ja	
MRB (motorrijtuigenbelasting) korting of vrijstelling voor EV's	Mobiliteit	Ja		Ja	
Normering zakelijke lease per 2027	Mobiliteit			Ja	
Onderwegpas openbaar vervoer	Mobiliteit				Ja
Opschaling nieuwe aandrijftechnologieën luchtvaart	Mobiliteit				Ja
Stopcontact op land	Mobiliteit			Ja	
Verhoging maximumsnelheid rijkssnelwegen naar 130 km/u overdag	Mobiliteit	Ja		Ja	

3 Factsheets beleidsinstrumenten Algemeen

3.1 Beperken inputvrijstelling energiebelasting aardgasverbruik bij elektriciteitsopwekking

Naam instrument: Beperken inputvrijstelling energiebelasting aardgasverbruik bij elektriciteitsopwekking
Sector: Algemeen
Type Instrument: Fiscaal
Raming: Basispad
Beleidscategorie: Vastgesteld

Beschrijving beleidsinstrument

In de energiebelasting geldt een inputvrijstelling voor gebruik van aardgas bij elektriciteitsopwekking (artikel 64 Wbm). Met het pakket Belastingplan 2024 is een wetsvoorstel (Wet fiscale klimaatmaatregelen glastuinbouw) aangenomen om de huidige inputvrijstelling elektriciteitsopwekking in de energiebelasting vanaf 2025 geleidelijk te beperken. Niet langer wordt al het aardgas vrijgesteld dat wordt gebruikt door installaties waarin elektriciteit wordt opgewekt. De hoeveelheid aardgas die vrijgesteld kan worden is vanaf 2025 afhankelijk van de hoeveelheid elektriciteit die op het openbare net wordt gezet. Hiermee wordt aardgas die in dezelfde installaties wordt gebruik voor de opwek van warmte, elektriciteit voor eigen gebruik of inefficiënte inzet van aardgas geleidelijk belast met energiebelasting. Zie details voor het precieze afbouwpad.

Fungerende details

Tabel 3.1
Vrijgestelde gasinput per geproduceerde kWh (na BP24-maatregel)

	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Vrijgestelde gasinput per 1 kWh voor grote installaties (> 20 MW) en kleine installaties (<20 MW) bij levering aan net. NB. Vrijstelling voor eigen gebruik elektriciteit vervalt per 2025 voor installaties >20 MW.	0,2808 Nm^3	0,2635 Nm^3	0,2467 Nm^3	0,2270 Nm^3	0,2110 Nm^3	0,18957 Nm^3 *
Vrijgestelde gasinput per 1 kWh voor kleine installaties (< 20 MW) bij elektriciteitsproductie voor eigen gebruik NB. Vrijstelling voor eigen gebruik elektriciteit blijft om	0,167 Nm^3	0,1498 Nm^3	0,1329 Nm^3	0,1132 Nm^3	0,0973 Nm^3	0,0758 Nm^3

	2025	2026	2027	2028	2029	2030
uitvoeringstechnische redenen bestaan (vrijgestelde gasinput is daarom lager).						

* Deze hoeveelheid komt overeen met 1) de energetische waarde van 1 kWh elektriciteit (0,1137 Nm^3 gas) (want dit wordt aan de outputkant belast) en 2) een compensatie voor omzetverlies van 40% (0,0758 Nm^3). Centrales met een rendement van minimaal 60% blijven hierdoor volledig vrijgesteld.

Toelichting op doorrekening

Deze beleidsmaatregel is meegenomen bij de berekeningen voor de KEV 2025 om het effect op de WKK-inzet te ramen. Dit geldt voor alle WKK's in het WKK-park, zowel industrie, glastuinbouw als andere sectoren. Ook in de reguliere elektriciteitsproductie is deze maatregel meegenomen.

Referenties

Fin (2023), *Wet van 20 december 2023 tot wijziging van enkele belastingwetten (Wet fiscale Klimaatmaatregelen glastuinbouw)*, Den Haag: Ministerie van Financiën, zie: https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2023-505.html

3.2 Bijmengverplichting groen gas

Naam instrument: Bijmengverplichting groen gas
Sector: Algemeen
Type Instrument: Regelgevend
Raming: Basispad | Aanvullend beleid
Beleidscategorie: Geagendeerd

Beschrijving beleidsinstrument

In een klimaatneutraal Nederland zal een deel van de energievoorziening nog steeds draaien op gas. Dit is echter geen aardgas, maar gas dat geheel vrij is van uitstoot van broeikasgassen, zoals groen gas. Hiervoor is het noodzakelijk dat de groengasproductie exponentieel groeit van ongeveer 0,3 miljard m^3 (bcm; billion cubic metres) in 2023 tot het beleidsdoel van 2 bcm in 2030. Aangezien de SDE++ onvoldoende opschaling beoogt (daarmee is de productie van 0,3 bcm in 2023 bereikt) wordt er een nieuw beleidsinstrument in het leven geroepen: de bijmengverplichting. De bijmengverplichting had oorspronkelijk een doelbereik van 1,1 bcm in 2030. Met de voorjaarsnota van 2025 is besloten om de verplichting met 25 procent te verlagen met het oog op lastenstijging en invoering een jaar te vertragen. Het doel is dus 0,825 bcm in 2031 en invoering in 2027. De overige 0,9 bcm groen gas wordt verwacht uit andere instrumenten, zoals de SDE++, DEI en energie voor vervoer. In het beoogde wetsvoorstel is er voor gekozen om te sturen op CO_2 ketenreductie in plaats van op volume groen gas, waardoor ook bijvoorbeeld methaanreductie in de landbouw wordt gestimuleerd.

Fungerende details

Onder dit wetsvoorstel, de bijmengverplichting groen gas, krijgen energieleveranciers een verplichting om jaarlijks een hoeveelheid CO_2 te reduceren door het leveren van in Nederland ingevoed groen gas aan hun eindgebruikers. Groen gas wordt daarbij geleverd via het bestaande aardgasnetwerk. Dit betekent dat niet rechtstreeks kan worden gemeten hoeveel groen gas er door elke leverancier wordt geleverd. Binnen de bijmengverplichting wordt gebruik gemaakt van de gangbare praktijk waarbij de levering van groen gas aan eindgebruikers door energieleveranciers kan worden aangetoond door het afboeken van (aangekochte) bewijzen.

Daarnaast wordt er een nieuwe verhandelbare eenheid geïntroduceerd, namelijk de groengaseenheid (GGE). De Nederlandse Emissieautoriteit (NEa), die de voorgestelde uitvoerende en toezichthoudende instantie is, bepaalt jaarlijks hoeveel GGE's een energieleverancier moet inleveren om aan de verplichting te voldoen. De NEa is ook verantwoordelijk voor de uitvoering van ETS2. Om regeldruk te beperken, voor de NEa maar vooral voor de energieleveranciers, wordt er bij de uitvoering zoveel mogelijk gezocht naar samenloop met ETS2.

Detail: Bijmengverplichting groen gas

Vanwege het brede belang van de bijmengverplichting voor een robuust toekomstig energiesysteem, voor warmtelevering in de gebouwde omgeving, het verdienvermogen en stikstof- en methaanreductie in de landbouw en het aanbod van duurzame CO_2 gaat het kabinet door met de afgesproken bijmengverplichting. Op basis van het HUF-advies van de NEa heeft het kabinet vorig jaar reeds besloten de eindgebruikersgroep van de bijmengverplichting gelijk te schakelen met het ETS2, waaronder naast de gebouwde omgeving, ook sectoren als de glastuinbouw en kleine industrie. Om tegemoet te komen aan de verwachte lastenstijging wordt de verplichting wel verlaagd (met 25%) en pas vanaf 2027 ingevoerd.

Toelichting op doorrekening

De belastingverhoging is conform het beschreven ingroeipad meegenomen bij de berekeningen voor de KEV 2025

Toelichting op doorrekening detail

De glastuinbouw wordt middels een opt-in onder ETS2 en groen-gasverplichting gebracht. De kosten voor de groen-gasverplichting worden gecompenseerd door een ander afbouwpad van dit verlaagde tarief te hanteren. De exacte vormgeving en compensatie is nog niet bekend en uitgewerkt. Aan deze beleidswijziging wordt geen effect toegekend: de meerkosten worden gecompenseerd en de exacte vormgeving is verder nog niet in detail uitgewerkt.

Referenties

Rijksoverheid (2025), *wet belastingen op milieugrondslag*, Overheid.nl, zie: https://wetten.overheid.nl/BWBR0007168/2025-01-01 [geraadpleegd op 9 juli 2025].

Tweede Kamer (2023), *Gewijzigd amendement Grinwis c.s. ter vervanging van nr. 12 over verlenging van het afbouwpad voor het verlaagd tarief glastuinbouw van vijf naar tien jaar*, Den Haag: Tweede Kamer, zie: *https*://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/amendementen/detail?id=2023Z18392&did=2023D44365 . [geraadpleegd op 9 juli 2025].

KGG (2025), *Kamerbrief Pakket voor Groene Groei. Voor een weerbaar energiesysteem en een toekomstbestendige industrie*, Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei. zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2025/04/25/kamerbrief-pakket-voor-groene-groei-voor-een-weerbaar-energiesysteem-en-een-toekomstbestendige-industrie .

3.3 Negatieve emissies door o.a. BECCS (0-3,5 Mton)

Naam instrument: Negatieve emissies door o.a. BECCS (0-3,5 Mton)
Sector: Algemeen
Type Instrument:
Raming: Aanvullend beleid
Beleidscategorie: Geagendeerd

Beschrijving beleidsinstrument

Generieke stimulering negatieve emissies (exclusief AVI's) tot maximaal 3,5 Mton vooruitlopend op aanpassing ETS met inachtneming van de bestaande inzet uit het duurzaamheidskader biogrondstoffen en de Renewable Energy Directive. Een einddatum wordt overwogen.

Fungerende details

In de SDE++ 2024-ronde wordt een ingekaderde categorie voor CCS bij biomassa-energiecentrales tot 100 MW opengesteld. De duurzaamheidseisen vanuit de RED zijn van toepassing. Toekomstige inkomsten uit het ETS voor negatieve emissies worden verrekend. Er wordt alleen subsidie gegeven op afvang en opslag. Deze categorie leidt tot negatieve emissies.

Detail: BECCS

Invulling van de bestaande afspraak over het doelbereik van negatieve emissies via BECCS en andere technieken middels de SDE++ (bandbreedte 0-3,5 megaton, ingeboekt voor 1,5 megaton in 2030). De SDE++ is sinds 2024 opengesteld voor BECCS tot 100 MWe, waarmee een start gemaakt wordt met negatieve emissies in Nederland. Het kabinet werkt deze maatregel verder uit en onderzoekt voor de SDE++ 2026 hoe het volledige doelbereik verder ingevuld kan worden. Het kabinet houdt bij de uitwerking van maatregelen rekening met beschikbaarheid van (biogene) CO_2 voor carbon capture and utilisation (CCU), bijvoorbeeld voor de verduurzaming van de glastuinbouw. De concurrentie met andere CO_2-toepassingen, zoals die in de glastuinbouw of als grondstof voor synthetische koolstofdragers, wordt meegewogen in de uitwerking van de koolstofketen, één van de vier ketens van het NPE.

Toelichting op doorrekening detail

De SDE++ categorie bestaat sinds vorig jaar. Het aanvullend beleid is 'de verdere uitwerking van beleid om negatieve emissies te realiseren' Dit is niet concreet en daarmee niet doorrekenbaar.

3.4 Systematiek Energie Vervoer (REDIII)

Naam instrument: Systematiek Energie Vervoer (REDIII)
Sector: Algemeen
Type Instrument: Regelgevend
Raming: Basispad | Aanvullend beleid
Beleidscategorie: Geagendeerd

Beschrijving beleidsinstrument

Als onderdeel van het 'Fit for 55'-pakket heeft de Europese Commissie in 2023 een voorstel gedaan om de RED-III te herzien. De ambities van de EC zijn vergroot met als doel meer fossiele brandstoffen te vervangen door hernieuwbare energie.

Momenteel zijn bedrijven die benzine en diesel leveren voor vervoer verplicht om jaarlijks een (steeds groter) deel van die brandstoffen uit hernieuwbare energie te laten bestaan. Dit is de zogenoemde Jaarverplichting Energie Vervoer, een onderdeel van het uitvoeringssysteem Energie voor Vervoer om de CO_2-uitstoot door vervoer en transport te verminderen. Daarnaast moeten de bedrijven de CO_2-uitstoot van hun brandstoffen omlaag brengen.

De bedrijven kunnen hun leveringen hernieuwbare energie registreren in het Register Energie voor Vervoer als zogenoemde Hernieuwbare Brandstofeenheden (HBE's). Daarbij staat 1 HBE voor 1 gigajoule hernieuwbare energie. Die HBE's kunnen de bedrijven gebruiken om aan hun jaarverplichting te voldoen. Daarvoor kunnen ze ook HBE's kopen; ze hoeven dus niet per se zelf hernieuwbare energie te leveren. Hierdoor ontstaat een verdienmodel: bedrijven die wel hernieuwbare energie leveren kunnen hun HBE's verkopen. Dat maakt het systeem een marktinstrument om klimaatverandering tegen te gaan.

Vanaf 2026 wordt het systeem op twee hooflijnen hervormd. Ten eerste zullen verschillende modaliteiten dan een aparte jaarverplichting krijgen. Brandstofleveranciers in de sectoren land (weg, mobiele machines, landbouwmachines en pleziervaart), binnenvaart, zeevaart en luchtvaart krijgen elk een aparte jaarverplichting. Zo wordt verzekerd dat alle modaliteiten verduurzamen. Ook zal niet langer worden gestuurd op energie-inhoud, maar op CO_2-ketenemissiereductie. Zo worden de best presterende energiedragers het best beloond. Dat bevorderd de innovatie en zorgt dat rechtstreeks op het doel wordt gestuurd.

Fungerende details

30 oktober is een derde voortgangsbrief over de implementatie RED-III vervoer gedeeld met de Kamer.

Tabel 3.2
Invulling jaarverplichting, Verplichtingen, sub-verplichtingen en limieten (in % CO_2-ketenemissiereductie) land

	2026	2027	2028	2029	2030
Sectorspecifiek	14,4%	16,4%	18,3%	20,3%	22,6%
Vrije ruimte	0%	0%	0%	0%	0%
Totaal	14,4%	16,4%	18,3%	20,3%	22,6%
Verplichting Annex 9A	3,1%	4,5%	5,9%	7,3%	8,8%
Verplichting RFNBO	0,05%	0,06%	0,13%	0,31%	0,38%
Limiet Conventioneel	1,2%	1,2%	1,2%	1,2%	1,2%
Limiet Annex 9B	4,3%	4,3%	4,3%	4,3%	4,3%

Tabel 3.3
Invulling jaarverplichting, Verplichtingen, sub-verplichtingen en limieten (in % CO_2-ketenemissiereductie) zeevaart

Zeevaart	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Sectorspecifiek	2,5%	3,3%	4,1%	4,9%	5,7%
Vrije ruimte	1,1%	1,2%	1,2%	1,2%	1,2%
Totaal	3,6%	4,3%	4,3%	4,3%	4,3%
Verplichting RFNBO	0%	0,02%	0,08%	0,16%	0,32%
Limiet Conventioneel	0%	0%	0%	0%	0%
Limiet Annex 9B	0%	0%	0%	0%	0%

Tabel 3.4
Invulling jaarverplichting, Verplichtingen, sub-verplichtingen en limieten (in % CO_2-ketenemissiereductie) binnenvaart

Binnenvaart	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Sectorspecifiek	3,0%	4,1%	6,1%	8,2%	11,6%
Vrije ruimte	0,8%	1,0%	1,5%	2,0%	2,9%
Totaal	3,8%	5,1%	7,6%	10,2%	14,5%
Verplichting RFNBO	0,02%	0,04%	0,09%	0,17%	0,34%
Limiet Conventioneel	0%	0%	0%	0%	0%
Limiet Annex 9B	11,1%	11,1%	11,1%	11,1%	11,1%

Tabel 3.5
Invulling jaarverplichting, Verplichtingen, sub-verplichtingen en limieten (in % CO_2-ketenemissiereductie) luchtvaart

Luchtvaart	2026	2027	2028	2029	2030
Sectorspecifiek	0%	0%	0%	0%	0%
Vrije ruimte	2,5%	3,2%	3,9%	4,6%	5,3%
Totaal	2,5%	3,2%	3,9%	4,6%	5,3%
Verplichting RFNBO	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,56%
Limiet Conventioneel	0%	0%	0%	0%	0%
Limiet Annex 9B	4,8%	4,8%	4,8%	4,8%	4,8%

Ten aanzien van de verwachte volumes EV die in het systeem worden ingeboekt, gaan wij ervan uit dat 78 procent van de hernieuwbare EV die in de KEV wordt ingeboekt ook wordt ingeboekt in het systeem Energie Vervoer. Bovendien moet worden opgemerkt dat om invulling te geven aan de subverplichtingen RFNBO's in elke sector de mogelijkheid zal bestaan om daaraan te voldoen door credits die zijn verkregen door het gebruik van hernieuwbare waterstof in raffinageprocessen ter productie van transportbrandstoffen. Deze inzet zal echter niet in gelijke mate beloond worden als de directe inzet die het ministerie prefereert. Een correctiefactor zal worden toegepast wanneer men deze raffinage-eenheden wil inzetten. Op het ogenblik is een correctiefactor van 0,4 voorgesteld.

Toelichting op doorrekening

De aanpassing van de correctiefactor van 0,4 voor de raffinageroute voor waterstof wordt in de KEV 2025 beschouwd als voorgenomen beleid en is meegenomen in het basispad. Door de correctiefactor telt waterstof in de raffinageroute 0,4 keer mee voor het REDIII-doel voor toepassen van RFNBO’s in transport. Hierdoor wordt het minder aantrekkelijk om waterstof via de raffinageroute in te zetten en aantrekkelijker om het direct in te zetten in de transportsector. In de ramingen van mobiliteit is aangenomen dat het aandeel directe inzet van waterstof in de sector land toeneemt, zodat de helft van de waterstof direct wordt ingezet en de helft via de raffinageroute. De grotere directe inzet van waterstof komt tot uiting in een hoger aantal waterstoftrucks. Omdat in de raming wordt aangenomen dat de extra waterstoftrucks ten koste gaan van het verwachte aantal elektrische trucks heeft dit geen effect op de geraamde broeikasgasemissies vanuit de mobiliteitssector. Voor de industrie leidt de Inzet via de raffinageroute tot een lager gebruik van waterstof die uit fossiele energie wordt geproduceerd.

Onder aanvullend beleid is in de KEV 2025 rekening gehouden met de verhoging van de factor naar 1,0. Ten opzichte van het basispad, waarin gerekend is met een correctiefactor van 0,4, is de omvang van de directe inzet van waterstof in het wegverkeer ongewijzigd gebleven vanwege de voortvarende invulling van SWiM en de aankondiging van het (demissionaire) kabinet te willen voorkomen dat de inzet van groene waterstof via de raffinageroute ten koste gaat van de directe inzet.

4 Factsheets beleidsinstrumenten Elektriciteit

4.1 Normeren en stimuleren van slimme energie-intensieve apparaten

Naam instrument: Normeren en stimuleren van slimme energie-intensieve apparaten
Sector: Elektriciteit
Type Instrument: Economisch
Raming: Aanvullend beleid
Beleidscategorie: Voorgenomen

Beschrijving beleidsinstrument

Normeren van slimme apparaten, stimuleren van de technische ontwikkeling door de markt en vergroten van bewustzijn over flexibel elektriciteitsverbruik bij huishoudens.

Toelichting op doorrekening

In het Ontwerp-Meerjarenprogramma Klimaatfonds 2026 is 12 miljoen euro toegekend voor het normeren en stimuleren van slimme energie-intensieve apparaten. De maatregel bestaat uit vijf onderdelen:

- Opdracht aan de Stichting Koninklijk Nederlands Normalisatie Instituut (NEN) om met de markt een nationaal normenstelsel voor slimme apparaten vorm te geven;
- Opdracht aan NEN voor het opzetten van een internationaal normtraject om Europese regels voor slimme apparaten te harmoniseren;
- Innovatiesubsidie om met marktpartijen de interoperabiliteit van apparaten van verschillende fabrikanten middels open communicatieprotocollen te vergroten;
- Opzetten van publiekscommunicatie voor het vergroten van bewustzijn bij consumenten over het belang van flexibel elektriciteitsverbruik;
- Opschalen van veldexperimenten met netbeheerders voor het in de praktijk onderzoeken van effectieve gedragsinterventies.

De onderdelen van deze maatregel kunnen bijdragen aan de flexibiliteit van het elektriciteitsverbruik van huishoudens. Er is voor de KEV 2025 geen effectschatting gemaakt.

Referenties

KGG (2025), *Ontwerp-Meerjarenprogramma 2026*, Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2025/04/25/ontwerp-meerjarenprogramma-2026-klimaatfonds [25-04-2025].

KGG (2025), *Voorstellen maatregelen ontwerp-MJP 2026 Klimaatfonds*, Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei, zie: https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-klimaat-en-groene-groei/documenten/rapporten/2025/04/25/voorstellen-maatregelen-ontwerp-mjp-2026-klimaatfonds [25-4-2025].

4.2 Tenders (vergunningverlening) windenergie op zee

Naam instrument: Tenders (vergunningverlening) windenergie op zee
Sector: Elektriciteit
Type Instrument: Regelgevend
Raming: Basispad
Beleidscategorie: Vastgesteld

Beschrijving beleidsinstrument

Met de tenders worden vergunningen verleend voor de bouw en exploitatie van windparken op zee. Er zijn onder de huidige Wet windenergie op zee vier vergunningverleningsprocedures mogelijk: (1) procedure met subsidie; (2) vergelijkende toets; (3) vergelijkende toets met financieel bod en (4) veiling. De eerst windparken op zee zijn nog met subsidie gebouwd. Sinds 2018 worden windparken subsidievrij gebouwd en via een vergelijkende toets (en sinds 2022 inclusief financieel bod) vergund, waardoor windparkontwikkelaars worden gestimuleerd om voor zover mogelijk investeringen te doen in kwalitatieve criteria (zoals ecologie en systeemintegratie) en een financiële bijdrage te doen aan het Rijk. De eerstvolgende tenders vinden plaats in Q3 2025. De procedure wordt voor iedere tenderronde opnieuw bepaald. RVO is verantwoordelijk voor de uitvoering.

Fungerende details

In mei 2024 is besloten om de eerstvolgende windparken (IJmuiden Ver Gamma en Nederwiek I) te vergunnen via de procedure van een vergelijkende toets met een financieel bod. De kaders zijn geschetst in de kamerbrief vergunningverlening windenergie op zee (4 GW): IJmuiden Ver Gamma en Nederwiek I.In november 2024 zijn de concept ministeriële regelingen gepubliceerd: Vergunningen windparken IJmuiden Ver Gamma-A en Gamma-B, en Nederwiek I-A | RVO.nl

Toelichting op doorrekening

Vanwege opgelopen vertraging bij de uitrol van windenergie-op-zee is er in de ramingen uitgegaan van een opgesteld vermogen van 10 GW in 2030. In de KEV 2024 werd het opgestelde vermogen opgesteld in 2030 nog geraamd op 12 GW.

Referenties

KGG (2024), *Kamerbrief met update Routekaart wind op zee en waterstofdemonstratieproject 1*, Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2024/11/21/kamerbrief-update-routekaart-wind-op-zee-en-waterstofdemonstratieproject-1

4.3 Versnelde opbouw CO_2-vrij regelbaar vermogen naar aanleiding van streefdoel CO_2-vrije elektriciteitssector in 2035

Naam instrument: Versnelde opbouw CO_2-vrij regelbaar vermogen naar aanleiding van streefdoel CO_2-vrije elektriciteitssector in 2035
Sector: Elektriciteit
Type Instrument: Regelgevend
Raming: Aanvullend beleid
Beleidscategorie: Geagendeerd

Beschrijving beleidsinstrument

Het kabinet introduceert een oplopende bijmengverplichting van CO_2-vrije energiedragers (bijvoorbeeld waterstof) in gascentrales van 1% in 2030 en 2031 en 5% van 2032 t/m 2035. Administratieve verrekening is, indien uitvoerbaar, mogelijk en er komt een boeteclausule bij niet voldoen aan de norm. Er is subsidie voor centrales die bovenop de norm extra bijmengen vanuit de subsidieregeling CO_2-vrije gascentrales.

Toelichting op doorrekening

De maatregel is meegenomen bij het bepalen van de bandbreedtes van het aanvullend beleid scenario. De maatregel is meegenomen bij geagendeerd omdat deze nog niet volledig uitgewerkt is, en er staan nog vragen open omtrent bijvoorbeeld de onderlinge verrekening van bijmenging en mogelijke boetes.

Er is aangenomen dat in 2030 (max) 1% van de energetische waarde van het in gascentrales verstookte aardgas wordt vervangen door een CO_2-vrij gas. Dit heeft een zeer klein effect op de CO_2-uitstoot van de energiebedrijven.

Referenties

KGG (2025), *Kamerbrief Pakket voor een weerbaar energiesysteem en een toekomstbestendige industrie, Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei*, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2025/04/25/toelichting-op-de-besluitvorming-en-overzicht-van-klimaat-en-energiemaatregelen [25-04-2025].

4.4 Zon op Zee - Onderzoek tot realisatie 3GWp in 2030

Naam instrument: Zon op Zee - Onderzoek tot realisatie 3GWp in 2030
Sector: Elektriciteit
Type Instrument: Vrijwillige/onderhandelde overeenkomsten
Raming: Basispad
Beleidscategorie: Vastgesteld

Beschrijving beleidsinstrument

Zon op zee is een innovatieve groene technologie die de potentie biedt om de hoeveelheid opgewekte elektriciteit binnen een offshore windpark te verhogen. Het opwekprofiel is complementair aan wind op zee waardoor het elektriciteitsnet op zee efficiënter benut kan worden. Zon op zee binnen windparken op zee kan bijdragen aan het verhogen van de offshore productie van duurzame energie zonder additionele ruimte in te nemen op de Noordzee buiten bestaande en toekomstige windgebieden.

In de Voorjaarsbesluitvorming in 2023 is een onderzoeksopgave gesteld naar de haalbaarheid van 3 GWp zon op zee capaciteit rond 2030. Gedurende dit onderzoekstraject wordt er gekeken op welke wijze zon-op-zee binnen de huidige en toekomstige wind-op-zee kavels ingepast kan worden en op welke wijze zon op zee ontwikkelingen doeltreffend en doelmatig gestimuleerd kunnen worden.

Uit recente gesprekken met marktpartijen blijkt realisatie van 3 GWp in 2030 te ambitieus voor wat betreft de gestelde termijn. Op langere termijn kan zon op zee echter nog steeds een belangrijke bijdrage leveren. Het kabinet gaat daarom door met het stimuleren van verdere ontwikkeling van zon op zee om zo een schaalbaar alternatief beschikbaar te hebben indien de inzet op andere offshore technologieën niet voldoende blijkt. Om continuïteit te bieden aan verdere zon op zee ontwikkelingen wordt een innovatieprogramma opgezet. Er dient inzichtelijk te worden gemaakt of en hoe zon op zee een volwaardige bijdrage kan leveren aan de offshore energieproductie, en op welke termijn dit mogelijk is. Hiertoe richt het onderzoekstraject zich op de wijze waarop technologische ontwikkelingen binnen zon-op-zee doeltreffend gestimuleerd kunnen worden.

Het innovatieprogramma sluit onder andere aan bij een bestaand initiatief voor een offshore proefomgeving door een elektrische aansluiting te ondersteunen op deze locatie, ten behoeve van zon op zee projecten. Daarnaast wordt ingezet op het subsidiëren van demonstratieprojecten binnen windparken op zee, om zo opschaling, kostendaling en integratie met windparken op zee te stimuleren.

Naast de focus op de technologische innovatie is het ook van groot belang dat de ecologische effecten van zon op zee op grotere schaal verder in kaart gebracht worden, alsmede het cumulatieve ecologisch effect van de combinatie van zon op zee met wind-op-zee.

Toelichting op doorrekening

Vorig jaar is een maximale hoeveelheid van 3 GW zon op zee in 2030 meegenomen in de onzekerheden. Vanwege het loslaten van deze ambitie (zie de zonne-energie brief van januari 2025) is zon op zee dit jaar niet meer meegenomen.

Referenties

KGG (2025), *Kamerbrief over ontwikkeling van zonne-energie*, Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2025/01/06/kamerbrief-zonnebrief-2024

5 Factsheets beleidsinstrumenten Gebouwde Omgeving

5.1 Energiefonds, Warmtefonds en ontzorging vanuit één loket

Naam instrument: Energiefonds, Warmtefonds en ontzorging vanuit één loket
Sector: Gebouwde Omgeving
Type Instrument: Regelgevend
Raming: Aanvullend beleid
Beleidscategorie: Geagendeerd

Beschrijving beleidsinstrument

Het kabinet heeft besloten om de middelen uit het Social Climate Fund(SCF) voor Nederland (€ 720 mln.) onder andere in te zetten voor maatregelen in de gebouwde omgeving om energiearmoede te beperken. In het plan dat het kabinet uiterlijk juni 2025 in moet dienen bij de Europese Commissie zal worden ingezet op het beschikbaar stellen van € 174,5 miljoen. uit het SCF voor een publiek Energiefonds en € 350 miljoen. uit het SCF voor de verlenging/uitbreiding van het Warmtefonds en ondersteuning voor huishoudens via één loketfunctie. Hiermee helpt het kabinet mensen met een laag inkomen met structurele verduurzaming in combinatie met ontzorging en tijdelijke ondersteuning bij het betalen van de energierekening. Ook wordt € 25 miljoen. ingezet voor fixteams ter ondersteuning van de verduurzaming van micro-ondernemingen. Toekenning vanuit het Social Climate Fund is afhankelijk van de definitieve uitwerking van het Klimaatplan dat Nederland voor 1 juli 2025 bij de Europese Commissie indient, en van het daaropvolgende oordeel van de EC.

Toelichting op doorrekening

Nederland kan een beroep doen op 720 miljoen euro uit het Social Climate Fund (SCF) voor de totale looptijd van 2026 tot en met 2032. Toekenning vanuit het SCF is afhankelijk van de definitieve uitwerking van het Klimaatplan dat Nederland bij de Europese Commissie indient, en van het daaropvolgende oordeel van de Europese Commissie.

Het kabinet is van plan om een deel van de middelen uit het SCF in te zetten voor de bestrijding van energiearmoede. Dit beleidsinstrument betreft de inzet van middelen voor een publiek Energiefonds, het Nationaal Warmtefonds en voor ondersteuning voor huishoudens via één loketfunctie. Met het extra budget kan het Warmtefonds tijdelijk leningen met lagere rente blijven aanbieden aan VvE's en renteloze leningen aan huishoudens met lage en middeninkomens.

Dit instrument kan bijdragen aan het verminderen van energiearmoede. In de KEV is geen inschatting gemaakt van het effect op het energieverbruik en de broeikasgasemissies.

Referenties

KGG (2025), *Ontwerp-Meerjarenprogramma 2026*, Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2025/04/25/ontwerp-meerjarenprogramma-2026-klimaatfonds [25-04-2025].

KGG (2025), *Toelichting op besluitvorming en overzicht klimaat- en energiemaatregelen*, Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei, zie: https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-klimaat-en-groene-groei/documenten/rapporten/2025/04/25/toelichting-op-de-besluitvorming-en-overzicht-van-klimaat-en-energiemaatregelen [25-04-2025].

SZW (2024), Kamerbrief Stand van zaken Sociaal Klimaatplan, Den Haag: Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2025/06/24/kamerbrief-stand-van-zaken-sociaal-klimaatplan [24-06-2024].

Algemene Rekenkamer (2022), *Warmtefonds. Geen gratis geld*, Den Haag: Algemene Rekenkamer, zie: https://www.rekenkamer.nl/publicaties/rapporten/2022/12/13/warmtefonds-geen-gratis-geld [13-12-2022]

5.2 Fixteams voor micro-ondernemingen om energieverbruik te verminderen

Naam instrument: Fixteams voor micro-ondernemingen om energieverbruik te verminderen
Sector: Gebouwde Omgeving
Type Instrument: Economisch
Raming: Aanvullend beleid
Beleidscategorie: Geagendeerd

Beschrijving beleidsinstrument

Het kabinet heeft besloten om de middelen uit het Social Climate Fund voor Nederland (€ 720 mln.) onder andere in te zetten voor maatregelen in de gebouwde omgeving om de effecten van het emissiehandelssysteem (ETS-2) voor huishoudens en micro-ondernemingen in een kwetsbare positie te verzachten. In het plan dat het kabinet uiterlijk juni 2025 in moet dienen bij de Europese Commissie zal worden ingezet op het beschikbaar stellen van € 25 mln. voor de ondersteuning van micro-ondernemingen (< 10 medewerkers) met Fixteams om hun energieverbruik te verminderen. Toekenning vanuit het Social Climate Fund is afhankelijk van de definitieve uitwerking van het Klimaatplan dat Nederland voor 1 juli 2025 bij de Europese Commissie indient, en van het daaropvolgende oordeel van de EC.

Toelichting op doorrekening

Nederland kan een beroep doen op 720 miljoen euro uit het Social Climate Fund (SCF) voor de totale looptijd van 2026 tot en met 2032. Toekenning vanuit het SCF is afhankelijk van de definitieve uitwerking van het Klimaatplan dat Nederland bij de Europese Commissie indient, en van het daaropvolgende oordeel van de Europese Commissie.

Het kabinet is van plan om 25 miljoen euro uit het SCF in te zetten voor de ondersteuning van micro-ondernemingen met fixteams om hun energieverbruik te verminderen.

Dit instrument kan bijdragen aan vermindering van het energieverbruik van micro-ondernemingen. In de KEV is geen schatting gemaakt van het effect op het energieverbruik en de broeikasgasemissies.

Referenties

KGG (2025), *Kamerbrief Pakket voor een weerbaar energiesysteem en een toekomstbestendige industrie*, Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2025/04/25/toelichting-op-de-besluitvorming-en-overzicht-van-klimaat-en-energiemaatregelen [25-04-2025].

KGG (2025), *Toelichting op besluitvorming en overzicht klimaat- en energiemaatregelen*, Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei, zie: https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-klimaat-en-groene-groei/documenten/rapporten/2025/04/25/toelichting-op-de-besluitvorming-en-overzicht-van-klimaat-en-energiemaatregelen [25-04-2025].

5.3 ISDE Investeringssubsidie Duurzame Energie en Energiebesparing (ISDE/ISDE-KA)

Naam instrument: ISDE Investeringssubsidie Duurzame Energie en Energiebesparing (ISDE/ISDE-KA)
Sector: Gebouwde Omgeving
Type Instrument: Economisch
Raming: Aanvullend beleid
Beleidscategorie: Voorgenomen | Geagendeerd

Beschrijving beleidsinstrument

De Investeringssubsidie Duurzame Energie en Energiebesparing (ISDE) is een subsidie voor energiebesparende en duurzame maatregelen voor woningeigenaren en zakelijke gebruikers.

Fungerende details

Er is ISDE-subsidie beschikbaar voor eigenaren van koopwoningen en voor zakelijke gebruikers. Per 1 januari 2021 is de Subsidie energiebesparing eigen huis (SEEH) voor woningeigenaren opgegaan in de Investeringssubsidie duurzame energie en energiebesparing (ISDE). Voor isolatie is het subsidiepercentage ongeveer 15% bij 1 maatregel en ongeveer 30% wanneer 2 of meer (isolatie)maatregelen worden genomen. In 2024 is het budget verhoogd, van € 560 miljoen naar € 600 miljoen. Elk jaar komt er nieuw budget beschikbaar. De ISDE loopt door tot 2030.

Woningeigenaren krijgen subsidie voor:

- Isolatiemaatregelen;
- Warmtepompen;
- Zonneboilers;
- Aansluiting op warmte;
- Elektrische kookvoorzieningen.

Zakelijke gebruikers krijgen subsidie voor:

- Warmtepompen;
- Zonneboilers;
- Kleinschalige windturbines.

Het is ook mogelijk om als intermediair ISDE aan te vragen voor een woningeigenaar. Daarnaast kunnen gemeenten sinds februari 2024 de ISDE namens woningeigenaren aanvragen én ontvangen, om daarmee hun inwoners te kunnen ontzorgen. Ook is er per 2024 een bonussubsidie beschikbaar wanneer gebruik wordt gemaakt van biobased milieuvriendelijk isolatiemateriaal en daarnaast zijn per 2024 de subsidievoorwaarden voor monumenten versoepeld.

Toelichting op doorrekening

De Investeringssubsidie duurzame energie en energiebesparing (ISDE) biedt onder andere subsidie voor investeringen in isolatie en warmtepompen in de bestaande bouw.

In de KEV 2024 raming met geagendeerd beleid is voor de periode 2023-2030 uitgegaan van een ISDE budget van circa 4,3 miljard euro. In de KEV 2025 is het totale ISDE budget voor deze periode

bij aanvullend beleid circa 4,0 miljard euro. Een deel van het budget dat in het Meerjarenprogramma Klimaatfonds 2025 was gereserveerd voor de ISDE wordt ingezet voor het Warmtefonds. Het ISDE budget is ook verlaagd door een rijksbrede generieke taakstelling voor subsidies.

In het Ontwerp-Meerjarenprogramma Klimaatfonds 2026 staat dat de gereserveerde middelen voor de ISDE worden toegekend. Een voorwaarde voor toekenning was dat een tussentijdse evaluatie van de ISDE de doelmatigheid voldoende onderbouwt. CE Delft heeft in haar evaluatie de aanbeveling gedaan om de ISDE regeling zoveel mogelijk te continueren.

In het Hoofdlijnenakkoord 2024- 2028 is afgesproken dat er geen verplichting zal worden ingevoerd om vanaf 2026 bij het vervangen van de verwarmingsketel, een warmtepomp te installeren. Een deel van het ISDE budget uit het Klimaatfonds (145 miljoen euro) is toegekend onder de voorwaarde dat er wordt besloten tot vervangende normering ten aanzien van verwarmingsinstallaties van gebouwen. Deze toekenning wordt beschouwd als geagendeerd beleid, omdat het onduidelijk is hoe eventuele vervangende normering wordt uitgewerkt.

In de KEV 2024 is verondersteld dat het subsidiepercentage voor warmtepompen vanaf 2026 afneemt van 30 naar 20 procent. De KEV 2025 gaat ervan uit dat de subsidie-intensiteit van warmtepompen gemiddeld 30 procent blijft. Hierdoor is er meer subsidie nodig om hetzelfde aantal warmtepompen te kunnen subsidiëren. Er zijn geen officiële schotten binnen de ISDE tussen budget voor isolatie en warmtepompen.

Naar verwachting wordt een aanzienlijk deel van de subsidie aangevraagd door huishoudens die ook zonder subsidie duurzaamheidsmaatregelen zouden nemen. Bij het bepalen van de bandbreedte voor het effect is gebruik gemaakt van de resultaten voor de additionaliteit van de ISDE uit de evaluatie van CE Delft.

Er is aangekondigd dat warmtepompen in warmtenetgebieden zullen worden uitgesloten van subsidie indien dit uitvoerbaar en juridisch houdbaar is. In de KEV is hier geen rekening mee gehouden, omdat onduidelijk is hoe dit wordt uitgewerkt.

Referenties

KGG (2025), *Ontwerp-Meerjarenprogramma 2026*, Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2025/04/25/ontwerp-meerjarenprogramma-2026-klimaatfonds [25-04-2025].

RVO (2019), *Investeringssubsidie duurzame energie en energiebesparing (ISDE)*, Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, zie: https://www.rvo.nl/subsidies-financiering/isde [4-11-2019].

RVO (2025), *ISDE voor gemeenten: Subsidie aanvragen en ontvangen namens woningeigenaren*, Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, zie: https://www.rvo.nl/subsidies-financiering/isde/gemeenten

CE Delft (2025), *Evaluatie ISDE 2019-2023 CE Delft*, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2025/06/19/evaluatie-isde-2019-2023-ce-delft [19-06-2025].

PVV, VVD, NSC, BBB (2024), *Hoofdslijnenakkoord tussen de fracties van PVV, VVD, NSC en BBB*, Den Haag; https://www.kabinetsformatie2023.nl/documenten/publicaties/2024/05/16/hoofdlijnenakkoord-tussen-de-fracties-van-pvv-vvd-nsc-en-bbb.

KGG (2024), *Vaststelling van de begrotingsstaten van de Ministerie van Klimaat en Groene Groei (XXII) voor het jaar 2025*, Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei, zie: https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/begrotingen/2024/09/17/xxiii-klimaat-en-groene-

groei-rijksbegroting-2025/XXIII%20Klimaat%20en%20Groene%20Groei%20Rijksbegroting%202025.pdf [17-09-2024].

KGG (2024), *Meerjarenprogramma Klimaatfonds 2025*, Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2024/09/17/minvkgg-meerjarenprogramma-2025-klimaatfonds [17-09-2024].

BZK (2022), *Nationaal Isolatieprogramma*, Den Haag: ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, zie https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2022/04/02/nationaal-isolatieprogramma [02-04-2022].

5.4 Nationale deelneming Warmte

Naam instrument: Nationale deelneming Warmte
Sector: Gebouwde Omgeving
Type Instrument: Economisch
Raming: Aanvullend beleid
Beleidscategorie: Geagendeerd

Beschrijving beleidsinstrument

In het wetsvoorstel voor de Wet collectieve warmte (Wcw) is opgenomen dat een meerderheid van de aandelen van een warmtebedrijf in publieke handen moet zijn. De regie voor de warmtetransitie ligt bij de gemeenten, maar naar verwachting ontbreekt het veel gemeenten aan kapitaal, capaciteit en kennis om zelfstandig warmtebedrijven op te richten. Met de inzet van een nationale deelneming kunnen medeoverheden worden ondersteund. Er is hiervoor € 1,4 mld. tot € 4,2 mld. nodig, afhankelijk van of het voorstel wordt gecombineerd met een Waarborgfonds of niet. De middelen tot 2030 worden nu gevraagd uit het Klimaatfonds, dit bedraagt € 225 mln. tot € 675 mln. waarvan € 180 mln. kan worden herverdeeld vanuit de middelen voor de Warmtenetten Investeringssubsidie (WIS). Hierbij wordt uitgegaan van een maximale deelneming van 40 procent door het Rijk.

Beoordeling voorwaarden ontwerp-MJP 2026:

1. De Wcw waarin de mogelijkheid staat om een deelneming op te richten dient door beide Kamers aangenomen te zijn (voldoet nog niet);
2. Een nieuwe prijs maal kwantiteit (PxQ)-onderbouwing, waarbij inzichtelijk wordt wat de verhouding kapitaal-personeelskosten is (die is geaccordeerd door Fondsbeheer en FIN) (voldoet nog niet)
3. Er worden afspraken gemaakt over de verhouding tussen Rijk en andere publieke investeerders bij investeringen in warmteprojecten (voldoet nog niet);
4. Na de verdere uitwerking van de maatregel (voorwaarde 1 tot en met 3) vindt er nog een check plaats op de samenhang met de andere warmtemaatregelen, waaronder de verdere uitwerking van het Waarborgfonds (hier vindt op dit moment namelijk nog verwerking van de evaluatie plaats). Het Waarborgfonds heeft namelijk invloed op het benodigde eigen vermogen van de deelneming. Na de verdere uitwerking van het Waarborgfonds dient daarom te worden getoetst of de budgettaire claim voor de deelneming nog volstaat ten aanzien van het beoogde doel en of de beoordeling als gevolg daarvan moet worden herzien (voldoet nog niet).

Toelichting: Voorstel ziet op deelname van Energie Beheer Nederland (EBN) in warmtebedrijven, waarin op grond van de Wcw een publiek meerderheidsbelang moet zijn. Zo worden decentrale overheden ontlast en ondersteund terwijl zij de regie behouden. Het is onduidelijk hoe de doelen van de Wcw om de regie bij lokale overheden te leggen strookt met het voornemen om de nationale deelneming voor maximaal 40% te laten participeren in warmtebedrijven. Het oplossen van knelpunten in de warmtetransitie is prioritair, al is de vraag hoe een nationale deelneming de warmtetransitie zal versnellen ten opzichte van ander instrumentarium (bijvoorbeeld een reguliere subsidie). De middelen zijn alleen bedoeld voor nieuwe investeringen. Aandachtspunt is dat de dekking nu tot 2030 is geregeld met deze toekenning en dat bij deze toekenning ervan uitgegaan wordt dat de toekenning onder voorwaarden voor het waarborgfonds warmte uiteindelijk doorgang vindt. De dekking voor na 2030 zal dus elders gezocht moeten worden. Uit nieuwe informatie blijkt dat er ook uitvoeringskosten bij EBN nodig zijn. Het wordt daarom toegestaan dat deze uit de

bestaande toekenning onder voorwaarden worden gedekt. Hierbij geldt de voorwaarde dat er eerst een nieuwe PxQ-onderbouwing wordt aangeleverd van deze uitvoeringskosten, waarbij inzichtelijk wordt wat de verhouding kapitaal- tot personeelskosten is. Tot slot worden er afspraken gemaakt met fondsbeheer en het Ministerie van Financiën over de verhouding tussen Rijk en andere publieke investeerders bij investeringen in warmteprojecten. Indien nodig kan er voor dekking ook naar het restant van de reservering voor uitvoeringskosten in perceel VFO gekeken worden.

Toelichting op doorrekening

In het Ontwerp-Meerjarenprogramma Klimaatfonds 2026 is onder voorwaarden 224 miljoen euro toegekend voor een nationale deelneming warmte. De nationale deelneming kan publieke partijen ondersteunen bij het realiseren van warmtenetten. Het voorstel houdt in dat EBN gaat deelnemen in warmtebedrijven, waarbij wordt uitgegaan van een maximale deelneming van 40 procent.

De vormgeving van de nationale deelneming is nog niet bekend en aan de toekenning is een aantal voorwaarden verbonden. Er zijn verschillende beperkende factoren voor de ontwikkeling van warmtenetten en het is onduidelijk of de nationale deelneming doorslaggevend is voor het realiseren van extra warmtenetaansluitingen in de periode tot en met 2030. Er is voor de KEV 2025 geen effectschatting gemaakt.

Referenties

KGG (2025), *Ontwerp-Meerjarenprogramma 2026*, Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2025/04/25/ontwerp-meerjarenprogramma-2026-klimaatfonds [25-04-2025].

KGG (2025), *Voorstellen maatregelen ontwerp-MJP 2026 Klimaatfonds*, Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei, zie: https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-klimaat-en-groene-groei/documenten/rapporten/2025/04/25/voorstellen-maatregelen-ontwerp-mjp-2026-klimaatfonds [25-4-2025].

KGG (2025), *Beoordelingsformulieren ingediende maatregelen Meerjarenprogramma Klimaatfonds 2026*, zie: https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-klimaat-en-groene-groei/documenten/rapporten/2025/04/25/beoordelingsformulieren-ingediende-maatregelen-meerjarenprogramma-klimaatfonds-2026 [25-04-2025].

Eggink, E. & Elzenga, H. (2025), *Reflectie op voorstellen voor de inzet van middelen uit het Klimaatfonds in het MJP 2026.* Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving. Zie: https://www.pbl.nl/publicaties/reflectie-op-voorstellen-voor-de-inzet-van-middelen-uit-het-klimaatfonds-in-het-mjp-2026#auteurs [15-04-2025].

5.5 Normering gericht op uitfasering huurwoningen met slechte isolatie (energielabels EFG)

Naam instrument: Normering gericht op uitfasering huurwoningen met slechte isolatie (energielabels EFG)
Sector: Gebouwde Omgeving
Type Instrument: Regelgevend
Raming: Aanvullend beleid
Beleidscategorie: Geagendeerd

Beschrijving beleidsinstrument

In het beleidsprogramma versnelling verduurzaming gebouwde omgeving (PVGO) is aangekondigd dat wordt gewerkt aan normering voor het uitfaseren van huurwoningen met slechte labels (E, F en G) die moet gaan gelden vanaf 1 januari 2030.

In het Regeerprogramma staat opgenomen dat het kabinet het beleid om EFG-labels bij huurwoningen uit te faseren voortzet. Hiervoor is in de wetgevingsagenda bij het Regeerprogramma regelgeving aangekondigd.

Fungerende details

Bij voorjaarsbesluitvorming 2023 is de ingangsdatum een jaar naar voren gehaald. Via prestatieafspraken gekoppeld aan de verlaging en vervolgens afschaffing van de verhuurderheffing is afgesproken dat woningcorporaties overgaan tot uitfaseren van deze slechte labels per 2028.

Bij de uitwerking wordt rekening gehouden met de EPBD IV.

Zie ook de kamerbrief over verduurzaming huurwoningen van 19 januari 2024.

Toelichting op doorrekening

Per 1 januari 2029 zullen wettelijke eisen zullen worden gesteld die betekenen dat alle huurwoningen met een E-, F- en G-label moeten zijn verbeterd naar minimaal energielabel D. Er geldt een aantal een aantal uitzonderingen, bijvoorbeeld voor monumenten. Gemeenten kunnen vanaf 1 januari 2029 handhaven om ervoor te zorgen dat verhuurders de huurwoning verbeteren naar tenminste label D. Er komt geen verhuurverbod voor huurwoningen in de regelgeving.

Er is geen effect bepaald voor huurwoningen van woningcorporaties. In de prestatieafspraken 2025-2035 met de woningcorporaties is afgesproken dat zij zich onverminderd blijven inzetten om uiterlijk in 2028 alle E, F en G-labels uit de sector te laten verdwijnen, met uitzondering van monumenten en de voor sloop aangemerkte woningen. De prestatieafspraken zijn onderdeel van het vastgesteld beleid.

Deze normering gaat ook gelden voor de particuliere huurwoningen. Vanwege onzekerheid over hoe de normering zal worden gehandhaafd en nageleefd, wordt bij de onderwaarde geen effect verondersteld. Bij de bovenwaarde wordt uitgegaan van bereik van de helft van de doelgroep.

In het Ontwerp-Meerjarenprogramma Klimaatfonds 2026 is een reservering gemaakt voor uitvoeringskosten van de uitfasering van slechte huurwoningen.

Referenties

KGG (2025), *Ontwerp-Meerjarenprogramma 2026*, Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2025/04/25/ontwerp-meerjarenprogramma-2026-klimaatfonds [25-04-2025].

VRO (2025), *Kamerbrief over verduurzaming gebouwde omgeving*, Den Haag: Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2025/03/07/kamerbrief-over-verduurzaming-gebouwde-omgeving [07-03-2025].

VRO (2025), *Nationale prestatie afspraken 2025-2035*, Den Haag: Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, zie: https://www.volkshuisvestingnederland.nl/onderwerpen/dossier-prestatieafspraken/documenten/publicaties/2024/12/11/nationale-prestatieafspraken-2024 [11-12-2024].

BZK (2025), *Kamerbrief over verduurzaming huurwoningen*, Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2024/01/19/kamerbrief-over-verduurzaming-huurwoningen-en-moties-tochtkorting-enkelglas-bewustwording-huurders [19-01-2024].

PVV, VVD, NSC, BBB (2024), *Regeerprogramma 'Uitwerking van het hoofdlijnenakkoord door het kabinet*, Den Haag; https://open.overheid.nl/documenten/ronl-f525d4046079bobe-abc6f897f79045ccf2246e08/pdf.

5.6 Verkenning borging warmtepompen

Naam instrument: Verkenning borging warmtepompen
Sector: Gebouwde Omgeving
Type Instrument: Onderzoek
Raming: Aanvullend beleid
Beleidscategorie: Geagendeerd

Beschrijving beleidsinstrument

Op het moment dat mensen hun cv-ketel moeten vervangen, is en blijft de (hybride) warmtepomp een zeer aantrekkelijke optie die de energierekening omlaag brengt en de woning niet meer/beperkter afhankelijk maakt van aardgas. De opschaling van warmtepompen blijven we daarom stimuleren met de ISDE. De ISDE wordt verder geoptimaliseerd op basis van de aanbevelingen uit de recente evaluatie en het rapport van de Algemene Rekenkamer. Warmtepompen in warmtenetgebieden worden uitgesloten van subsidie (indien uitvoerbaar en juridisch houdbaar). Nu de normering warmtepomp niet doorgaat, onderzoeken we hoe we aanvullend in de toekomst kunnen borgen dat er op natuurlijke vervangingsmomenten van de cv-ketel zoveel mogelijk wordt overgestapt op een duurzaam alternatief. Hiermee wordt de warmtepomp de nieuwe standaard bij vervanging van de cv-ketel. De middelen voor de ISDE die waren gekoppeld aan eerder voorgenomen normering van de warmtepomp blijven gereserveerd.

Toelichting op doorrekening

In het Hoofdlijnenakkoord 2024- 2028 is afgesproken dat er geen verplichting zal worden ingevoerd om vanaf 2026 bij het vervangen van de verwarmingsketel, een warmtepomp te installeren. Een deel van het ISDE budget uit het Klimaatfonds (145 miljoen euro) is toegekend onder de voorwaarde dat er wordt besloten tot vervangende normering ten aanzien van verwarmingsinstallaties van gebouwen.

Het instrument houdt in dat er wordt onderzocht hoe in de toekomst kan worden geborgd dat er op natuurlijke vervangingsmomenten van de cv-ketel zoveel mogelijk wordt overgestapt op een duurzaam alternatief. Er wordt beoogd dat de warmtepomp de nieuwe standaard wordt bij vervanging van de cv-ketel. Dit wordt beschouwd als geagendeerd beleid, omdat het onduidelijk is hoe eventuele vervangende normering wordt uitgewerkt.

De appreciatie van het beleidsinstrument Investeringssubsidie Duurzame Energie en Energiebesparing (ISDE) beschrijft hoe in de KEV is omgegaan met wijzigingen van de ISDE.

Referenties

KGG (2025), *Kamerbrief Pakket voor een weerbaar energiesysteem en een toekomstbestendige industrie,* Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2025/04/25/toelichting-op-de-besluitvorming-en-overzicht-van-klimaat-en-energiemaatregelen [25-04-2025].

PVV, VVD, NSC, BBB (2024), *Hoofdslijnenakkoord tussen de fracties van PVV, VVD, NSC en BBB,* Den Haag; https://www.kabinetsformatie2023.nl/documenten/publicaties/2024/05/16/hoofdlijnenakkoord-tussen-de-fracties-van-pvv-vvd-nsc-en-bbb.

KGG (2025), *Ontwerp-Meerjarenprogramma 2026*, Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2025/04/25/ontwerp-meerjarenprogramma-2026-klimaatfonds [25-04-2025].

5.7 Verkenning pilot stimuleren verduurzaming via Nationale Hypotheek Garantie

Naam instrument: Verkenning pilot stimuleren verduurzaming via Nationale Hypotheek Garantie
Sector: Gebouwde Omgeving
Type Instrument: Economisch
Raming: Aanvullend beleid
Beleidscategorie: Geagendeerd

Beschrijving beleidsinstrument

Een experiment met de Nationale Hypotheek Garantie (NHG) zal worden uitgevoerd, waarbij woningeigenaren die gebruik maken van de NHG bij aankoop van een woning of aanpassing van een bestaande hypotheek gestimuleerd worden met een rentekorting wanneer zij hun woning met slecht (EFG) label verduurzamen.

Voorwaarden voor doorgang van dit experiment zijn:

i) een analyse door de actuaris van NHG die aantoont dat de gevolgen geen significant negatief effect hebben op het risicoprofiel van NHG, omdat er anders een dekkingsprobleem ontstaat. De wens is namelijk dat het niet leidt tot een verhoging van de provisie van de NHG.

ii) ii) dat het toetsingskader risicoregelingen wordt doorlopen.

Toelichting op doorrekening

Dit betreft een experiment waarbij woningeigenaren die gebruik maken van de Nationale Hypotheek Garantie (NHG) bij aankoop van een woning of aanpassing van een bestaande hypotheek gestimuleerd worden met een rentekorting wanneer zij hun woning met slecht (EFG) label verduurzamen.

De uitwerking van de pilot is nog niet bekend en er gelden nog voorwaarden voor doorgang van het experiment. Voor het bepalen van het mogelijke effect is uitgegaan van een rentekorting van 0,2 procent op de hele hypotheeksom (ook bij het aanpassen van een bestaande hypotheek) en een investering in verduurzaming van 20 duizend euro per woning. Belangrijke onzekerheden zijn hoeveel woningeigenaren gebruik maken van de rentekorting en wat het gemiddelde additionele verduurzamingseffect is. Een deel van de leningnemers neemt al energiebesparende maatregelen mee in de NHG hypotheek. Het gemiddelde verduurzamingseffect is gebaseerd op de studie Inkomenseffecten van Woningverduurzaming van CPB, TNO en PBL. Voor maatregelen voor de verduurzaming van de woning kan mogelijk ook ISDE subsidie worden aangevraagd.

Referenties

KGG (2025), *Kamerbrief Pakket voor een weerbaar energiesysteem en een toekomstbestendige industrie*, Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2025/04/25/toelichting-op-de-besluitvorming-en-overzicht-van-klimaat-en-energiemaatregelen [25-04-2025].

CPB, TNO, PBL (2025), *Inkomenseffecten van woningverduurzaming*, zie: https://www.cpb.nl/sites/default/files/omnidownload/CPB_PBL_TNO_publicatie_inkomenseffecten_woningverduurzaming.pdf [11-06-2025].

5.8 Waarborgfonds Warmtenetten

Naam instrument: Waarborgfonds Warmtenetten
Sector: Gebouwde Omgeving
Type Instrument: Economisch
Raming: Aanvullend beleid
Beleidscategorie: Geagendeerd

Beschrijving beleidsinstrument

Dit voorstel gaat over het oprichten van een waarborgfonds voor warmtenetten. Dit waarborgfonds zal garant staan voor de rente- en aflossingsverplichtingen van warmtebedrijven mits deze aan de selectiecriteria voldoen. Een garantstelling stelt warmtebedrijven in staat meer vreemd vermogen aan te trekken tegen gunstigere voorwaarden.

Beoordeling voorwaarden MJP 2025:

1. Het aansluiten bij de nationale subsidieregeling warmtenetten (WIS) door het opnemen van dezelfde kwaliteitseisen als van de WIS (voldaan).
2. Een onafhankelijke toets op de risicoregeling, inclusief risicomodellering, instrumentkeuze (waarborgfonds of andere vorm) en de risico-inventarisatie. Deze moet bevestigen dat het 99%-scenario is geborgd conform maatstaven die ook gelden bij andere waarborgfondsen (WSW, WEW, WFZ). Hierbij wordt uitgegaan van 500.000 aansluitingen (voldoet nog niet);
3. Nu de Wet gemeentelijke instrumenten warmtetransitie (Wgjw) is aangenomen, is de gemeentelijke inzet van de Wgjw (d.w.z. het gebruik van de aanwijsbevoegdheid) randvoorwaardelijk om een beroep op het fonds te kunnen doen (voldoet nog niet). Beoordeling voorwaarden ontwerp-MJP 2026: de voorwaarden 2 t/m 4 voldoen nog niet. Deze worden vernummerd naar nummer 1 t/m 3.

Toelichting: Dit betreft een toekenning onder voorwaarden. Het proces om aan de gestelde voorwaarden te voldoen loopt nog. Nut en noodzaak voor de warmtetransitie worden nog steeds gezien. Naar aanleiding van politieke besluitvorming is het bedrag van € 215,5 met € 41 mln. verlaagd tot € 174,5 mln. ter dekking van het generale beeld voor de Voorjaarsnota 2025.

Toelichting op doorrekening

In het Ontwerp-Meerjarenprogramma Klimaatfonds 2026 is onder voorwaarden 174,5 miljoen euro toegekend voor de oprichting van een waarborgfonds voor warmtenetten. Het is de bedoeling dat dit waarborgfonds garant zal staan voor de rente- en aflossingsverplichtingen van warmtebedrijven die aan de selectiecriteria van het fonds voldoen, zodat de warmtebedrijven meer vreemd vermogen kunnen aantrekken tegen gunstigere voorwaarden. De vormgeving van het waarborgfonds is nog niet bekend en aan de toekenning is een aantal voorwaarden verbonden. Er zijn verschillende beperkende factoren voor de ontwikkeling van warmtenetten en het is onduidelijk of het waarborgfonds doorslaggevend is voor het realiseren van extra warmtenetaansluitingen in de periode tot en met 2030. Daarom is er voor de KEV 2025 geen effectschatting gemaakt.

Referenties

KGG (2025), *Ontwerp-Meerjarenprogramma 2026*, Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2025/04/25/ontwerp-meerjarenprogramma-2026-klimaatfonds [25-04-2025].

KGG (2025), *Voorstellen maatregelen ontwerp-MJP 2026 Klimaatfonds*, Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei, zie: https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-klimaat-en-groene-groei/documenten/rapporten/2025/04/25/voorstellen-maatregelen-ontwerp-mjp-2026-klimaatfonds [25-4-2025].

KGG (2025), *Beoordelingsformulieren ingediende maatregelen Meerjarenprogramma Klimaatfonds 2026*, zie: https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-klimaat-en-groene-groei/documenten/rapporten/2025/04/25/beoordelingsformulieren-ingediende-maatregelen-meerjarenprogramma-klimaatfonds-2026 [25-04-2025].

5.9 Warmtenetten Investeringssubsidie (WIS)

Naam instrument: Warmtenetten Investeringssubsidie (WIS)
Sector: Gebouwde Omgeving
Type Instrument: Economisch
Raming: Aanvullend beleid
Beleidscategorie: Voorgenomen

Beschrijving beleidsinstrument

De Warmtenetten Investeringssubsidie is een nationale subsidieregeling voor warmtenetten in de bestaande bouw. Het doel is 500.000 nieuwe aansluitingen in de bestaande bouw te realiseren voor 2030. De subsidieregeling is een eenmalige investeringssubsidie aan de warmteleverancier. Deze investeringssubsidie past in bestaande subsidiekaders en wordt door RVO uitgevoerd. De subsidieregeling is in 2023 voor het eerst open gegaan. De ervaringen van de eerste openstelling zijn positief. Er was €150 mln. beschikbaar, waarbij er voor €250 mln. aangevraagd werd in 27 projecten. Hiervan is de helft afgewezen op grond van criteria uit de regeling. Er zijn beschikkingen afgegeven ter hoogte van €130 mln. aan in totaal 17 projecten. Hierdoor was er €20 mln. vrijval, dat door de eindejaarsmarge doorschuift naar een volgende openstelling. Op grond van de ervaringen uit de eerste ronde is de regeling 2024, die voor dat jaar een subsidieplafond van €400 mln. kent, die op verschillende punten aangepast. Deze beogen de regeling beter aan te sluiten op de praktijk, zowel op economische omstandigheden als bestuurlijke afspraken tussen warmtebedrijven, woningcorporaties en gemeenten. Hierdoor is de kans groot dat projecten vaker in de buurt van het maximale subsidiebedrag per project komen, wat zich vertaalt in een beter aanbod voor afnemers en een hogere kans op realisatie.

Totaal aanvragen WIS 2023: 19.000 kleinverbruikersaansluitingen en 5.000 blokverwarmingsaansluitingen.

WIS 2024: De grote gevestigde warmtebedrijven hebben dit jaar het besluit genomen om geen nieuwe investeringen te doen in warmtenetten. Dit heeft zijn weerslag gehad op het aantal aanvragen in de WIS2024. In totaal zijn er 12 projecten aangevraagd voor een subsidiebedrag van 94 miljoen euro. Hierdoor is er €306 mln. vrijval, dat door de eindejaarsmarge doorschuift naar een volgende openstelling. Statistiek over de hoeveelheid aansluitingen is op dit moment nog niet beschikbaar.

Het totale budget voor WIS is ca. 1,6 miljard euro.

Toelichting op doorrekening

De Warmtenetten Investeringssubsidie (WIS) biedt subsidie voor de aanleg van warmtenetten in de bestaande bouw. De WIS is in 2023 opengesteld. In de KEV 2024 was bij voorgenomen beleid vanaf 2023 in totaal circa 1,5 miljard euro WIS subsidie beschikbaar.

Het Ontwerp-Meerjarenprogramma Klimaatfonds 2026 bevat een herprioritering van de bestaande toekenning uit het Klimaatfonds voor de WIS. De toekenning was gebaseerd op het doel van 500 duizend extra warmtenet-aansluitingen in de bestaande bouw in 2030 ten opzichte van 2021. Omdat dit doel uit zicht is, is het doel bijgesteld naar 200 duizend aansluitingen. Het subsidiebedrag per aansluiting wordt verhoogd van een gemiddeld subsidiebedrag van 3.400 euro per aansluiting

naar een bedrag van 6.000 euro per aansluiting. 180 miljoen euro van het eerder toegekende budget wordt ingezet voor de maatregel Nationale Deelneming Warmte.

Het effect van de WIS is niet aangepast ten opzichte van de KEV 2024. Er zijn verschillende beperkende factoren voor het realiseren van extra warmtenetaansluitingen in de periode tot en met 2030. Op basis van de raming voor de groei van het aantal aansluitingen wordt het WIS-budget niet volledig besteed.

Referenties

KGG (2025), *Ontwerp-Meerjarenprogramma 2026*, Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2025/04/25/ontwerp-meerjarenprogramma-2026-klimaatfonds [25-04-2025].

KGG (2025), *Voorstellen maatregelen ontwerp-MJP 2026 Klimaatfonds,* Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei, zie: https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-klimaat-en-groene-groei/documenten/rapporten/2025/04/25/voorstellen-maatregelen-ontwerp-mjp-2026-klimaatfonds [25-4-2025].

KGG (2025), *Beoordelingsformulieren ingediende maatregelen Meerjarenprogramma Klimaatfonds 2026*, zie: https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-klimaat-en-groene-groei/documenten/rapporten/2025/04/25/beoordelingsformulieren-ingediende-maatregelen-meerjarenprogramma-klimaatfonds-2026 [25-04-2025].

Eggink, E. & H. Elzenga (2025), *Reflectie op voorstellen voor de inzet van middelen uit het Klimaatfonds in het MJP 2026.* Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving. Zie: https://www.pbl.nl/publicaties/reflectie-op-voorstellen-voor-de-inzet-van-middelen-uit-het-klimaatfonds-in-het-mjp-2026 [15-04-2025].

Niet aangeleverde beleidsinstrumenten Gebouwde Omgeving

Huurbevriezing sociale huurwoningen in 2025 en 2026

Naam instrument: Huurbevriezing sociale huurwoningen in 2025 en 2026
Sector: Gebouwde Omgeving
Type Instrument: Economisch
Raming: Aanvullend beleid
Beleidscategorie: Niet meegenomen

Toelichting op doorrekening

In de Voorjaarsnota 2025 is een huurbevriezing voor 2025 en 2026 afgesproken voor huurders in de sociale huursector.

Een huurbevriezing zou forse gevolgen hebben voor de realisatie van de opgaven op het gebied van woningbouw en verduurzaming. De minister van VRO heeft besloten het wetsvoorstel voor de huurbevriezing niet in te dienen. Daarom wordt de huurbevriezing niet meegenomen in de KEV.

Referenties

FIN (2025), *Voorjaarsnota 2025*, Den Haag: Ministerie van Financiën, zie:https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2025/04/18/voorjaarsnota-2025 [18-04-2025].

VRO (2025). *Kamerbrief over niet indienen wetsvoorstel huurbevriezing*, Den Haag: Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, zie https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2025/06/03/kamerbrief-inzake-niet-indienen-wetsvoorstel-huurbevriezing [03-06-2025].

6 Factsheets beleidsinstrumenten Industrie

6.1 Aramis volloop

Naam instrument: Aramis volloop
Sector: Industrie
Type Instrument: Economisch
Raming: Aanvullend beleid
Beleidscategorie: Niet meegenomen

Beschrijving beleidsinstrument
Het voorstel vraagt om financiering om het vollooprisico te mitigeren van de CCS projecten Aramis en CO_2next. Omdat de markt nog in een vroege fase van ontwikkeling is, zijn er risico's die marktpartijen als een barrière zien om de investeringsbeslissing te nemen. Het voorstel betreft een nog niet uitgewerkte garantieregeling of lening om deze risico's weg te nemen. Er wordt voor dit voorstel in totaal € 412 mln. geclaimd voor Aramis en CO_2next.

Beoordeling voorwaarden toekenning ontwerp-MJP 2026:

1. Er moet duidelijkheid zijn over de precieze deelname van EBN (en Gasunie) in Aramis (voldoet nog niet)
2. Instrumentering van het voorstel is goed afgewogen (garantstelling of lening) en er is goed onderzocht voor welk bedrag het vollooprisico minimaal moet worden afgedekt (voldoet nog niet)
3. Er komt een integraal overzicht van de verschillende overheidsmiddelen ten behoeve van Aramis (inclusief SDE++), waarbij de doelmatigheid van middelen vanuit het Klimaatfonds ten opzichte van het beoogde doel worden afgewogen (voldoet nog niet).

Toelichting: Het Aramis project kan substantieel bijdragen aan de reductiedoelstelling voor 2030 voor de industrie. Er is daarom besloten om een toekenning onder voorwaarden op te nemen voor het afdekken van het vollooprisico om doorgang van Aramis te borgen. Er zijn nog enkele openstaande zaken met betrekking tot de invulling. Zo is er nog geen duidelijkheid over hoe de deelname van EBN en Gasunie er precies uit gaat zien. Er zijn mede daarom een aantal voorwaarden geformuleerd, bij Miljoenennota 2026 zal bezien worden of hieraan voldaan is en de middelen kunnen worden toegekend. Het PBL is expliciet gevraagd te reflecteren op de afruil tussen de reserveringen voor Aramis en de daarvoor omgebogen middelen voor de maatwerkafspraken, NIKI en DEI+, ook in het licht van inzet op emissiereductie op korte termijn en op lange termijn. Het PBL stelt dat deze afweging lastig te maken is, onder andere omdat het nog onduidelijk is hoe de middelen voor maatwerk worden ingezet en of deze doelmatiger zijn. PBL geeft aan dat bij de maatwerkafspraken kosteneffectievere maatregelen kunnen zitten die bovendien sneller CO_2-reductie kunnen bereiken, maar dat het ook zou kunnen dat deze maatregelen pas op langere termijn effect bereiken. Met betrekking tot de CO_2-opslagprojecten van Aramis en CO_2Next geeft PBL aan dat deze al in ontwikkeling zijn en enige mate van zekerheid bieden over de hoeveelheid en tijdigheid van de beoogde CO_2-besparing. PBL stelt dat de verwachte CO_2-reductie van het Aramis project

plausibel is, maar kent geen zelfstandig reductie-effect toe aan dit voorstel omdat het voorstel zich op infrastructuur richt en daarmee randvoorwaardelijk van aard is.

Toelichting op doorrekening

Het afdekken van het vollooprisico Aramis is niet expliciet meegenomen in de KEV, het is faciliterend beleid. We gaan er in de rekenwaarde van uit dat Aramis in 2030 operationeel is met een verwerkingscapaciteit van 7,5 megaton per jaar. In de bandbreedte is rekening gehouden met geen beschikbaarheid van Aramis in 2030.

Referenties

KGG (2025), *Ontwerp-Meerjarenprogramma 2026*, Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2025/04/25/ontwerp-meerjarenprogramma-2026-klimaatfonds [25-04-2025].

6.2 Deelname EBN in CCS-infrastructuur (CO_2-transport en -opslag)

Naam instrument: Deelname EBN in CCS-infrastructuur (CO_2-transport en -opslag)
Sector: Industrie
Type Instrument: Economisch
Raming: Aanvullend beleid
Beleidscategorie: Niet meegenomen

Beschrijving beleidsinstrument

De maatregel betreft het zeker stellen van de financiële uitvoerbaarheid van de mede-investering door de beleidsdeelneming EBN in grootschalige CO_2-afvang, -transport en -opslagprojecten. Het voorgestelde middel hiervoor is een kapitaalstorting van € 823 mln. voor EBN. EBN kan hiermee deelnemen in de Aramis CO_2-transportbuis, Aramis CO_2-opslagprojecten en toekomstige CO_2-opslagprojecten.

Beoordeling voorwaarden reservering MJP 2027:

1. Er moet duidelijkheid zijn over de precieze deelname van EBN (en Gasunie) in Aramis en over de vormgeving van eventueel benodigde ondersteuning. Indien EBN niet deelneemt, of de ondersteuning minder middelen behoeft, komt de reservering te vervallen of wordt deze verlaagd (voldoet nog niet)
2. Alleen het deel dat noodzakelijk benodigd is voor het deel van de realisatie van Aramis wordt toegekend (voldoet nog niet)
3. Er wordt kapitaal gedekt voor maximaal een A-(minus) rating van EBN (conform nota deelnemingenbeleid) (voldoet nog niet)
4. Er komt een integraal overzicht van de verschillende overheidsmiddelen ten bate van Aramis (inclusief de SDE++), waarbij de doelmatigheid van middelen vanuit het Klimaatfonds ten opzichte van het beoogde doel worden afgewogen (voldoet nog niet).

Toelichting op doorrekening

Deelname EBN in CCS-infrastructuur is niet expliciet meegenomen in de KEV, het is faciliterend beleid. We gaan er in de rekenwaarde van uit dat Porthos in 2030 operationeel is met een verwerkingscapaciteit van 2,5 megaton per jaar en dat Aramis in 2030 operationeel is met een verwerkingscapaciteit van 7,5 megaton per jaar. In de bandbreedte is rekening gehouden met geen beschikbaarheid van Aramis in 2030.

Referenties

KGG (2025), *Ontwerp-Meerjarenprogramma 2026*, Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2025/04/25/ontwerp-meerjarenprogramma-2026-klimaatfonds [25-04-2025].

6.3 Hervorming ASB

Naam instrument: Hervorming ASB
Sector: Industrie
Type Instrument: Fiscaal
Raming: Aanvullend beleid
Beleidscategorie: Geagendeerd

Beschrijving beleidsinstrument

Hervorming afvalstoffenbelasting (met een taakstellende opbrengst): hierbij wordt onder andere gekeken naar afschaffen van vrijstellingen en verhoging van het tarief voor storten met ontheffing. (deze maatregel wordt opgenomen in het pakket Belastingplan 2026). Tevens wordt de ASB verhoogd (in combinatie met aanscherping van de CO_2-heffing voor AVI's) om het resterende deel van de voor de polymerenheffing ingeboekte inkomsten te realiseren, tenzij de Plastictafel voor aanvang van de augustusbesluitvorming van 2025 tot een uitvoerbaar en gedragen alternatief beprijzend voorstel is gekomen dat past binnen de afgesproken randvoorwaarden.

Toelichting op doorrekening

Verhogen ASB kan leiden tot minder afvalverbranding in Nederland. In de bandbreedte rond het aanvullend beleidsscenario is rekening gehouden met een lager afvalvolume bij afvalverbrandingsinstallaties.

Referenties

KGG (2025), *Kamerbrief Pakket voor een weerbaar energiesysteem en een toekomstbestendige industrie*, Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2025/04/25/toelichting-op-de-besluitvorming-en-overzicht-van-klimaat-en-energiemaatregelen [25-04-2025].

6.4 Jaarverplichting RFNBO's in industrie

Naam instrument: Jaarverplichting RFNBO's in industrie
Sector: Industrie
Type Instrument: Economisch
Raming: Basispad
Beleidscategorie: Voorgenomen

Beschrijving beleidsinstrument

Doel:
Richtlijn (EU) 2023/2413 betreffende de promotie van energie uit hernieuwbare bronnen (RED-III) bevat een verplichting aan lidstaten voor het gebruik van hernieuwbare brandstoffen van niet-biologische oorsprong (RFNBO) in de waterstofgebruikende industrie: 42% in 2030 en 60% in 2035 (RED-III, art. 22a). Het kabinet is voornemens een jaarverplichting RFNBO's in de industrie met ingang van 1 januari 2026 te introduceren waarvan een deel van de lidstaatverplichting wordt doorgelegd aan bedrijven, als een van de instrumenten om te borgen dat Nederland aan deze verplichting kan voldoen.

Werking:
Op hoofdlijnen zou de jaarverplichting moeten werken als de jaarverplichting Energie voor Vervoer, waarbij bedrijven met verhandelbare rechten, zgn. hernieuwbare waterstofeenheden industrie (HWI's), aan hun verplichting kunnen voldoen. Eind 2024 zijn twee ingroeipaden geconsulteerd: 8% en 24% in 2030. De jaarverplichting moet de eerste jaren voldoende flexibiliteit bieden aan de opstartende markt, inspelend op onder meer de beschikbaarheid van en toegang tot hernieuwbare waterstof(dragers) bij de industriële gebruikers, de gefaseerde totstandkoming van de relevante infrastructuur en het voorkomen van het verdringen van alternatieve, meer kostenefficiënte verduurzamingsroutes. Flexibiliteitsmechanismen omvatten onder meer doorschuiven van jaarverplichting, meenemen van spaartegoeden en tijdelijke versoepeling van inboekregels. Voorts is voorgesteld om naast de waterstofstromen die op basis van RED-III, art. 22a mogen worden uitgezonderd, ook het waterstofgebruik voor ammoniakproductie voor 60 procent uit te zonderen op basis van overwegingen (62) en (63) die in RED-III zijn opgenomen.

Toelichting op doorrekening

De jaarverplichting industrie is ter consultatie voorgelegd (31 oktober tot en met 12 december 2024). De hoogte van de geconsulteerde verplichting was 8% en 24%. We zijn in het basispad KEV2025 uitgegaan van een verplichting 8%. De grondslag wordt gevormd door waterstofgebruik in de industrie, exclusief waterstof in restgassen en in de raffinage voor brandstofproductie. Het gaat dan om ammoniakproductie, waterstofinzet bij raffinage voor naftaproductie en overig. Bij waterstof voor ammoniakproductie wordt 60% vrijgesteld, en wordt ook waterstofinzet bij ammoniakproductie die afkomstig is uit biomassa op de grondslag in mindering gebracht. In de voorjaarsbesluitvorming 2025 is de jaarverplichting voor de industrie verlaagd naar 4% en dit is verondersteld is het aanvullend beleidsscenario.

Referenties

Rijksoverheid (2024), *Wet jaarverplichting hernieuwbare brandstoffen van niet-biologische oorsprong in de industrie*, overheid.nl, zie: https://www.internetconsultatie.nl/jaarverplichting/b1 [10-12-2024].

KGG (2024), *Halfjaarlijkse voortgangsbrief over het waterstof beleid*, Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2024/12/10/kamerbrief-voortgang-waterstofbeleid [10-12-2024].

6.5 Maatwerkaanpak Industrie

Naam instrument: Maatwerkaanpak Industrie
Sector: Industrie
Type Instrument: Vrijwillige/onderhandelde overeenkomsten
Raming: Basispad
Beleidscategorie: Vastgesteld

Beschrijving beleidsinstrument

Doel:
De maatwerkaanpak is de aanpak om de grootste industriële uitstoters die ambitieuze plannen hebben om te verduurzamen te faciliteren bij hun verduurzamingsopgave. De maatwerkaanpak is bedoeld om de bedrijven te ondersteunen bij de veelheid aan uitdagingen, waar bedrijven tegenaan lopen in het kader van hun verduurzaming. Met de maatwerkaanpak wordt ingezet op het verminderen van onzekerheden, zodat ambitieuze bedrijven de noodzakelijke investeringsbeslissingen in Nederland sneller durven en kunnen nemen. Met de maatwerkaanpak wordt ingezet om extra CO_2-reductie te realiseren, boven op wat bedrijven volgens de nationale CO_2-heffing industrie moeten reduceren om geen CO_2-heffing te betalen (hierna: additionele CO_2-reductie). Het gaat hierbij om een additionele reductie van 3,5 Mton CO_2-eq. (bij de top 20 uitstoters) en 0,3 Mton CO_2-eq. bij een aantal cluster 6 bedrijven (verbreding heeft plaatsgevonden in de Miljoenennota 2024) en 0,2 Mton bij afvalwaterzuiveringsinstallaties. Ook wordt met de maatwerkaanpak, naast CO_2-reductie, ingezet op de verbetering van de leefomgeving, waarbij in het bijzonder aandacht is voor stikstofreductie.

Werking:
Algemeen:
De maatwerkaanpak volgt een stapsgewijze aanpak. De eerste, noodzakelijke stap richting de uiteindelijke bindende maatwerkafspraken is een *Expression of Principles* (EoP). In een EoPzet het bedrijf onder andere de ambities van de verduurzamingsstrategie uiteen, maar ook de verbeteringen van de leefomgeving van het bedrijf en de scope van het maatwerktraject omschreven. Een EoP is niet bindend: er worden geen juridisch afdwingbare verplichtingen aangegaan. Na ondertekening van de EoP worden de op hoofdlijnen uitgesproken ambities en daarmee samenhangende projecten concreter en gedetailleerder uitgewerkt in een *Joint Letter of Intent* (JLoI). Indien nodig, worden in dit verband ook financiële, juridische en/of technische *due diligence* onderzoeken door externe partijen uitgevoerd. Een onafhankelijke adviescommissie adviseert vervolgens over de concept JLoI (het moment dat de plannen voldoende gedetailleerd zijn uitgewerkt, maar er tegelijkertijd nog ruimte is om de overwegingen van de adviescommissie mee te nemen). In een JLoI staan onder meer inspanningsverplichtingen. Dit zijn juridisch afdwingbare verplichtingen, maar het zijn geen (financiele) resultaatverplichtingen. Een inspanningsverplichting verplicht dus niet tot een bepaald resultaat, maar verplicht wel tot het leveren van de overeengekomen inspanning zoals neergelegd in de JLoI. Het kan bijvoorbeeld gaan om inspanningen ten behoeve van de realisatie van de beoogde verduurzamingsplannen. Na ondertekening van de JLoI wordt deze, bijvoorbeeld in het kader van financiering, uitvoering en monitoring en borging van de afspraken, uitgewerkt in bindende maatwerkafspraken. Met bindende maatwerkafspraken worden bindende afspraken bedoeld, in de zin dat er juridisch afdwingbare verplichtingen worden aangegaan. Het kan daarbij gaan om verschillende soorten bindende maatwerkafspraken en verplichtingen, die ook van karakter en in

hardheid kunnen verschillen. Dit hangt mede af van onder meer de aard, de tijdhorizon en de omstandigheden van de verscheidene projecten.

Maatwerkfinanciering:
Wat betreft financiële verplichtingen geldt dat de overheid bijvoorbeeld inspanningsverplichtingen aangaat om een bepaald bedrag gefinancierd te krijgen, onder de voorwaarde van onder andere verenigbaarheid met geldende Europese staatssteunkaders en begrotingsregels en -procedures. Bij eventuele financiële ondersteuning van een project door de overheid wordt het daartoe opgestelde afwegingskader gevolgd. Ten aanzien van maatwerkfinanciering (m.u.v. het reeds genoemde afwegingskaderzijn) zijn de volgende kamerbrieven verstuurd:

- Incidentele subsidies CCS-project Yara Sluiskil (30 oktober 2023)
- Maatwerkfinanciering CO_2-reductie Verduurzaming Industrie (14 februari 2024)

In de augustusbesluitvorming van 2023, is besloten om de doelstelling voor de maatwerkaanpak te verhogen (van 3,5 megaton naar 4,0 megaton additionele CO_2-reductie). Gelet op de verhoogde doelstelling, is ook voor bedrijven buiten de top 20 de mogelijkheid geboden om deel te nemen aan de maatwerkaanpak. Dit gaat dan veelal om grotere cluster 6 bedrijven. Inmiddels zijn er twee EoP's getekend met dergelijke bedrijven, namelijk met Coöperatie Koninklijke Cosun U.A. en Alco Energy Rotterdam B.V.

Om zicht te krijgen op de interesse en het potentieel voor maatwerk bij de AVI'sis, samen met IenW, een verkenning uitgevoerd. Hieruit is gebleken dat er voldoende reductiepotentieel bestaat. Mede hierom zal in samenwerking met IenW ook voor de AVI's een maatwerkaanpak worden opgestart.

Naar aanleiding van het regeerakkoord, is er een verkenning gestart naar de mogelijkheden voor een regionale clusteraanpak. Op basis van de maatwerkaanpak wordt hierbij verkend of er op clusterniveau bedrijfsoverstijgende uitdagingen kunnen worden verholpen, waardoor versneld investeringen kunnen plaatsvinden.

Tot slot is er ook subsidie verstrekt aan waterschappen om met innovatieve processen waterzuivering te verduurzamen en de productie van duurzame energie te versnellen, waarmee invulling wordt gegeven aan de reductie van lachgasuitstoot bij de afvalwaterzuiveringsinstallaties.

Fungerende details

Vaststellen doelstelling maatwerkafspraken: De doelstelling van maatwerk wordt vastgesteld op totaal 4,0 Mton additionele CO_2-reductie t.o.v. CO_2-heffing in 2030.

Vanwege de urgentie van Nobian om de verduurzamingsambities voor 2030 te realiseren, kon deze overheveling niet wachten op de reguliere besluitvorming. Op basis van een beoordeling van de business case en de gevraagde financiële bijdrage van 200 mln. zijn de middelen reeds beschikbaar gesteld.

Toelichting op doorrekening

De overheid en Nobian hebben een bindende maatwerkafspraak afgesloten. Deze afspraak omvat het sluiten van de WKK's in Delfzijl (Delesto-1) en Hengelo, het plaatsen van warmtepompen, en vervangen van elektrolysers in Rotterdam. Dit is meegenomen in het basispad van de KEV2025.

Referenties

EZK (2023), *Kamerbrief over afwegingskader maatwerkafspraken verduurzaming industrie*, Den Haag: Ministerie van Economische Zaken en Klimaat, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2023/04/20/afwegingskader-maatwerkafspraken-verduurzaming-industrie [20-04-2023].

KGG (2024), Kamerbrief voortgang verduurzaming industrie, Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei, zie: https://open.overheid.nl/documenten/ocabd648-2cc5-4b88-a9ad-fd0e33c103f6/file [10-10-2024].

EZK (2023), *Kamerbrief over voortgang Maatwerkaanpak Industrie*, Den Haag: Ministerie van Economische Zaken en Klimaat, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2023/02/27/kamerbrief-over-voortgang-maatwerkafspraken [27-02-2023].

EZK (2023), *Kamerbrief over voortgang Maatwerkaanpak Industrie*, Den Haag: Ministerie van Economische Zaken en Klimaat, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2023/09/27/kamerbrief-voortgang-maatwerkafspraken-september-2023 [27-09-2024].

EZK (2023), *Kamerbrief over voortgang Maatwerkaanpak Industrie*, Den Haag: Ministerie van Economische Zaken en Klimaat, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2023/10/23/extra-update-voortgang-maatwerkafspraken [23-10-2023].

EZK (2024), *Kamerbrief over voortgang Maatwerkaanpak Industrie*, Den Haag: Ministerie van Economische Zaken en Klimaat, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2024/03/18/voortgang-maatwerkafspraken-maart-2024 [18-03-2024].

KGG (2024), *Kamerbrief over ondertekening maatwerkafspraken Nobian*, Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2024/12/19/kamerbrief-ondertekening-maatwerkafspraken-nobian [19-12-2024].

EZK (2023), *Definitief besluit incidentele subsidie CCS-project Yara Sluiskil*, Den Haag: Ministerie van Economische Zaken en Klimaat, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/besluiten/2023/10/30/definitief-besluit-incidentele-subsidie-ccs-project-yara-sluiskil

EZK (2024), *Kamerbrief over maatwerkfinanciering CO_2-reductie verduurzaming industrie*, Den Haag: Ministerie van Economische Zaken en Klimaat, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2024/02/14/45372367-kamerbrief-maatwerkfinanciering-CO_2-reductie-verduurzaming-industrie [14-02-2024]

6.6 Nationale CO_2-heffing industrie

Naam instrument: Nationale CO_2-heffing industrie
Sector: Industrie
Type Instrument: Economisch
Raming: Basispad
Beleidscategorie: Vastgesteld

Beschrijving beleidsinstrument

Doel:
De Nationale CO_2-heffing belast de broeikasgasemissies van industriële installaties en geeft daarmee een prikkel om broeikasgasemissies te verminderen. De Nationale CO_2-heffing is ingegaan op 1 januari 2021 om te borgen dat de doelstelling (vanuit het Klimaatakkoord) ten aanzien van emissiereductie binnen de industrie gehaald wordt, waarbij tegelijkertijd zoveel mogelijk wordt voorkomen dat bedrijven en/of productie naar het buitenland vertrekt of de investeringsbereidheid in Nederland reduceert. In het coalitieakkoord van kabinet Rutte IV is aangekondigd om te richten op een hogere nationale doelstelling (60% t.o.v. 1990) om de nationale doelstelling van 55% emissiereductie ten opzichte van 1990 (zoals verankerd in de Klimaatwet) met voldoende zekerheid te realiseren. In het daarbij behorende coalitieakkoord is aangekondigd een deel van de verhoogde emissiereductie (behorende bij deze aanscherping) te borgen met een aanscherping van de Nationale CO_2-heffing (4 Mton). Bij het Hoofdlijnenakkoord 2024 is de aangekondigd de voorgenomen verhoging van de Nationale CO_2-heffing terug te draaien.

Werking:
Algemeen:
De Nationale CO_2-heffing is van toepassing op industriële installaties (broeikasgasinstallaties, afvalverbrandingsinstallaties of lachgasinstallaties). Bij deze installaties wordt een belasting geheven ter zake van: de emissie van broeikasgas door een broeikasgasinstallatie; de emissie van kooldioxide door een afvalverbrandingsinstallatie; of de emissie van kooldioxide en distikstofoxide door een lachgasinstallatie. De belasting wordt berekend over de industriële jaarvracht van de industriele installatie verminderd met het aantal dispensatierechten welke belast wordt tegen het tarief van de nationale CO_2-heffing, verminderd met de termijnkoers van het broeikasgasemissierecht (EU ETS; indien de installatie onder het EU ETS valt). Het tarief is niet lager dan nihil. Indien het aantal dispensatierechten de industriële jaarvracht overtreft, dan kan de exploitant dit overschot verhandelen aan andere exploitanten. Indien na de handelsperiode een overschot resteert wordt dit overschot ingezet voor de herberekening die is betaald voor de industriële installatie (voor de details zie Wbm, hoofdstuk VIB art. 71q).

Tabel 6.1
Huidig prijspad in prijspeil 2025

	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2030>
Huidig prijspad in prijspeil 2025	€74	€88	€101	€114	€126	€139	€152	€152

Dispensatierechten:
Het aantal dispensatierechten in een gegeven jaar is het product van het relevante activiteitsniveau voor dat jaar, de EU ETS benchmark en de nationale reductiefactor. De berekening van deze dispensatierechten wordt verder toegelicht in de Regeling CO_2-heffing industrie (hoofdstuk 3 Dispensatierechten). De nationale reductiefactor is vastgelegd in de Wet milieubeheer, hoofdstuk 16B art. 16b.17. De nationale reductiefactor is 1,213 in 2023 en wordt in het daaropvolgende kalenderjaar telkens met 0,078 verlaagd. Het is mogelijk om dispensatierechten over te dragen, mits aan de voorwaarden wordt voldaan zoals beschreven in de Wet milieubeheer (Wm), hoofdstuk 16B, afdeling 16b.3.3. Bij de voorjaarsbesluitvorming 2024 is besloten om de aanscherping van de CO_2-heffing voor de AVI's in te vullen met een de introductie van een extra correctiefactor voor AVI's bij de berekening van het aantal dispensatierechten.

Uitzonderingen:
Een aantal broeikasgasinstallaties zijn uitgezonderd van de nationale CO_2-heffing: het hierbij om een uitzondering van broeikasgasinstallaties die direct of indirect worden geëxploiteerd voor het in de kas telen van gewassen, stadsverwarming (met de voorwaarde dat ten minste driekwart van de totaal geproduceerde meetbare warmte wordt uitgevoerd ten behoeve van de stadsverwarming), het opwekken van elektriciteit zonder het gebruik van restgassen als brandstof en het verwarmen of koelen van ruimten van gebouwen of locaties (mits de meetbare warmte niet wordt gebruikt voor productie van producten en daarmee verband houdende activiteiten). Emissies van WKK-installaties die onder het ETS vallen zijn gesplitst in een deel dat samenhangt met warmteproductie en een deel dat samenhangt met elektriciteitsproductie. De emissies als gevolg van warmteproductie ten behoeve van de industrie vallen onder de Wet CO_2-heffing industrie; het elektriciteit-gerelateerde deel valt onder de Wet minimum CO_2-prijs elektriciteitsopwekking.

Fungerende details

In de voorjaarsbesluitvorming van april 2024 was besloten om tot 2028 het huidige prijspad in de CO_2-heffing aan te houden. Vanaf 2028 was voorgenomen om de CO_2-heffing voor de eerste 50 kton belaste uitstoot (na aftrek van dispensatierechten) het huidige tariefpad zou blijven volgen, maar dat voor de uitstoot daarboven de CO_2-heffing zou oplopen tot 185 euro in 2030 (dit komt overeen met 216 euro in 2024 prijzen).

Bij het Hoofdlijnenakkoord 2024 is de aangekondigd de voorgenomen verhoging van de Nationale CO_2-heffing terug te draaien. In het belastingplan 2025 is de CO_2-heffing aangescherpt voor afvalverbrandingsinstallaties (AVI's). Hiermee is invulling gegeven aan de aangekondigde aanscherping van 1 megaton voor de AVI's in de voorjaarsnota van 2023. Deze aanscherping is geoperationaliseerd door een AVI-correctiefactor in te voeren. De correctiefactor leidt tot een restemissiedoel van 0,6 megaton in 2030. De nieuwe correctiefactor geldt met ingang van het kalenderjaar 2025 met een hoogte van 1. De nieuwe correctiefactor kent met ingang van het kalenderjaar 2026 een neerwaarts lineair ingroeipad tot het in het kalenderjaar 2030 een hoogte bereikt van 0,4.

Toelichting op doorrekening

Aanpassing in berekening dispensatierechten onder de CO_2-heffing na 2032:
In vastgesteld beleid is de CO_2-heffing meegenomen met een tarief oplopend naar 152,10 euro/ton in 2030. Het aantal dispensatierechten neemt af richting op grond van een jaarlijkse afname van de nationale reductiefactor met 0,078. Voor AVI's is er een correctiefactor, die afneemt van 1 in 2025 tot 0,4 in 2030 en 0 in 2033 waarmee moet worden vermenigvuldigd om het aantal dispensatierechten voor AVI's te berekenen.

In de KEV 2025 is ook na 2032 rekening gehouden met een verdere afname van het aantal dispensatierechten, in de KEV2024 was dat na 2032 constant gehouden omdat niet duidelijk was hoe de heffing na 2032 zou worden voortgezet. Het effect van deze aanpassing na 2032 op emissies in 2030 is nihil.

In de voorjaarsbesluitvorming 2025 is besloten tot een verruiming van het aantal dispensatierechten in 2030 voor de industrie, en een verhoging van het tarief na 2030. Ook was besloten om het tarief voor AVI's te verhogen naar 295 euro/ton in en handel in dispensatierechten voor AVI's te beperken tot enkel AVI's. Dit is meegenomen in het aanvullend beleidsscenario.

In juli 2025 heeft het kabinet besloten om de CO_2-heffing zo snel mogelijk op te schorten tot 2030 door het tarief op 0 te zetten. Dit besluit is na 1 mei genomen en daarom niet in de KEV 2025 meegenomen.

Referenties

Rijksoverheid (2025), *Wet belastingen op milieugrondslag*, Overheid.nl, zie: https://wetten.overheid.nl/BWBR0007168/2024-07-01.

NEa (2025), CO_2-heffing industrie, Nederlandse Emissieautoriteit, zie: https://www.emissieautoriteit.nl/onderwerpen/themas/CO_2-heffing

6.7 Meetstandaard waterstof

Naam instrument: Meetstandaard waterstof
Sector: Elektriciteit | Industrie
Type Instrument: Informatie
Beleidscategorie: Niet meegenomen

Beschrijving beleidsinstrument

De realisatie van een primaire meetstandaard voor waterstof zodat waterstof die wordt ingevoed in het transportnet en onttrokken wordt aan het transportnet eenduidig kan worden gemeten. Dit is een randvoorwaarde voor het functioneren van de waterstofmarkt, de ontwikkeling van een duurzame waterstofketen en ook voor het uitkeren van productiesubsidies. Zonder deze meetstandaard is er onzekerheid over het meten van waterstofvolumes en kunnen de andere investeringen in waterstof uit het Klimaatfonds hierdoor vertraging oplopen.

Toelichting op doorrekening

De meetstandaard waterstof is niet expliciet meegenomen in de KEV, het is faciliterend beleid. In de KEV gaan we uit van realisatie van de landelijke waterstofinfrastructuur conform het conceptvoorstel aanpassing uitrolplan waterstofnetwerk Nederland van 10 december 2024. Uitwisseling van waterstof binnen individuele clusters via deze infrastructuur is verondersteld mogelijk te zijn in 2030; uitwisseling tussen clusters onderling via deze infrastructuur wordt mogelijk in de periode 2031-2033.

Referenties

KGG (2025), *Ontwerp-Meerjarenprogramma 2026*, Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2025/04/25/ontwerp-meerjarenprogramma-2026-klimaatfonds [25-04-2025].

6.8 Normering van gebouwen met een industriefunctie

Naam instrument: Normering van gebouwen met een industriefunctie
Sector: Industrie | Gebouwde Omgeving
Type Instrument: Regelgevend
Raming: Aanvullend beleid
Beleidscategorie: Geagendeerd

Beschrijving beleidsinstrument

Het normeren van de industriefunctie voor gebouwen (de zogeheten minimale energieprestatie-eisen) is onderdeel van de implementatie van EU-regels (EPBD IV), waarbij richting 2050 voor alle gebouwtypen eisen aan de energieprestatie gesteld moeten worden. Het is belangrijk om ook voor eigenaren van deze gebouwen duidelijkheid te bieden. In de praktijk gaat het hier in veel gevallen om bedrijfshallen. Bij de invoering zal worden geborgd dat de maatregel niet leidt tot onnodige regeldruk of dubbele lasten. Dit betekent onder andere dat bij de invoering van deze eisen in overleg met het ministerie van KGG harmonisatie zal plaatsvinden met de bestaande energiebesparingsplicht. Daarnaast zal een uitzondering worden opgenomen voor die situaties waar de investering relatief hoog is, terwijl er maar weinig bespaard kan worden op de energierekening. Verder is het van belang dat er voldoende flankerend beleid is om MKB-bedrijven te ondersteunen.

Toelichting op doorrekening

De herziene Europese richtlijn energieprestatie van gebouwen (Energy Performance of Buildings Directive, EPBD IV) verplicht lidstaten om de utiliteitsgebouwen met de slechtste energieprestatie te renoveren. Er worden normen vastgelegd op basis van de energieprestatie van het bestaande gebouwenbestand op 1 januari 2020. Nederland dient in 2030 16 procent, en in 2033 26 procent van de utiliteitsgebouwen met de slechtste energieprestatie te renoveren.

De EPBD IV staat het toe om gebouwen met een industriefunctie (zoals bedrijfshallen) uit te zonderen, maar ook voor deze gebouwen is normering aangekondigd. De normering is nog niet uitgewerkt en het is ook niet duidelijk hoe deze zal worden gehandhaafd. Er bestaat nog geen energielabelmethodiek voor gebouwen met een industriefunctie. De bovenwaarde voor het effect van de normering is bepaald op basis van de TNO-studie Het besparingspotentieel bij bedrijfshallen in de dienstensector. Er is alleen een effect bepaald voor bedrijfshallen in de dienstensector. Besparing op elektriciteit door LED verlichting wordt meegenomen. Bij de onderwaarde is geen effect verondersteld omdat de normering nog niet is uitgewerkt, vanwege de korte termijn tot 2030 en omdat handhaving niet voor 2030 wordt opgestart.

Er is mogelijk overlap met de energiebesparingsplicht, omdat het toepassen van de erkende maatregelen ook kan leiden tot uitfasering van gebouwen met de slechtste energielabels.

Referenties

KGG (2025), *Kamerbrief Pakket voor een weerbaar energiesysteem en een toekomstbestendige industrie,* Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei, zie:

https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2025/04/25/toelichting-op-de-besluitvorming-en-overzicht-van-klimaat-en-energiemaatregelen [25-04-2025].

KGG (2025), *Ontwerp-Meerjarenprogramma 2026*, Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2025/04/25/ontwerp-meerjarenprogramma-2026-klimaatfonds [25-04-2025].

VRO (2025), *Kamerbrief over verduurzaming gebouwde omgeving,* Den Haag: Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2025/03/07/kamerbrief-over-verduurzaming-gebouwde-omgeving [07-03-2025].

Koeckhoven, T., Kok, J., Arnoldussen, J., *Evaluatie van de labelplicht - Geleerde lessen verplicht energielabel voor kantoren*, Economisch Instituut voor de Bouw, zie: https://open.overheid.nl/documenten/b8a1dfec-8f86-4d39-a8cf-b66e36b5d9ea/file

Niessink R.J.M. & Menkveld, M., *Het besparingspotentieel bij bedrijfshallen in de dienstensector*, Amsterdam: TNO, zie: https://publications.tno.nl/publication/34639436/UnRfhx/TNO-2022-P10624.pdf

6.9 Raffinageroute

Naam instrument: Raffinageroute
Sector: Industrie
Type Instrument:
Raming: Basispad | Aanvullend beleid
Beleidscategorie: Voorgenomen

Beschrijving beleidsinstrument

Doel:
Inzet van hernieuwbare waterstof (RFNBO's) in raffinaderijen voor de productie van conventionele transportbrandstoffen en biobrandstoffen als onderdeel van de systematiek Energie Vervoer om aan de RFNBO-subverplichtingen in de sectoren land, binnenvaart, zeevaart en luchtvaart te voldoen.

Werking:
Raffinaderijen krijgen voor de inzet van hernieuwbare waterstof zogenaamde raffinage reductie-eenheden (RARE's) die ze kunnen verhandelen aan brandstofleveranciers die onder de jaarverplichting Energie Vervoer vallen en onder meer aan de RFNBO-subverplichting moeten voldoen. Via een correctiefactor wordt de directe inzet van RFNBO's in mobiliteit lonend gemaakt ten opzichte van indirecte inzet via de raffinageroute. Reden om directe inzet te stimuleren is omdat hiermee de CO_2-winst ten goede komt aan klimaatdoel mobiliteit in plaats van klimaatdoel industrie.

Fungerende details

In het voorjaar 2024 heeft IenW de contouren van de vormgeving van de raffinageroute gedeeld met de stakeholders en de Kamer. Hierbij is ook aangekondigd dat een correctiefactor wordt geïntroduceerd op basis van extern onderzoek. In het najaar is het voorstel van de hoogte van deze correctiefactor naar buiten gebracht. Naar aanleiding van een motie wordt aanvullend onderzoek uitgevoerd naar deze correctiefactor.

Toelichting op doorrekening

Raffinageroute: In de kamerbrief 'Derde voortgangsbrief implementatie RED-III vervoer' (30 oktober 2024) wordt een correctiefactor van 0,4 voorgesteld. Dit is meegenomen in het basispad van de KEV 2025. In de voorjaarsbesluitvorming 2025 heeft het kabinet voorgesteld om de correctiefactor op 1 te stellen. Dit is meegenomen in het Aanvullend beleidsscenario.

Referenties

IenW (2024), *Voortgang implementatie RED-III vervoer d.d. 26 april*, Den Haag: Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2024/04/26/voortgang-implementatie-red-iii-vervoer [26-04-2024].

IenW (2024), *Tweede voortgangsbrief implementatie RED-III vervoer*, Den Haag: Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2024/06/17/tweede-voortgangsbrief-implementatie-red-iii-vervoer [17-06-2024].

IenW (2024), *Derde voortgangsbrief implementatie RED-III vervoer*, Den Haag: Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2024/10/30/derde-voortgangsbrief-implementatie-red-iii-vervoer [30-10-2024].

6.10 Stimuleringsinstrumenten productie groene waterstof

Naam instrument: Stimuleringsinstrumenten productie groene waterstof
Sector: Industrie
Type Instrument:
Raming: Basispad
Beleidscategorie: Vastgesteld

Beschrijving beleidsinstrument

Het kabinet beoogt de opschaling van waterstofproductie uit elektrolyse te faciliteren op diverse manieren:

- Het kabinet beoogt in 2022 een subsidieregeling open te stellen (opschalingsinstrument waterstof) (voorgenomen beleid)
- Projecten uit het Nationaal Groeifonds (Groenvermogen en Groenvermogen II) (zie ook factsheet 'Nationaal Groeifonds', Id nr 107) (deels vastgesteld, deels voorgenomen beleid)
- Groene waterstofprojecten zijn subsidiabel onder de SDE++ en diverse R&D stimuleringsinstrumenten zoals de MOOI-regeling (Missiegedreven Onderzoek, Ontwikkeling en Innovatie) en de DEI+ (zie factsheet 'Overige subsidieregelingen industrie', Id nr 514) (vastgesteld beleid)
- Waterstofprojecten in het kader van het IPCEI (Important Projects of Common European Interest) (geagendeerd beleid, zie Factsheet Id nr 510).

Voor het opschalingsinstrument waterstof is aangesloten bij de uitgangspunten van de regeling zoals omschreven in het verslag van de online consultatie in januari 2022. Er is uitgegaan van een beschikbaar subsidiebudget van € 250 miljoen. Het gaat om een totale subsidie (subsidie voor de investering plus voor het gebruik over 15 jaar) per MW-elektrolysevermogen. De regeling is gericht op elektrolysers van 0,5 tot maximaal 50 MW (elektrisch inputvermogen). Het gaat om een tender waarin voorstellen concurreren om de beschikbare subsidie. Projecten die hieruit worden gestimuleerd kunnen, zolang dat past binnen alle subsidievoorwaarden en de Europese staats-steunkaders, ook een bijdrage ontvangen vanuit andere regelingen of fondsen, zoals de MIA, het Nationaal Groeifonds, of EU-fondsen zoals de Faciliteit voor herstel en veerkracht (RRF). Alleen met SDE++ is geen cumulatie mogelijk, omdat het instrument dezelfde juridische grondslag heeft. Middelen uit het Nationaal Groeifonds die onvoorwaardelijk of voorwaardelijk aan projecten zijn toegekend, zijn meegenomen onder respectievelijk vastgesteld beleid en voorgenomen beleid.

Het project Groenvermogen heeft in de 1e ronde in eerste instantie een voorwaardelijke toekenning gekregen van 73 miljoen euro (naast een reservering van 265 miljoen euro). De voorwaardelijke toekenning is in augustus 2021 omgezet in een onvoorwaardelijke toekenning. Het voorstel Groenvermogen van de Nederlandse economie investeert in een groene-waterstof-ecosysteem bestaande uit (i) klein- en grootschalige demonstratieprojecten, (ii) een R&D-programma en (iii) een *human capital* programma. Het doel van het voorstel is om toepassingen van groene waterstof in onder andere de chemie, transport, en zware industrie versneld mogelijk te maken door innovatie en kostenreductie. Het project Groenvermogen II heeft in de 2e ronde een onvoorwaardelijke toekenning gekregen van 250 miljoen euro en een voorwaardelijke toekenning gekregen van eveneens 250 miljoen euro. Groenvermogen II richt zich op de realisatie van groene waterstofprojecten van tenminste 100 MW. Het project zet in op de industriële opschaling van productie, opslag en

toepassing van groene waterstof. Via aanbestedingen zullen drie tot vier demonstratieprojecten voor grootschalige elektrolyse deels bekostigd worden.

Ook zijn er instrumenten die zich richten op de vraag naar groene waterstof, waaronder verplichtingen uit het voorstel voor herziening van de EU-richtlijn hernieuwbare energie (verplichtingen voor gebruik in de industrie en in de transportsector), en de nationale implementatie daarvan via verplichtingen voor hernieuwbare brandstofeenheden (HBE's). Groene waterstof die wordt ingezet bij raffinaderijen mag ook meetellen om te voldoen aan de HBE-verplichting voor transport (de zogenaamde 'raffinageroute'). Dit was in eerste instantie reeds mogelijk tot en met 2024. In een kamerbrief van begin mei 2022 is aangegeven dat het gebruik van hernieuwbare waterstof in raffinageprocessen op beheersbare wijze onderdeel zal zijn van de systematiek voor transport, of van een mogelijke nieuwe systematiek voor de industrie. Het kabinet houdt de optie open om bijvoorbeeld het volume onder de raffinageroute te maximeren zodat deze in ieder geval ruimte biedt voor de eerste, reeds bekende projecten. Ook zijn diverse IPCEI-projecten (Important Projects of Common European Interest) voorgesteld die zich richten op het toepassen van groene waterstof (zie ook Klimaatfonds, Factsheet Id nr 510).

Toelichting op doorrekening

In de KEV2025 is rekening gehouden met SDE++ subsidietoekenningen voor projecten met betrekking tot waterstof uit elektrolyse.

Referenties

KGG (2024), *Verloop openstelling SDE++ 2024*, Den Haag: Tweede kamer, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2024/12/17/kamerbrief-verloop-openstelling-sde-herfst-2024

6.11 Terugdringen gebruik HFK-koudemiddelen met hoge GWP

Naam instrument: Terugdringen gebruik HFK-koudemiddelen met hoge GWP
Sector: Industrie
Type Instrument:
Raming: Basispad
Beleidscategorie: Vastgesteld

Beschrijving beleidsinstrument

De EU-verordening (EC 2014) die op 1 januari 2015 in werking is getreden moet het gebruik van HFK's (gerekend in CO_2-equivalenten) tussen 2015 en 2030 met 79 procent doen dalen.

Toelichting op doorrekening

De F-gassenverordening is in 2024 vastgesteld. Er is in het kader van de KEV2025 een methodiek ontwikkeld om de doorwerking hiervan op HFK-emissies te bepalen. Dit heeft geleid tot een herziening van de HFK-emissieraming.

Referenties

EC (2024), *Verordening (EU) 2024/573 van het Europees Parlement en de Raad van 7 februari 2024 betreffende gefluoreerde broeikasgassen, tot wijziging van Richtlijn (EU) 2019/1937 en tot intrekking van Verordening (EU) nr. 517/2014*, Brussel: Europese Commissie, zie: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/573/oj?locale=nl

6.12 Vraagsubsidies hernieuwbare waterstof

Naam instrument: Vraagsubsidies hernieuwbare waterstof
Sector: Industrie
Type Instrument: Economisch
Raming: Basispad
Beleidscategorie: Voorgenomen

Beschrijving beleidsinstrument

Doel:
Richtlijn (EU) 2023/2413 betreffende de promotie van energie uit hernieuwbare bronnen bevat een verplichting aan lidstaten voor het gebruik van hernieuwbare brandstoffen van niet-biologische oorsprong (RFNBO) in de waterstof gebruikende industrie: 42% in 2030 en 60% in 2035 (REDIII art. 22a).

Werking:
Voorkeur Subsidievariant:
De voorkeur subsidieregeling maakt gebruik van de methodiek van de verhandelbare rechten (de HWI's) van de jaarverplichting. Het voorstel is niet om bedrijven subsidie te geven met als doel om hun normering te halen, maar om bedrijven die onder de normering vallen te stimuleren om méér te doen dan nodig is om aan hun bedrijfsverplichting te voldoen. Voor de regeling is 767 mln. gereserveerd in het Klimaatfonds (na bezuiniging op waterstof n.a.v. HLA).

De werking van subsidieregeling is als volgt:

1. Producent(en) en gebruiker(s) van hernieuwbare waterstof vormen een consortium.
2. Het consortium doet mee aan de HWI-tender, en dient hierbij 3 parameters te specificeren:

- H: HWI-prijs die overheid betaalt voor HWI's onder contract
- n: looptijd contract
- A%: Deel HWI's dat afnemer mag houden

1. Gunning vindt plaats op de basis van het laagste rangschikkingsbedrag (R).

Formule rankschikkingsbedrag: R = H x n x (100%-A%)

Alternatieve Subsidievarianten:
Naast bovenstaande subsidievariant (HWI-opkoop regeling) worden er ook andere opties in overweging genomen (CfD, Dubbelzijdige veiling, Ruimere OWE). Al deze opties zijn recent onderzocht door Trinomics. De werkgroep buigt zich momenteel over de resultaten hiervan.

Toelichting op doorrekening
Budget voor vraagsubsidie groene waterstof (767 mln.) is in de KEV2025 meegenomen als voorgenomen beleid. De vraagsubsidie was door de fondsbeheerder Klimaatfonds afgewezen in het ontwerp Meerjarenprogramma 2025 (gepubliceerd 15 april 2024), maar wel opgenomen in het Meerjarenprogramma 2025 (gepubliceerd 17 september 2024).

Referenties

KGG (2024), *Meerjaregenprogramma Klimaatfonds 2025, Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei*, zie: https://open.overheid.nl/documenten/ef69d076-3133-4595-847b-13ac246coceb/file

7 Factsheets beleidsinstrumenten Landbouw

7.1 Afschaffen verlaagd energiebelastingtarief glastuinbouw

Naam instrument: Afschaffen verlaagd energiebelastingtarief glastuinbouw
Sector: Landbouw
Type Instrument: Fiscaal
Raming: Aanvullend beleid
Beleidscategorie: Geagendeerd

Beschrijving beleidsinstrument

In de energiebelasting geldt een verlaagd tarief voor aardgas voor verwarming ter bevordering van het groeiproces van tuinbouwproducten (artikel 60, lid 1 van de Wet belastingen op milieugrondslag). Dit verlaagd tarief geldt voor de eerste twee oude schijven van de energiebelasting op aardgas, dus tot 1.000.000 m^3.

Het Nederlandse energiebelastingstelsel is degressief. De verlaagde energiebelastingtarieven zijn destijds ingevoerd om voor de glastuinbouw een vergelijkbare belastingdruk als voor andere energie-intensieve sectoren te bereiken. In het Coalitieakkoord is aangekondigd dat de verlaagde energiebelastingtarieven voor de glastuinbouw worden afgeschaft. Het toestaan van deze verlaagde tarieven was onderdeel van het Convenant CO_2 emissieruimte 2013-2020 waarbij de sector zich verbond aan het collectief niet overschrijden van een afnemend, jaarlijks, CO_2-plafond. Dit CO_2-sectorsysteem is verlengd tot en met 2024. Het CO_2-sectorsysteem is tevens de tegenprestatie voor de Europese Commissie.

Met het pakket Belastingplan 2024 is wettelijk vastgelegd dat het verlaagd tarief stapsgewijs wordt afgeschaft. Met het amendement Grinwis is de afbouwtermijn verlengd van 2025-2030 naar 2025-2035:

Fungerende details

Afbouwpad verlaagd energiebelastingtarief glastuinbouw, zoals wettelijk vastgelegd met het pakket Belastingplan 2024.

Tabel 7.1a
Tarieven verlaagd energiebelasting glastuinbouw in prijspeil 2025

Verlaagd tarief glastuinbouw	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
0 - 170.000 m³	0,13298	0,17512	0,21598	0,25684	0,30354	0,35023	0,39693	0,44364
170.000 - 1.000.000 m³	0,13576	0,15433	0,17570	0,19680	0,22273	0,25081	0,27231	0,29381
1.000.000 - 10.000.000 m³	0,20347	0,20793	0,21633	0,22209	0,22883	0,23743	0,23743	0,23742
> 10.000.000 m³	0,05385	0,05163	0,05156	0,05160	0,05332	0,05453	0,05452	0,05452

Tabel 7.1b
Tarieven verlaagd energiebelasting glastuinbouw in prijspeil 2025

Verlaagd tarief glastuinbouw	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040
0 - 170.000 m³	0,49033	0,53703	0,58373	0,58372	0,58373	0,58372	0,58372	0,58372
170.000 - 1.000.000 m³	0,31531	0,33681	0,35831	0,35831	0,35832	0,35831	0,35831	0,35831
1.000.000 - 10.000.000 m³	0,23742	0,23742	0,23742	0,23742	0,23742	0,23743	0,23743	0,23743
> 10.000.000 m³	0,05453	0,05453	0,05453	0,05453	0,05454	0,05454	0,05454	0,05454

Toelichting op doorrekening

De belastingverhoging is conform het beschreven ingroeipad meegenomen bij de berekeningen voor de KEV 2025

De glastuinbouw wordt middels een opt-in onder ETS2 en de groen-gasverplichting gebracht. De kosten voor de groen-gasverplichting worden gecompenseerd door een ander afbouwpad van dit verlaagde tarief te hanteren. De exacte vormgeving en compensatie is nog niet bekend en uitgewerkt. Aan de invoering van de verplichting groen gas wordt geen effect toegekend: de meerkosten worden gecompenseerd en de exacte vormgeving is verder nog niet in detail uitgewerkt.

Referenties

Rijksoverheid (2025), *Wet belastingen op milieugrondslag*, Overheid.nl, zie: https://wetten.overheid.nl/BWBR0007168/2025-01-01 [geraadpleegd op 9 juli 2025].

Tweede Kamer (2023), *Gewijzigd amendement Grinwis c.s. ter vervanging van nr. 12 over verlenging van het afbouwpad voor het verlaagd tarief glastuinbouw van vijf naar tien jaar*, Den Haag: Tweede Kamer, zie: https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/amendementen/detail?id=2023Z18392&did=2023D44365 . [geraadpleegd op 9 juli 2025].

KGG (2025), *Kamerbrief Pakket voor Groene Groei. Voor een weerbaar energiesysteem en een toekomstbestendige industrie*, Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei. zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2025/04/25/kamerbrief-pakket-voor-groene-groei-voor-een-weerbaar-energiesysteem-en-een-toekomstbestendige-industrie [geraadpleegd op 9 juli 2025].

Fin (2023), *Wet van 20 december 2023 tot wijziging van enkele belastingwetten (Wet fiscale Klimaatmaatregelen glastuinbouw)*, Den Haag: Ministerie van Financiën, zie: https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2023-505.html

7.2 CO_2-sectorsysteem 2021-2024

Naam instrument: CO_2-sectorsysteem 2021-2024
Sector: Landbouw
Type Instrument: Economisch
Raming: Basispad
Beleidscategorie: Vastgesteld | Niet meegenomen

Beschrijving beleidsinstrument

Het CO_2 sectorsysteem is de tegenprestatie voor de Europese Commissie voor het verlaagde EB tarief glastuinbouw. Indien binnen het CO_2-sectorsysteem het afnemend jaarlijks CO_2 plafond wordt overschreden dan betalen de glastuinbouwers een heffing naar rato van het gasverbruik en mate van overschrijding. Dit CO_2-sectorsysteem is verlengd tot en met 2024, als onderdeel van het convenant Energietransitie Glastuinbouw 2022-2030. Dit systeem kent een afnemend sectoraal CO_2-doel, van 6,0 megaton in 2021 tot 5,4 megaton in 2024. In 2025 wordt dit systeem vervangen door de CO_2-heffing glastuinbouw. Het restemissiedoel voor de glastuinbouw in 2030 is 4,3 megaton CO_2-equivalenten.

Fungerende details

Dit CO_2-sectorsysteem is verlengd tot en met 2024. Dit systeem kent een afnemend sectoraal CO_2-doel, van 6,0 megaton in 2021 tot 5,4 megaton in 2024. CO_2-sectorsysteem loopt tot en met 2024. Eventuele heffingen kunnen maximaal tot 2027 opgelegd worden.

Toelichting op doorrekening

Het CO_2-sectorsysteem loopt door tot 2024. Vanwege de generieke afrekening, enkele jaren na afloop van het boekjaar, en de zeer beperkte heffingen, gaat er geen effectieve prijsprikkel van dit systeem uit om te investeren in energiebesparing/verduurzaming. Het nieuwe, individuele CO_2-sectorsysteem (inwerkingtreding per 2025) kan, in potentie, een effectievere prijsprikkel genereren.

Referenties

Tweede Kamer (2024), *Kamerstuk 32627 nr 64*, Den Haag: Tweede Kamer, zie: https://open.overheid.nl/Details/oep-e50ed4119b430ed8191356e96ce2a12172cb3cc6/1?hit=24&thema=c_989e37d9&count=20&datumrange=afgelopen-jaar&page=2

Glastuinbouw Nederland (z.d.),'Energie', zie: https://www.glastuinbouwnederland.nl/energie/category/EBG-342/

LNV (2022), *Convenant energietransitie glastuinbouw 2022-2030;* Den Haag: Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, zie: https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-1064784.pdf

7.3 Convenant energietransitie glastuinbouw 2022-2030

Naam instrument: Convenant energietransitie glastuinbouw 2022-2030
Sector: Landbouw
Type Instrument: Vrijwillige/onderhandelde overeenkomsten
Raming: Basispad
Beleidscategorie: Vastgesteld

Beschrijving beleidsinstrument

Het convenant Energietransitie Glastuinbouw 2022-2030 en de voorjaarsbesluitvorming Klimaat 2023 bevat de afspraken over het 4,3 Mton restemissiedoel 2030 en de instrumenten en inzet daarvoor. Het convenant is getekend door de ministeries van LNV, EZK en FIN, glastuinbouw Nederland en Greenports Nederland. Het convenant bevat tevens de ambitie van een klimaatneutrale en rendabele glastuinbouw in 2040. De samenhang in het pakket omvat borging en beprijzing enerzijds en stimulering en ondersteuning anderzijds.

De afspraken over de instrumenten, onder andere: voortzetten Kas als energiebron, vervangen van het bestaande CO_2-sectorsysteem door een effectief, borgend beprijzingsinstrument vanaf 2025, de CO_2 heffing glastuinbouw, aanpassen fiscaliteit (Belastingplan 2023, 2024, 2025), ophogen budget EG. Invoeren energiebesparingsplicht met terugverdientijdeis van 5 jaar voor energiebesparende maatregelen (EML onder de Wmb), vergelijkingsdashboards voor energieverbruik en -besparing; doel is om het verbruik en energiebesparingseffect, bij voorkeur op het niveau van maatregelen, inzichtelijk te maken. Vanaf 2023 hekjes in SDE++ geïntroduceerd, waaronder voor het domein lage temperatuurwarmte. De verwachting is dat daardoor duurdere technieken, zoals geothermie, eerder aan bod komen. Zie ook Factsheet Id nr 104a. Aanwenden Klimaatfonds 200 mln. extra voor EG en 300 mln. voor de SWIG; het subsidie-instrument voor warmtenetten, gebiedsvisies voor de RES. De specifieke onderwerpen zijn in aparte factsheets opgenomen.

Toelichting op doorrekening

Het convenant legt enkele beleidsinstrumenten vast, zoals de CO_2-heffing, die elders zijn beschreven (en geapprecieerd) in separate factsheets. Het convenant is in zichzelf faciliterend beleid, waar geen zelfstandig effect aan is toegekend in de KEV.

Referenties

EZK (2023), Kamerstuk 32813 nr 1230 voorjaarsbesluitvorming klimaat 2023; Den Haag: Ministerie van Economische Zaken en Klimaat, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2023/04/26/voorjaarsbesluitvorming-klimaat.

LNV (2022), *Convenant energietransitie glastuinbouw 2022-2030;* Den Haag: Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, zie: https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-1064784.pdf.

7.4 EU ETS2

Naam instrument: EU ETS2
Sector: Elektriciteit | Industrie | Mobiliteit | Gebouwde Omgeving
Type Instrument: Regelgevend
Raming: Aanvullend beleid
Beleidscategorie: Geagendeerd | Vastgesteld

Beschrijving beleidsinstrument

Het tweede Europese emissiehandelssysteem (EU ETS2) is een nieuw handelssysteem voor de emissies die vrijkomen bij de verbranding van fossiele brandstoffen die geleverd worden aan het wegverkeer, de gebouwde omgeving en aanvullende sectoren (zijnde niet-ETS1 maak- en energie-industrie).

Deelnemers aan EU ETS2 zijn zogenaamde gereglementeerde entiteiten: leveranciers die brandstoffen uitslaan tot verbruik binnen het toepassingsbereik van ETS2, in de zin van de Wet op de accijns en de Wet belasting op milieugrondslag. In Nederland zullen er naar schatting ca. 250 gereglementeerde entiteiten zijn.

Vanaf 1/1/2025 dienen gereglementeerde entiteiten een emissievergunning te hebben van de NEa en start de plicht voor monitoring, rapportage en verificatie van broeikasgasemissies op basis van een zelf opgesteld en door de NEa goedgekeurd monitoringsplan. Op het terrein van vergunningen, monitoring, rapportage en verificatie kent het EU ETS2 grote overeenkomsten met het EU ETS1. Vanaf 1/1/2027 start de veiling en de plicht voor gereglementeerde entiteiten om emissierechten in te leveren voor alle geverifieerde emissies. Gereglementeerde entiteiten moeten voor het eerst op 31 mei 2028 emissierechten inleveren, gelijk aan de geverifieerde emissies uit 2027.

Het EU ETS2 kent, net als het EU ETS1, een jaarlijks dalend uitstootplafond. Het doel voor EU ETS2 sectoren om gezamenlijk 42% minder broeikasgasemissies uit te stoten in 2030 ten opzichte van 2005. De lineaire daling van het plafond zet na 2030 af zodat er naar verwachting vanaf 2044 geen nieuwe rechten meer worden geveild. Daarna blijft het wel mogelijk om bestaande rechten te gebruiken.

Alle emissierechten in het EU ETS2 worden via veiling op de markt gebracht. De prijs van een EU ETS2 emissierecht is variabel en afhankelijk van de ontwikkelingen op de Europese markt. De prijs is niet gekoppeld aan de prijs van emissierechten in het EU ETS1. In het impact assessment van de Europese Commissie wordt een prijs geraamd van 48 euro per ton CO_2 in 2030. Dit vertaalt zich in ca. 0,11 en 0,13 cent respectievelijk per liter benzine en diesel en ca. 0,10 cent per m^3 aardgas. Het EU ETS1 en EU ETS2 behelzen naar verwachting gezamenlijk ca. 94% van de totale Nederlandse CO_2-uitstoot of ca. 80% van de totale Nederlandse broeikasgasuitstoot.

Het EU ETS2 bevat automatische prijsbeheersingsmechanismes om het risico van buitensporige prijsstijgingen aan te pakken en meer zekerheid te bieden aan eindgebruikers van brandstoffen. Net zoals bij ETS1, wordt er een marktstabiliteitsreserve (MSR) ingesteld om vraag en aanbod van emissierechten beter in evenwicht te houden. De MSR plaatst emissierechten in een reserve bij een overschot, en brengt emissierechten op de markt in geval van tekorten. Naast de MSR bevat ETS2 ook prijsbeheersingsmechanismen die specifiek bedoeld zijn om buitensporige prijsstijgingen te voorkomen. Als aan één van de voorwaarden in de richtlijn wordt voldaan, worden extra

emissierechten geveild uit de MSR waarmee de prijs wordt gedempt. De voorwaarden kunnen worden samengevat als de prijs is in 2027, 2028 of 2029 gedurende twee maanden hoger dan 45 euro; de prijs is in 2027 of 2028 gedurende drie maanden anderhalf maal zo hoog, of in de jaren daarna tweemaal zo hoog, als de voorafgaande zes maanden; de prijs is gedurende drie maanden driemaal zo hoog als de voorafgaande zes maanden.

De start van de veiling en inleverplicht van ETS2 emissierechten kan met één jaar worden uitgesteld, van 2027 naar 2028, indien in de zes maanden vóór 30 juni 2026 ofwel (i) de gemiddelde TTF-gasprijs hoger was dan de gemiddelde TTF-gasprijs in februari en maart 2022 (106 euro/MWh), ofwel (ii) de gemiddelde prijs van ruwe Brentolie meer dan twee keer zo hoog was als de gemiddelde prijs van ruwe Brentolie in de vijf voorgaande jaren.

Detail: ETS2 uitbreiden naar glastuinbouw

Vanwege het brede belang van de bijmengverplichting voor een robuust toekomstig energiesysteem, het verdienvermogen en stikstof- en methaanreductie in de landbouw en het aanbod van duurzame CO_2 gaat het kabinet door met de reeds afgesproken bijmengverplichting. Om tegemoet te komen aan de lastenstijging wordt de verplichting wel verlaagd (met 25%) en pas vanaf 2027 ingevoerd. Daarbij stelt het kabinet zichzelf de voorwaarde dat de glastuinbouw volledig gecompenseerd wordt voor de extra lasten met staatssteungoedkeuring en binnen de grenzen van het herstel- en veerkrachtplan én stelt het € 200 mln. uit het Klimaatfonds beschikbaar voor randvoorwaarden om de glastuinbouw verder te helpen in de transitie met o.a. warmte en betaalbare elektriciteit. Dit randvoorwaardenpakket wordt verder uitgewerkt met de sector en met Prinsjesdag 2025 gepresenteerd.

Omdat de glastuinbouw niet uitgezonderd kan worden van ETS2 wordt het CO_2-heffingssysteem per 2027 vervangen door een ETS2 opt-in, waarvoor de sector ook gecompenseerd wordt tot de hoogte van het nieuwe tarief voor de CO_2-heffing die nodig is om het 2030 restemissiedoel van de sector (4,3 Mton) met voldoende zekerheid te halen (42,5 euro/ton CO_2, definitieve doorrekening in augustus). Bij uitzondering wordt voor de glastuinbouw binnen de SDE voor bestaande projecten niet gecorrigeerd voor de ETS2 opt-in, omdat bedrijven hier rekening mee hebben gehouden bij het aanvragen van subsidie.

Ruim voor 2030 gaat het kabinet in gesprek met de sector over nieuwe afspraken voor na 2030 om de balans in stimuleren, normeren en beprijzen voort te zetten.

Toelichting op doorrekening detail

De CO_2-heffing is meegenomen bij de berekening voor de KEV 2025. Het beschreven ingroeipad van het tarief overeenkomstig het Belastingplan 2024 is gehanteerd voor deze sector en lopen op van 9,61 euro/ton CO_2 in 2025 naar 17,91 euro/ton CO_2. Deze tarieven wijken (enigszins) af van de tarieven zoals die zijn gehanteerd voor de KEV 2024.

In de Voorjaarsbesluitvorming 2025 is (als geagendeerd beleid) opgenomen dat de individuele CO_2-heffing per 2027 komt te vervallen en wordt vervangen door een opt-in ETS2 voor de glastuinbouw. In de kamerbrief is opgenomen dat er een compensatie voor (hogere) ETS2-prijs dan de huidige CO_2-heffing, maar dan tot een effectief niveau van 42,50 euro/ton CO_2. Toelichting van de ministeries maakte duidelijk dat dit een compensatie zal zijn verbruikt aardgas in relatie tot de CO_2-uitstoot, vastgesteld met de standaard emissiefactor voor aardgas.

Het mogelijke effect van deze maatregel kan aanzienlijk zijn en is als een bandbreedte bepaald. De onderzijde van de bandbreedte verondersteld dat er veel mogelijkheden zijn om op een termijn tot 2030 om te schakelen naar een alternatieve, hernieuwbare energievoorziening en/of energiebesparing. De bovenkant van de bandbreedte is gelijk aan het basispad voor de KEV 2025. Het resultaat laat zien dat de doelstelling van 4,3 megaton met meer zekerheid gehaald kan worden met dit beleidsinstrument en wordt ingeschat op een kans van 30 procent.

Voor appreciatie van het Randvoorwaardenpakket (reservering € 200 miljoen euro uit het Klimaatfonds): zie factsheet 'Randvoorwaarden glastuinbouw'.

Referenties

KGG (2025), Kamerbrief Pakket voor Groene Groei. Voor een weerbaar energiesysteem en een toekomstbestendige industrie, Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei. zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2025/04/25/kamerbrief-pakket-voor-groene-groei-voor-een-weerbaar-energiesysteem-en-een-toekomstbestendige-industrie [geraadpleegd op 9 juli 2025].

7.5 Financiering Kas als Energiebron

Naam instrument: Financiering Kas als Energiebron
Sector: Landbouw
Type Instrument: Onderzoek
Raming: Basispad
Beleidscategorie: Vastgesteld

Beschrijving beleidsinstrument

In het programma Kas als Energiebron worden innovaties en kennis ontwikkeld voor vergaande energiebesparing en verduurzaming richting klimaatneutrale glastuinbouwteelten. Daarnaast is er een intensief kennisuitwisselingsprogramma met cursussen voor het nieuwe telen, tools ter ondersteuning van energiezuiniger telen, kennisbijeenkomsten, website, grote evenementen. Het programma omvat ook de EG en MEI regeling. Zie daarvoor de specifieke instrumenten.

Toelichting op doorrekening

Dit onderzoeksprogramma vormt faciliterend beleid en heeft in zichzelf geen geapprecieerd effect. Het (technologisch) onderzoek heeft raakvlakken met andere beleidsinstrumenten, zoals de EG-regeling en MEI-regeling waar (energiebesparende) technieken worden gestimuleerd via subsidie.

Referenties

LNV (2022), *Convenant energietransitie glastuinbouw 2022-2030;* Den Haag: Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, zie: https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-1064784.pdf.

7.6 Het Nieuwe Telen (HNT)

Naam instrument: Het Nieuwe Telen (HNT)
Sector: Landbouw
Type Instrument: Informatie
Raming: Basispad
Beleidscategorie: Vastgesteld

Beschrijving beleidsinstrument

Het Nieuwe Telen (HNT) is een nieuwe manier van energiezuinig telen gebaseerd op de combinatie van natuurkundige en biologische kennis en het werken met 6 balansen. Het nieuwe telen kan zonder en met investeringen gedaan worden. De energiebesparing bij met investeringen is groter. De toepassing van HNT wordt vanuit het programma Kas als Energiebron gestimuleerd en ondersteund met cursussen en kennisuitwisseling, die ook voor teeltadviseurs toegankelijk zijn.

Fungerende details

Graag voor de effecten aansluiten bij de inschattingen voor de tariefstudie CO_2 heffing glastuinbouw.

- 2e scherm plus passieve ontvochtiging (HNT zonder investeringen) 15% besparing penetratie 47,7%
- 2e scherm plus actieve luchtbehandeling (HNT met investeringen) 25% besparing penetratie 5,1 %

NB het effect dat vanuit de EG al aan 2e scherm wordt toegekend aftrekken en dan de plus daarbovenop toekennen aan HNT. De info van 18-3-2022 gaat uit van een effect van 3-5 m^3/m^2 voor 1500 ha., zonder investeringen.

Toelichting op doorrekening

De inschatting is gebaseerd op het effect van toepassing van teeltprincipes conform Het Nieuwe Telen. Het effect van technologieën wordt separaat bepaald. Er is ingeschat dat succesvolle implementatie van Het Nieuwe Telen zonder investeringen in technieken leidt tot een besparing van 3-5 m^3/m^2.

Er is een aanzienlijke groep tuinders reeds geïnformeerd via een cursus omtrent Het Nieuwe Telen, maar een zeer grote groep kan nog bereikt worden. Ook is de inschatting vanuit het Ministerie dat circa de helft van het glastuinbouw-areaal is bereikt en Het Nieuwe Telen zo goed mogelijk toepast. Dit betekent dat bij een aanzienlijk deel van de sector nog Het Nieuwe Telen gerealiseerd kan worden. Het is niet bekend wat de omvang is van deze groep, hoeveel glastuinbouw-areaal dit precies betreft en welke teelten en welke teelten daar plaatsvinden (intensief versus extensief). Er is in deze KEV verondersteld dat op ca. 1500 ha glastuinbouw een besparing gerealiseerd kan worden van ca. 1,9 PJ (ca. 4 m^3/m^2) tot met een onzekerheid van ca. 1,7 PJ zowel aan de onderkant als bovenkant. Deze besparing vormt een onderdeel van de totale, gerealiseerde besparing.

Referenties

KAE (2025), *Het Nieuwe Telen*; Kas Als Energiebron, zie: https://www.kasalsenergiebron.nl/besparen-hnt/het-nieuwe-telen/#:~:text=Het%20Nieuwe%20Telen%20zet%20de,%2C%20CO₂%2Ddosering%20en%20licht.

7.7 Individueel CO_2 systeem 2025-2030

Naam instrument: Individueel CO_2 systeem 2025-2030
Sector: Landbouw
Type Instrument: Fiscaal
Raming: Aanvullend beleid
Beleidscategorie: Geagendeerd

Beschrijving beleidsinstrument

CO_2-heffing glastuinbouw: per 1 januari 2025 wordt een CO_2-heffing voor de glastuinbouw geïntroduceerd, die als doel heeft om het restemissiedoel van 4,3 Mton te borgen. Het tarief wordt in 2024 op basis van een tariefstudie opnieuw herijkt. Zie details voor het tarief, zoals dat is het vastgesteld in het pakket Belastingplan 2024.

Belastingplichtigen:
Belastingplichtig voor de CO_2 -heffing glastuinbouw zijn in de eerste plaats glastuinbouwbedrijven. Dit is een groep van ongeveer drieduizend ondernemers in de glastuinbouw. Deze groep komt grotendeels overeen met de huidige doelgroep van het systeem van kostenverevening. In aanvulling op de huidige doelgroep wordt ook een klein aantal glastuinbouwondernemers betrokken die een zodanig grote installatie exploiteren dat deze onderdeel uitmaakt van het ETS. Deze grote glastuinbouwbedrijven waren uitgezonderd van het kostenvereveningssysteem en gaan door middel van de CO_2 -heffing glastuinbouw bijdragen aan het behalen van de klimaatdoelstelling van de glastuinbouw. Daarnaast worden energiebedrijven belastingplichtig die binding met één of meerdere glastuinbouwbedrijven hebben.

Grondslag:
Grondslag voor de heffing vormt de uitstoot van CO_2 in de glastuinbouwsector. Op dit moment wordt de uitstoot van kooldioxide in de glastuinbouw veroorzaakt door de verbranding van aardgas in ketels en WKK-installaties van zowel glastuinbouwbedrijven als energiebedrijven voor de glastuinbouw.

Uitvoering:
Vanaf 1 januari 2025 is er een individuele CO_2-heffing. Deze wordt uitgevoerd door de Belastingdienst. In 2027 moeten glastuinbouwbedrijven voor het eerst aangifte doen bij de Belastingdienst.

Fungerende details

NB. Belastingplichtigen met een ETS-installatie kunnen de termijnkoers van het Europese emissiehandelssysteem in mindering brengen op het tarief. Deze systematiek is vergelijkbaar met de CO_2 -heffing industrie.

Tabel 7.2
CO_2 heffing glastuinbouw

	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
CO_2 heffing glastuin-bouw (tarief in euro/ton CO_2 en prijspeil 2025)	9,61	11,27	12,93	14,59	16,25	17,91	17,91	17,91	17,91	17,91	17,91

Toelichting op doorrekening

De CO_2-heffing is meegenomen bij de berekening voor de KEV 2025. Het beschreven ingroeipad van het tarief overeenkomstig het Belastingplan 2024 is gehanteerd voor deze sector en lopen op van 9,61 euro/ton CO_2 in 2025 naar 17,91 euro/ton CO_2. Deze tarieven wijken (enigszins) af van de tarieven zoals die zijn gehanteerd voor de KEV 2024.

In de Voorjaarsbesluitvorming 2025 is (als geagendeerd beleid) opgenomen dat de individuele CO_2-heffing per 2027 komt te vervallen en wordt vervangen door een opt-in ETS2 voor de glastuinbouw. In de kamerbrief is opgenomen dat er een compensatie komt voor de (hogere) ETS2-prijs dan de huidige CO_2-heffing, maar dan tot een effectief niveau van 42,50 euro/ton CO_2. Toelichting van de ministeries maakte duidelijk dat dit een compensatie zal zijn voor verbruikt aardgas in relatie tot de CO_2-uitstoot, vastgesteld met de standaard emissiefactor voor aardgas.

Het mogelijke effect van deze maatregel kan aanzienlijk zijn en is als een bandbreedte bepaald. De onderzijde van de bandbreedte verondersteld dat er veel mogelijkheden zijn om op een termijn tot 2030 om te schakelen naar een alternatieve, hernieuwbare energievoorziening en/of energiebespa-ring. De bovenkant van de bandbreedte is gelijk aan het basispad voor de KEV 2025. Het resultaat laat zien dat de doelstelling van 4,3 megaton met meer zekerheid gehaald kan worden met dit be-leidsinstrument en wordt ingeschat op een kans van 30%.

Voor appreciatie van het Randvoorwaardenpakket (reservering 200 mln euro uit het Klimaatfonds): zie factsheet Randvoorwaarden glastuinbouw.

Referenties

KGG (2024), *Kamerbrief over Klimaat- en energiemaatregelen augustusbesluitvorming 2024*. Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei, zie: https://open.overheid.nl/documenten/cb1406a7-aeed-4f8f-af51-99bc79607a0e/file .

Rijksoverheid (2025),*Wet belastingen op milieugrondslag,* Overheid.nl, zie: https://wetten.overheid.nl/BWBR0007168/2025-01-01 [geraadpleegd op 10 juli 2025].

KGG (2025), *Kamerbrief Pakket voor Groene Groei. Voor een weerbaar energiesysteem en een toekomstbestendige industrie*, Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei. zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2025/04/25/kamerbrief-pakket-voor-groene-groei-voor-een-weerbaar-energiesysteem-en-een-toekomstbestendige-industrie [geraadpleegd op 9 juli 2025].

7.8 Lbv kleine sectoren

Naam instrument: Lbv kleine sectoren
Sector: Landbouw
Type Instrument: Economisch
Raming: Basispad
Beleidscategorie: Vastgesteld

Beschrijving beleidsinstrument

De Landelijke beëindigingsregeling veehouderijlocaties kleinere sectoren (Lbv kleinere sectoren) is een subsidieregeling voor vrijwillige onherroepelijke beëindiging van veehouderijlocaties voor geiten, vleeskalveren, zoogkoeien, vleesrunderen, vleeseenden en konijnen. Het doel van de regeling is een structurele vermindering van de stikstofdepositie op stikstofgevoelige en overbelaste Natura 2000-gebieden. De regeling levert daarnaast een bijdrage aan andere doelstellingen, zoals reductie van broeikasgasuitstoot vanuit de landbouw. De regeling is per brief van 23 januari 2024 aangekondigd (Kamerstukken II 2023/24, 30 252, nr. 149).De met de Lbv kleinere sectoren te verstrekken subsidie is staatssteun en dient om die reden te voldoen aan de voorwaarden uit het Europese steunkader. Op 23 augustus 2024 is de Commissie tot het oordeel gekomen dat de met deze regeling te verstrekken steun verenigbaar is met de interne markt en dat er vanuit de optiek van staatssteun geen bezwaar bestaat tegen definitieve vaststelling van de subsidieregeling (Besluit van de Commissie inzake Steunmaatregel SA.114713 (2024/N)). Op 18 november 2024 is de regeling opengesteld voor een bedrag van € 50 miljoen. Sluitingsdatum voor het doen van subsidieaanvragen was 20 december 2024.

De Lbv kleinere sectoren is opengesteld voor veehouderijlocaties met genoemde diercategorieën die voldoen aan de drempelwaarden uit de Lbv en aan de drempelwaarde voor de aanpak piekbelasting (2.500 mol per jaar). De omvang van de stikstofdepositie van een veehouderijlocatie op stikstof-gevoelige Natura 2000-gebieden wordt daarbij vastgesteld met AERIUS. Hiervoor is een specifieke variant van dit model ontwikkeld, AERIUS check, die de stikstofdepositie van een individuele veehouderijlocatie op alle overbelaste Natura 2000-gebieden binnen 25 km bepaalt. Veehouders die een positieve subsidiebeschikking ontvangen kunnen, onder voorwaarde dat aan alle subsidievereisten wordt voldaan, aanspraak maken op uitkering van de subsidie.

Voor veehouderijlocaties die voldoen aan de drempelwaarde van de aanpak piekbelasting wordt een vergoeding verstrekt voor het waardeverlies van de productiecapaciteit met een subsidiepercentage van 120% en wordt een forfaitaire bijdrage voor sloopkosten verstrekt van € 45,- per vierkante meter dierenverblijf. Voor veehouderijlocaties die voldoen aan de drempelwaarden van de Lbv wordt alleen een vergoeding verstrekt voor het waardeverlies van de productiecapaciteit, met een subsidiepercentage van 100%.

Fungerende details

Bij sluiting van de regeling op 20 december 2024 was deze overtekend. De actuele stand van zaken (28 januari 2025) is dat er sprake is van 101 aanvragen met een totale subsidieclaim van € 128 miljoen. De minister van LVVN heeft aangekondigd op zoek te gaan naar aanvullende middelen om het mogelijk te maken om alle aanvragen die voldoen aan de voorwaarden te honoreren. Definitieve besluitvorming hiervoor vindt plaats bij voorjaarsbesluitvorming 2025.

Toelichting op doorrekening

Bij de doorrekening van het aantal dieren dat met de Lbv kleine sectoren kan worden opgekocht door het PBL is uitgegaan van:

- Budget van 50 miljoen euro
- Forfaitaire vergoedingen, gemiddeld aantal dieren per bedrijf, staloppervlak en vervangingswaarde op basis van Horne & Bondt (2024)
- Verdeling van budget over sectoren gebaseerd op aantal aanmeldingen per sector (geiten, konijnen, overig rundvee, vleeseenden, vleeskalveren) op 1-1-2025 (Lbv actueel, RVO)
- Van het aantal aanmeldingen is de aanname dat nog circa 12 procent wordt afgekeurd (op basis van de ervaring met de Lbv) en dat van de overblijvende 88 procent zich nog 18 procent terugtrekt (op basis van ervaringen uit de Srv, waarbij voor de Lbv kleine sectoren is uitgegaan van een terugtrekkings-percentage dat half zo hoog is als bij de Srv).
- Met bovenstaande aannames is het budget verdeeld over de verschillende sectoren. Vervolgens zijn de budgetten proportioneel verlaagt tot het totale budget het beschikbare budget niet overschrijdt.
- Verdeling over diercategorieën binnen hoofd-sector (binnen vleeskalveren: rosé- en witvleeskalveren, binnen overig rundvee: vleesstieren en zoogkoeien) op basis van proportionele krimp binnen deze sectoren ten opzichte van de aantallen in 2022.
- Voor de sectoren konijnen, geiten, overig rundvee en vleeseenden wordt aangenomen dat de helft van de bedrijven die mee zullen doen aan de voorwaarden voor 120 procent vergoeding van stallen voldoen, en de andere helft alleen aan de voorwaarden voor een vergoeding van 100 procent. Voor vleeskalveren nemen we aan dat alle bedrijven een vergoeding van 100 procent krijgen.

  Voor meer details over de aannames ten aanzien van deelname en het berekende effect op de dieraantallen, zie Cals et al. (2025).

Referenties

Cals et al. (2025), *Ramingen van broeikasgasemissies uit de landbouw in 2030*, Wageningen: Wageningen University & Research.

LVVN (2024), *Regeling van de Minister van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur van 8 oktober 2024, nr. WJZ/ 43866467, (Landelijke beëindigingsregeling veehouderijlocaties kleinere sectoren*, Den Haag: Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur, zie: https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2024-32925.pdf

Tweede kamer (2024), *Problematiek rondom stikstof en PFAS*, Den Haag: Tweede Kamer, zie: https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-30252-149.pdf

Horne & Bondt (2024), *Forfaitaire vervangingswaarde van veehouderijstallen voor 'kleinere sectoren'* Wageningen: Wageningen University & Research, zie: https://edepot.wur.nl/655084

7.9 Maatregel Gerichte Aankoop, 1e tranche (MGA-1)

Naam instrument: Maatregel Gerichte Aankoop, 1e tranche (MGA-1)
Sector: Landbouw
Raming: Basispad
Beleidscategorie: Vastgesteld

Beschrijving beleidsinstrument

De Regeling provinciale aankoop veehouderijen nabij natuurgebieden (MGA-1) is opgezet ter ondersteuning van een extra mogelijkheid om te stoppen voor agrarische bedrijven met hoge stikstofuitstoot die dichtbij Natura-2000 gebieden gevestigd zijn. Provincies hebben budget gekregen om dergelijke bedrijven aan te kopen, op basis van vrijwilligheid. Via de regeling gerichte opkoop kunnen provincies en agrarische bedrijven een koopovereenkomst sluiten. De regeling is gericht op het kunnen opkopen van bedrijven die een relatief hoge belasting veroorzaken op nabijgelegen Natura-2000 gebieden die stikstofgevoelig én overbelast zijn.

Voormalige naam: Regeling provinciale aankoop veehouderijen (Rpav) (structurele aanpak stikstof)

Fungerende details

Over de totale omvang van de MGA betrof een budget van 350 mln. De MGA zou via meerdere tranches worden weggezet. De eerste tranche (MGA-1) betreft de Regeling provinciale aankoop veehouderijen nabij natuurgebieden (Rpav) met een budget van 100 mln. euro. Hiervan is 95 mln. euro via de SPUK aan provincies beschikbaar gesteld.

- Het budget MGA-1 is aangevuld met 123 mln. resterende middelen Srv. Van het totale beschikbare bedrag zijn uiteindelijk voor een bedrag van 110 mln. koopovereenkomsten afgesloten (54 koopovereenkomsten). Daarvan hebben 2 ondernemers zich alsnog teruggetrokken: die gaan meedoen met de Lbv-plus. Als we die er weer afhalen, houden we ruwweg de 100 mln. over wat daadwerkelijk tot sluiting leidt. De resterende middelen vloeien terug naar FIN.
- De 52 koopovereenkomsten zijn in 2022 afgesloten. De afwikkeling - sluiten van de veehouderij (afronding van productiecyclus, afvoeren van dieren en mest, sloop van stallen, doorhalen van rechten en verzoek indienen tot wijziging van bestemmingsplan) vergt veelal een jaar of meer.
- Het is niet aannemelijk dat het doorhalen van de productierechten al zichtbaar is in de gecombineerde opgave over 2022.
- De 250 mln. voor de volgende tranches zijn gesplitst in:
- 150 mln. voor de MGB (MGA-2)
- 50 mln. voor een nieuwe regeling 'Lbv-kleine sectoren' en
- 50 mln. voor 'maatwerkvoorziening Lbv/Lbv-plus'.

Daarmee is de inzet nog steeds om die 250 daadwerkelijk te besteden aan stoppende veehouderijen. We weten nu natuurlijk nog niet welk deel hiervan daadwerkelijk tot uitvoering komt (en welk deel van het budget onbenut blijft).

Detail: Maatregel Gebiedsgerichte Beëindiging veehouderijlocaties (MGB, 2e tranche MGA)

De Maatregel Gebiedsgerichte Beëindiging veehouderijlocaties (MGB) is de tweede tranche van de Maatregel Gerichte Aankoop (MGA) rond Natura 2000-gebieden, zandgronden, laagveen en beekdalen. De MGA had een budget van 350 miljoen euro verdeeld over meerdere tranches. Dit oorspronkelijke MGA-budget is verdeeld als volgt:

a) ca. 100 miljoen voor de MGA-1 (waar later nog eens 133 miljoen resterende Srv-middelen aan zijn toegevoegd);
b) 140 miljoen voor de MGB (als 2e tranche MGA)
c) 100 miljoen is beschikbaar gesteld voor de Lbv-kleine sectoren (50 miljoen) en voor maatwerkoplossingen in het kader van de aanpak piekbelasting (50 miljoen).

De MGB is als Regeling provinciale gebiedsgerichte beëindiging veehouderijlocaties eind november 2024 in de Staatscourant gepubliceerd en van 2 december 2024 t/m 28 februari 2025 voor provincies opengesteld om budget aan te vragen (LVVN, 2024a).

De MGB heeft een budget van 140 miljoen euro. Hiervan wordt 110 miljoen euro begin 2025 aan provincies uitgekeerd (als 'batch-1 MGB'). De resterende 30 miljoen wordt naar verwachting eind 2025 aan provincies uitgekeerd (batch-2 MGB) (LVVN, 2024b).

Het is daarnaast de inzet om door provincies onbenutte middelen van de MGA-1 die in 2025 worden teruggestort naar LVVN - dit gaat om ca. 88 miljoen - te kunnen herinzetten voor de MGB. Hierover vindt besluitvorming plaats voorjaar 2025 in het kader van de Voorjaarsnota.

Naast het budget dat provincies aan de hand van de verdeelsleutel op grond van deze MGB regeling verkrijgen, kunnen zij het budget van de subsidieregels verhogen met eigen middelen. Ook kunnen middelen worden ingezet uit eerder verkregen bijdragen van het rijk op grond van andere regelingen, echter binnen de voorwaarden die daarvoor gelden. Dat tot een maximum van 700 miljoen euro, het bedrag waarvoor de MGB bij de Europese Commissie is genotificeerd.

Op grond van deze staatssteungoedkeuring kunnen provincies eigen provinciale subsidieregelingen openstellen voor vrijwillige beëindiging van veehouderijlocaties zonder dat daarvoor opnieuw een staatsteungoedkeuring nodig is. Naast de Rijksmiddelen die provincies in het kader van de MGB ontvangen (140 miljoen plus eventueel 88 miljoen restantmiddelen MGA-1) kunnen provincies ook eerder verkregen Rijksmiddelen voor beëindiging inzetten: ca. 77 miljoen NPLG-Versnellingsmiddelen (in 2022 aan provincies verstrekt voor beëindiging) en ca. 111 miljoen NPLG-Koplopermaatregelpakketten (in 2024 aan provincies hiervoor verstrekt).

De MGB richt zich op het verminderen van de ammoniakemissie, wat bijdraagt aan het verlagen van de stikstofneerslag op kwetsbare natuurgebieden, waaronder Natura 2000-gebieden, beekdalen, veenweidegebieden en zandgronden. Daarnaast draagt de maatregel bij aan de gebiedsgerichte aanpak van de provincies en via die aanpak aan het realiseren van doelen voor natuur, water en klimaat.

Met de MGB kunnen provincies veehouderijlocaties van veehouders die vrijwillig , geheel of gedeeltelijk, willen stoppen, via een eigen provinciale subsidie laten beëindigen. De MGB-regeling is aanvullend op de Landelijke beëindigingsregeling veehouderijlocaties (Lbv) en de Landelijke beëindigingsregeling veehouderijlocaties met piekbelasting (Lbv-plus) en de Lbv-kleine sectoren. Op basis van de MGB kunnen provincies gedurende de komende 3 jaar eigen regelingen openstellen in veenweidegebieden, beekdalen, zandgronden en overgangszones rond Natura 2000-

gebieden. Veehouderijlocaties moeten aan een (relatief lage) drempelwaarde voldoen van 250 kg NH_3/j (voor melkvee- en rundveebedrijven) of 750 kg NH_3/j (voor andere diercategorieën)

Toelichting op doorrekening detail

Bij de doorrekening van het aantal dieren dat met de MGB kan worden opgekocht is uitgegaan van:

- Budget van 140 miljoen euro;
- Verdeling budget over de sectoren (melkvee, varkens, pluimvee, vleeskalveren) op basis van de MGA-1;
- Verdeling budget over diercategorieën binnen hoofd-sector (binnen pluimvee: legpluimvee versus vleeskuikens, binnen varkens: vleesvarkens versus fokvarkens) op basis van proportionele krimp voor deze sectoren t.o.v. 2022.

Voor de gemiddelde waarde van een stal gaan we uit van de gemiddelde forfaitaire waarden op basis van de leeftijd van de stal zoals deze gebruikt worden voor de verschillende sectoren onder de Lbv-plus (LNV 2023). Dit is een andere belangrijke onzekerheid, omdat de waardebepaling onder de MGB gebeurd op basis van een onafhankelijke taxatie.

Voor meer details over de aannames ten aanzien van deelname en het berekende effect op de dieraantallen, zie Cals et al., 2025.

Referenties

Cals, T., C. van Bruggen, L. Vissers, G. Velthof (2025), *Ramingen van broeikasgasemissies uit de landbouw in 2030: Achtergrondnotitie bij de landbouwramingen in het kader van de Klimaat- en Energieverkenning 2025.* WEnR rapport, Wageningen.

LNV (2023), *Regeling van de Minister voor Natuur en Stikstof van 5 juni 2023, nr. WJZ/27312934, houdende regels voor de verstrekking van subsidie voor het sluiten van veehouderijlocaties met piekbelasting op natuurgebieden (Landelijke beëindigingsregeling veehouderijlocaties met piekbelasting)*, Stcrt. 2023, 15029; https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2023- 15029.html.

LVVN (2024a), *Regeling van de Minister van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur van 22 november 2024, nr. WJZ/89410470, houdende specifieke uitkeringen aan provincies ten behoeve van de beëindiging van veehouderijlocaties ter ondersteuning van de gebiedsgerichte aanpak voor natuur, stikstof, water en klimaat (Regeling provinciale gebiedsgerichte beëindiging veehouderijlocaties)*. Stcrt. 2024, 36641. stcrt-2024-36641.pdf.

LVVN (2024b). *Publicatie en openstelling Rpgb.* Kamerbrief WJZ / 89412900. https://open.overheid.nl/documenten/6dc8b1c7-db30-49e4-ad22-e0cd7da95a3d/file.

7.10 Marktintroductie energie-innovaties glastuinbouw (MEI) regeling

Naam instrument: Marktintroductie energie-innovaties glastuinbouw (MEI) regeling
Sector: Landbouw
Type Instrument: Economisch
Raming: Basispad
Beleidscategorie: Vastgesteld

Beschrijving beleidsinstrument

Subsidieprogramma Marktintroductie Energie-Innovaties Glastuinbouw (MEI): Investeringssubsidie voor glastuinders voor de vroege marktintroductie van innovatieve kas- of energiesystemen, die vergaand de CO_2 emissie reduceren. Subsidiepercentage is 40% voor MKB, 30% voor niet MKB.

Toelichting op doorrekening

Er is door RVO een berekening uitgevoerd om het effect van de MEI-regeling te appreciëren van (subsidie) bedragen naar een energetisch effect. Door ontbrekende gegevens kan PBL dit niet controleren. Dit is gelijk verondersteld aan de EG regeling en neerwaarts bijgesteld, omdat het subsidiepercentage hoger is voor de MEI regeling in vergelijking met de EG regeling (waardoor per euro effectieve subsidie minder energiebesparing kan worden gerealiseerd. PBL heeft deze berekening toegepast met de aangegeven subsidies in de toekomst:

- Voor 2023 t/m 2027 openstellingen van 8,5 mln./jaar.
- Voor 2028 t/m 2030 waarschijnlijk 5 mln./jaar.

Het energiebesparingseffect is niet groot en meegenomen als onderdeel van de totaal gerealiseerde energiebesparing door de sector glastuinbouw op een termijn tot 2030.

Dit beleidsinstrument telt overigens mee voor de EED.

Referenties

RVO (2025), *Marktintroductie energie-innovaties glastuinbouw (MEI), Rijksdienst voor Ondernemend Nederland*, zie: https://www.rvo.nl/subsidies-financiering/marktintroductie-energie-innovaties-glastuinbouw

7.11 Randvoorwaarden glastuinbouw

Naam instrument: Randvoorwaarden glastuinbouw
Sector: Landbouw
Type Instrument: Economisch
Raming: Aanvullend beleid
Beleidscategorie: Geagendeerd

Beschrijving beleidsinstrument

Naar aanleiding van de politieke besluitvorming wordt een reservering gemaakt voor van € 200 mln. voor randvoorwaarden om de glastuinbouw verder te helpen in de transitie met onder andere warmte en betaalbare elektriciteit. Dit randvoorwaardenpakket wordt verder uitgewerkt met de sector en met Prinsjesdag 2025 gepresenteerd.

Toelichting op doorrekening

Naast de opt-in ETS2 voor de sector glastuinbouw is er eveneens 200 miljoen euro gereserveerd uit het Klimaatfonds voor randvoorwaarden om de glastuinbouw verder te helpen in de transitie met o.a. warmte en betaalbare elektriciteit. Dit randvoorwaardenpakket is in het voorjaar 2025 nog niet verder uitgewerkt op de peildatum voor de KEV 2025. Het effect van dit pakket is verder niet geapprecieerd voor deze KEV.

Referenties

KGG (2025), *Ontwerp-Meerjarenprogramma 2026*, Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2025/04/25/ontwerp-meerjarenprogramma-2026-klimaatfonds [25-04-2025].

KGG (2025), *Kamerbrief Pakket voor Groene Groei. Voor een weerbaar energiesysteem en een toekomstbestendige industrie*, Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei. zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2025/04/25/kamerbrief-pakket-voor-groene-groei-voor-een-weerbaar-energiesysteem-en-een-toekomstbestendige-industrie .

7.12 Regeling energie-efficiëntie glastuinbouw (EG)

Naam instrument: Regeling energie-efficiëntie glastuinbouw (EG)
Sector: Landbouw
Type Instrument: Economisch
Raming: Basispad
Beleidscategorie: Vastgesteld

Beschrijving beleidsinstrument

Regeling Energie-efficiëntie glastuinbouw (EG): subsidieregeling voor energiebesparing glastuinbouw voor de investeringen: extra energieschermen, aansluiting CO_2-, biogas- of warmtecluster, luchtbehandeling, sinds 2021 uitgebreid met led, verneveling en kasophoging met diffuse coating (V), onderdeel van KaE (Kas als Energiebron). 20% subsidie.

Fungerende details

Voorgenomen wijzigingen EG-regeling: klein (voor openstelling 15 april - 13 mei 2025) en groot (latere openstellingen).
STATUS: voorgenomen; nog niet goedgekeurd danwel definitief besloten. 25-2-2025.

Maatregel Scherm.

(1) Bestaande maatregel: een tweede energiescherm.

Maximale investering, subsidie percentage en maximale subsidie:

1. Maximale investering bij 4,01 hectare of meer € 7,-- per m²;
2. Maximale investering bij 4,00 hectare of minder € 8,-- per m²;
3. Subsidie percentage 20%;
4. Maximale subsidie € 250.000 euro.

Eisen geen subsidie voor:

- Gevelschermen;
- teeltkundig vereiste verduisteringsschermen;
- wettelijk verplichte lichtafschermingsschermen;
- schermen waarvan het gebruik een energiebesparing van minder dan 45% tot gevolg heeft;
- schaduw- en zonweringsschermen;
- lichtdoorlatende energieschermen met een lichtafscherming van meer dan 25%.

(1) Aangepaste bestaande maatregel: een tweede energiescherm bij bestaande bouw of een derde energiescherm.

Maximale investering, subsidiepercentage en maximale subsidie:

1. Maximale investering bij 2,01 hectare of meer € 7,- per m²;
2. Maximale investering bij 2,00 hectare of minder € 8,- per m²;
3. Subsidie percentage 20%;
4. Maximale subsidie bij 0,1 tot 2,0 hectare € 35.000;

5. Maximale subsidie vanaf 2,01 € 210.000.

Eisen geen subsidie voor:

- Gevelschermen;
- schermen waarvan het gebruik een energiebesparing van minder dan 45% tot gevolg heeft
- energieschermen met een lichtafscherming van meer dan 25%;
- Indien het eerste en tweede scherm elk een energiebesparing van minder dan 35% tot gevolg hebben.

Maatregel Verneveling.

(2) Bestaande maatregel: hoge druk vernevelingsinstallatie ten behoeve van kaskoeling, met een druppelgrootte van maximaal 5 micrometer.

Maximale investering, subsidie percentage en maximale subsidie:

1. Maximale investering € 4,-- per m²;
2. Subsidie 20%;
3. Maximale subsidie € 100.000.

Eisen geen subsidie voor: Geen eisen.

(2) Aangepaste bestaande maatregel: hogedruk verneveling installatie ten behoeve van kaskoeling.

Maximale investering, subsidiepercentage en maximale subsidie:

1. Maximale investering € 4,-- per m²;
2. Subsidie 20%;
3. Maximale subsidie € 100.000.

Eisen geen subsidie voor: een hogedruk verneveling installatie met een druppelgrootte groter dan 5 micrometer.

Maatregel warmteaansluiting.

(3) Bestaande maatregel: de fysieke aansluiting op een warmtenetwerk of -cluster.

Maximale investering, subsidie percentage en maximale subsidie:

1. Geen maximale investering;
2. Subsidie percentage 20%;
3. Maximale subsidie € 150.000-

Eisen geen subsidie voor: Geen eisen

(3) Aangepaste bestaande maatregel: De fysieke aansluiting op externe warmte met

1) een fysieke aansluiting op een extern warmtenet, of;
2) op een doorkoppeling van warmte tussen twee verwarmingsinstallaties van één of meerdere kassen.

Maximale investering, subsidiepercentage en maximale subsidie:

1. Maximale investering € 285 per kW aansluit capaciteit bij 1;
2. Subsidie percentage 20%;
3. Maximale subsidie (1) € 250.000;
4. Maximale subsidie (2) € 150.000.

Eisen geen subsidie voor:

- investeringen met betrekking tot de fysieke aansluiting na een warmte aflever station (WAS) in het warmtenet bij 1;
- waarbij de aansluiting per hectare minder is als 50 kW of meer als 450 kW bij 1.

Maatregel CO_2 aansluiting.

(4) Bestaande maatregel: de fysieke aansluiting op een biogas- of kooldioxide-netwerk of -cluster.

Maximale investering, subsidie percentage en maximale subsidie:

1. Geen maximale investering;
2. Subsidie percentage 20%;
3. Maximale subsidie € 50.000.

Eisen geen subsidie voor: Geen eisen.

(4) Aangepaste bestaande maatregel: De fysieke aansluiting op externe kooldioxide of biogas met

1) de fysieke aansluiting op een externe productie locatie/netwerk voor gasvorming biogas, of;
2) de fysieke aansluiting op een externe productie locatie/netwerk voor gasvorming kooldioxide, of;
3) de fysieke aanleg van een kooldioxide ontvangst installatie voor vloeibare CO_2.

Maximale investering, subsidiepercentage en maximale subsidie:

1. Geen maximale investering;
2. Subsidie percentage 20%;
3. Maximale subsidie (1) € 100.000;
4. Maximale subsidie (3) € 50.000;
5. Maximale subsidie (2) € 75.000.

Eisen geen subsidie voor: Geen.

Maatregel LED.

(5) Bestaande maatregel: Vervanging van alle aanwezige SON-T belichting door LED-belichting in bestaande kassen of installatie van LED-belichting in nieuwbouwkassen en onbelichte bestaande kassen.

Maximale investering, subsidie percentage en maximale subsidie:

1. De maximale subsidiabele kosten voor vervanging van alle aanwezige SON-T belichting door LED-belichting of installatie van LED-belichting in nieuwbouwkassen en onbelichte bestaande kassen als bedoeld in artikel 2.3.2, eerste lid, onderdeel g, bedragen € 0,35 per micromol per seconde per vierkante meter geïnstalleerd kasoppervlak;
2. Subsidie percentage 20%;
3. Maximale subsidie € 500.000.

Eisen geen subsidie voor:

- Indien het totale geïnstalleerd vermogen aan LED-belichting in een kas na installatie van de investering, bedoeld in het eerste lid, onderdeel g, meer is dan 80 procent van het in bijlage 2.3.2 opgenomen vermogen van SON-T voor het gewas;
- Waarvan de specifieke lichtstroom minder is dan 2,75 micromol fotonen per seconde per Watt;

- Niet aantoont dat de geïnstalleerde LED-belichting voldoet aan: - de voorwaarden gesteld in artikel 6.3 van het Arbeidsomstandighedenbesluit en buiten de golflengte van 380-800 nm ligt; - de voorwaarden gesteld op grond van de richtlijn nr. 2006/25/EG van het Europees Parlement en de Raad van 5 april 2006 betreffende de minimumvoorschriften inzake gezondheid en veiligheid met betrekking tot de blootstelling van werknemers aan risico's van fysische agentia (kunstmatige optische straling) (19e bijzondere richtlijn in de zin van artikel 16, lid 1, van Richtlijn 89/391/EEG), alsmede op grond van NEN-EN-IEC 62471:2008 en NEN-EN-IEC 62031:2020;
- Waarvan het spectrum minder dan 5 procent licht met een golflengte van 500-600 nm bevat; of
- Indien de installatie van de vervanging van alle aanwezige SON-T belichting door LED-belichting in bestaande kassen leidt tot een hoger geïnstalleerd lichtvermogen in de desbetreffende kas.

Bij de aanvraag wordt meegeleverd te alle tijde:

worden het lichtvermogen, de specifieke lichtstroom en het spectrum van de LED-belichting gemeten overeenkomstig IES LM-79-08 of een gelijkwaardig protocol; worden het lichtvermogen, de specifieke lichtstroom en het spectrum van de LED-belichting gemeten door een geaccrediteerde instelling, waarbij elektrische en fotometrische metingen specifiek binnen de reikwijdte van de accreditatie vallen; en wordt door een geaccrediteerde instelling vastgesteld dat voldaan is aan de voorwaarden, genoemd in het tweede lid, onderdeel i, onder 3°, waarbij het testen en beoordelen van de veiligheid van belichting voor het menselijk oog specifiek binnen de reikwijdte van de accreditatie vallen.

(5) Aangepaste bestaande maatregel: LED belichting als vervanging van alle aanwezige SON-T belichting in bestaande kassen of installatie van LED-belichting in nieuwbouwkassen en onbelichte bestaande kassen

Maximale investering, subsidiepercentage en maximale subsidie:

1. De maximale subsidiabele kosten voor vervanging van alle aanwezige SON-T belichting door LED-belichting of installatie van LED-belichting in nieuwbouwkassen en onbelichte bestaande kassen als bedoeld in artikel 2.3.2, eerste lid, onderdeel g, bedragen € 0,35 per micromol per seconde per vierkante meter geïnstalleerd kasoppervlak;
2. Subsidie percentage 20%;
3. Maximale subsidie € 500.000.

Eisen geen subsidie voor:
LED-belichting:

- Indien het totale geïnstalleerd vermogen aan LED-belichting in een kas na installatie van de investering, bedoeld in het eerste lid, onderdeel g, meer is dan 70 procent van het in bijlage 2.3.2 opgenomen vermogen van SON-T voor het gewas;
- waarvan de specifieke lichtstroom minder is dan 3,00 micromol fotonen per seconde per Watt;
- Niet aantoont dat de geïnstalleerde LED-belichting voldoet aan: - de voorwaarden gesteld in artikel 6.3 van het Arbeidsomstandighedenbesluit en buiten de golflengte van 380-800 nm ligt; - de voorwaarden gesteld op grond van de richtlijn nr. 2006/25/EG van het Europees Parlement en de Raad van 5 april 2006 betreffende de minimumvoorschriften inzake gezondheid en veiligheid met betrekking tot de blootstelling van werknemers aan risico's

van fysische agentia (kunstmatige optische straling) (19e bijzondere richtlijn in de zin van artikel 16, lid 1, van Richtlijn 89/391/EEG), alsmede op grond van NEN-EN-IEC 62471:2008 en NEN-EN-IEC 62031:2020;

- Waarvan het spectrum minder dan 5 procent licht met een golflengte van 500-600 nm bevat;
- Indien de installatie van de vervanging van alle aanwezige SON-T belichting door LED-belichting in bestaande kassen leidt tot een hoger geïnstalleerd lichtvermogen in de desbetreffende kas;
- Waarbij het LED armatuur geen mogelijkheid tot dimmen van het vermogen heeft.

Bij de aanvraag wordt meegeleverd te alle tijde:

worden het lichtvermogen, de specifieke lichtstroom en het spectrum van de LED-belichting gemeten overeenkomstig IES LM-79-19 of een gelijkwaardig protocol; worden het lichtvermogen, de specifieke lichtstroom en het spectrum van de LED-belichting gemeten door een geaccrediteerde instelling, waarbij elektrische en fotometrische metingen specifiek binnen de reikwijdte van de accreditatie vallen; en wordt door een geaccrediteerde instelling vastgesteld dat voldaan is aan de voorwaarden, genoemd in het tweede lid, onderdeel i, onder 3°, waarbij het testen en beoordelen van de veiligheid van belichting voor het menselijk oog specifiek binnen de reikwijdte van de accreditatie vallen.

(6) Bestaande maatregel:
luchtbehandelingssysteem waarmee energiezuinig kaslucht wordt ontvochtigd Maximale investering, subsidie percentage en maximale subsidie:

1. Maximale investering € 30,-- per m²;
2. Subsidie percentage 20%;
3. Maximale subsidie € 375.000.

Eisen geen subsidie voor: Geen eisen.

(6) Aangepaste bestaande maatregel: Kaswarmteterugwinning door ontvochtiging en luchtbehandeling door middel van:

1) categorie 1 met aanzuiging van droge (buiten)lucht of lucht uit het bovenste deel van de kas;
2) categorie 2 met aanzuiging van droge (buiten)lucht inclusief een lucht/lucht warmtewisselaar waarbij de buitenlucht wordt opgewarmd met de uitgaande lucht;
3) categorie 3 met koelen, drogen en na verwarmen van de kaslucht door middel van een warmtepomp;
4) categorie 4 met koelen, drogen en verwarmen van de kaslucht door middel van een warmtepomp, met dag/week buffer ten bate van de opslag van de overtollige warmte;
5) categorie 5 met koelen, drogen en na verwarmen van de kaslucht door middel van een warmtepomp, met seizoen buffer (WKO) ten bate van de opslag van de overtollige warmte.

Maximale investering, subsidiepercentage en maximale subsidie:
Maximale investering per m²:

1. € 16,50;
2. € 35,00;
3. € 15,00;

4. € 40,00;
5. € 65,00.

Subsidiepercentage: 30% voor stap 1 t/m 5

Maximale subsidie:

1. € 250.000;
2. € 525.000;
3. € 225.000;
4. € 600.000;
5. € 600.000.

Eisen geen subsidie voor:

- Indien er niet twee energieschermen aanwezig zijn die elk een energiebesparing van meer dan 35% tot gevolg hebben bij categorie 2, 4 en 5 van kaswarmteterugwinning door ontvochtiging en luchtbehandeling;
- De aanvrager toont aan dat door deze investering de CO_2-uitstoot en primaire energie daalt door middel van een bijgevoegde berekening en vergelijk met de huidige situatie zonder EG investering in kaswarmteterugwinning door ontvochtiging en luchtbehandeling;
- bij categorie 1 niet aanwezig zijn bij de investeringen in omkasting/ luchtmengunit, kleppensectie, ventilatoren (toerengeregeld);- bij categorie 2 niet aanwezig zijn bij de investeringen in omkasting/ luchtmengunit, kleppensectie, ventilatoren (toerengeregeld), kruisstroomwisselaar (lucht-lucht warmtewisselaar);
- bij categorie 3 niet aanwezig zijn bij de investeringen in omkasting/ luchtmengunit, kleppensectie, ventilatoren (toerengeregeld), warmtepomp, warmtewisselaars in de in- en uitgaande stroom;
- bij categorie 4 niet aanwezig zijn bij de investeringen in omkasting/ luchtmengunit, kleppensectie, ventilatoren (toerengeregeld), warmtewisselaars in de in- en uitgaande stroom, ontkoppelingsnet als aanvulling op de hiervoor genoemde teruggewonnen koude (of warmte), buffertank tot maximaal 55,1 °C die volledig wordt gevoed door de warmtepomp;
- bij categorie 5 niet aanwezig zijn bij de investeringen in omkasting/ luchtmengunit, kleppensectie, ventilatoren (toerengeregeld), warmtewisselaars in de in- en uitgaande stroom, ontkoppelingsnet als aanvulling op de hiervoor genoemde teruggewonnen koude (of warmte), buffertank tot maximaal 55,1 °C die volledig wordt gevoed door de warmtepomp, warmte-koude opslag in de ondergrond (WKO);
- voor categorie 5 bij het niet aanwezig zijn van warmte-koude opslag in de ondergrond (WKO) of bij het niet aanwezig zijn van een vergunning van het bevoegd gezag hiervoor.

(7) bestaande maatregel: Energiescherm inclusief ophogen kas en verdekken met diffuus glas met tweezijdige AR-coating

Maximale investering, subsidie percentage en maximale subsidie:

1. Maximale investering € 41,-- per m²;
2. Subsidie percentage 20%;
3. Maximale subsidie € 500.000.

Eisen geen subsidie voor: Geen eisen.

(7) Aangepaste bestaande maatregel: Ophogen bestaande kas in combinatie met een investering in twee fysieke energiebesparende maatregelen

Maximale investering, subsidie percentage en maximale subsidie:

1. Maximale investering € 30,-- per m²;
2. Subsidie percentage 30%;
3. Maximale subsidie € 600.000.

Eisen geen subsidie voor: de aanvrager toont aan dat door het ophogen van de kas met energiebesparende maatregelen ten minste 10% aardgas wordt bespaard t.o.v. de huidige situatie voor ophoging middels het door RVO beschikbaar gestelde format.

Vanaf hier nieuwe maatregelen die allemaal langs eu.com moeten

(8) Nieuwe maatregel: LED cyclische belichting/ daglichtverlenging met vervanging van alle aanwezige (gloei)lampen door LED-belichting specifiek voor verlenging van de daglengte in bestaande kassen

Maximale investering, subsidie percentage en maximale subsidie:

1. Maximale investering € 2,50 per m²;
2. Subsidie percentage 20%;
3. Maximale subsidie € 75.000.

Eisen geen subsidie voor:

- Lampen waarvan de specifieke lichtstroom minder is dan 2,50 micromol fotonen per seconde per Watt;
- Waarvan het opgenomen vermogen per lamp hoger is dan 50 Watt;
- Waarbij de installatie aangepast dient te worden voor de LED-belichting;
- Wanneer de LED-belichting geen CE verklaring heeft.

(9) Nieuwe maatregel

de kas geschikt maken voor lage temperatuur warmte eventueel in combinatie met koude

1) uitbreiding van het interne verwarmingssysteem in de kas met een laag temperatuurnet
2) investeringen om het laagtemperatuurnet aan te sluiten; of
3) het beschikbaar maken van lage temperaturen binnen het glastuinbouw bedrijf voor het laagtemperatuurnet in de kas

Maximale investering, subsidie percentage en maximale subsidie:

1. Maximale investering € 10,00 per m²;
2. Subsidie percentage 30%;
3. Maximale subsidie € 350.000.

Eisen geen subsidie voor:

- investeringen in het interne laagtemperatuur verwarmingssysteem met temperaturen van 55,1 °C of hoger;
- investeringen in nieuwe middelen om meer(fossiele) brandstoffen aan te wenden; om expliciet lage temperatuur warmte te produceren;
- (nieuw)investeringen in E-boilers en batterij opslag systemen voor elektra.

(10) Nieuwe maatregel: Nieuwbouw met of vervanging van glas op het kasdek door:

1) glas met een voorgeschreven hemispherische lichttransmissie of voorgeschreven Hortiscatter waarde;
2) dubbelglas; of;
3) low e-glas.

Maximale investering, subsidie percentage en maximale subsidie:

1. Maximale meerkosten per m² t.o.v. standaard glas € 20,-;
2. Subsidie percentage 30%;
3. Maximale subsidie € 600.000.

Eisen geen subsidie voor:

- Zonder certificaat NEN 2675, verstrekt door een erkend meetinstituut voor NEN 2675
- Glas waarvan de hemisferische lichttransmissie minder dan 85 procent is of de Hortiscatter waarde minder dan 30%;
- Low-e glas waarbij de emissiviteit boven de 30% ligt;
- Bij een nieuwbouwkas waarvan de zijgevels niet worden voorzien van materiaal dat even of meer energiebesparend is als in de subsidieaanvraag aangevraagde bedekking van het kasdek.

(11) Nieuwe maatregel: Fysieke aansluiting door middel van koppeling van een elektriciteitskabel met toebehoren aan een duurzame productielocatie van elektriciteit buiten de eigen erfgrens met het interne elektranetwerk van de glastuinbouwonderneming, waarvoor toestemming door de netwerkbeheerder of Autoriteit Consument en Markt is gegeven.

Maximale investering, subsidie percentage en maximale subsidie:

1. Subsidie percentage 30%;
2. Maximale subsidie € 450.000.

Eisen geen subsidie voor:

- Investeringen in duurzame opwerking elektriciteit;
- Aansluiten elektra op een netwerk van een officiële netwerkbeheerder;
- (Aansluiten op elektranetwerk nabij gelegen (glastuinbouw) onderneming zonder duurzame elektriciteitsproductie).

Toelichting op doorrekening

Er is door RVO een berekening uitgevoerd om het effect van de EG-regeling te appreciëren van (subsidie) bedragen naar een energetisch effect. Dit is door PBL gecontroleerd en is een goede benadering van de appreciatie van dit instrument door PBL. PBL heeft deze berekening toegepast met de aangegeven subsidies in de toekomst.

Het energiebesparingseffect is relevant en meegenomen als onderdeel van de totaal gerealiseerde energiebesparing door de sector glastuinbouw op een termijn tot 2030 in de berekeningen.

Dit beleidsinstrument telt overigens mee voor de EED.

Ten bate van de KEV 2025 is aanvullende informatie verstrekt omtrent de EG-regeling met enkele nieuwe mogelijkheden. Deze informatie is echter een voorstel uit de EG-werkgroep en is niet openbaar gepubliceerd per 1 mei 2025. Goedkeuring vanuit Brussel is eveneens nog onbekend. Deze aanvullende informatie omtrent de vormgeving van de EG-regeling is niet meegenomen in de KEV 2025.

Referenties

Rijksoverheid (2024), *regeling nationale EZK en LNV subsidies*, Overheid.nl, zie: https://wetten.overheid.nl/BWBR0035474/2024-04-11 [geraadpleegd op 10 juli 2025].

LNV (2022), *convenant energietransitie glastuinbouw 2022-2030;* Den Haag: Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, zie: https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-1064784.pdf.

RVO (2025), *Energie-efficiëntie glastuinbouw (EG)* 2025, Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, zie: https://www.rvo.nl/subsidies-financiering/eg.

Tweede Kamer (2024), *kamerstuk 32627 nr 64*, Den Haag, Tweede Kamer, zie: https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2024D03990&did=2024D03990 .

7.13 Sectorale interventie Groenten en Fruit (SIG&F)

Naam instrument: Sectorale interventie Groenten en Fruit (SIG&F)
Sector: Landbouw
Type Instrument: Economisch
Raming: Basispad
Beleidscategorie: Vastgesteld

Beschrijving beleidsinstrument

Erkende producentenorganisaties hebben specifieke voordelen die telersverenigingen niet hebben, met name op het gebied van mededinging en de mogelijkheid van financiële ondersteuning middels de EU-regeling voor acties gericht op onder meer een verbeterde, marktgerichte afzet en duurzame productie. Erkende producentenorganisaties dragen daarom in het bijzonder bij aan versterking van de positie van producenten in de keten. Veel van de groenten en fruit producenten in Nederland zijn aangesloten bij een telersvereniging, maar die is niet altijd (meer) erkend als producentenorganisatie. Er is de laatste jaren sprake geweest van een afname van het aantal telers met lidmaatschap in een (erkende) producentenorganisatie. Het is van belang dat het lidmaatschap van telers van een (erkende) producentenorganisatie, het erkend zijn van telersverenigingen als producentenorganisaties in Nederland en het deelnemen aan de EU-regeling weer aantrekkelijker wordt. Daartoe wordt onder andere ingezet op een met de sector afgestemde regeling en op zoveel mogelijk vermindering van de administratieve lasten.

Deze interventie draagt bij aan:

- Rendabel ondernemerschap
- Toegevoegde waarde voor agrariërs
- Sterkere positie van landbouwers in de keten
- Meer en betere samenwerking
- Klimaatadaptatie
- Duurzame energie en energiebesparing
- Betere bodemkwaliteit
- Aantrekkelijkere werkomstandigheden.

De SIG&F is de opvolger van de gemeenschappelijke marktordening groenten en fruit (GMO).

Fungerende details

Verduurzamingsmaatregelen voor klimaat en energie zijn onderdeel van de plannen die ondersteund worden met de SIG&F. Er zijn bij beleid geen gegevens bekend over het effect ervan voor energie en klimaat. Bekend is wel dat er met behulp van de regeling veel in LED is geïnvesteerd. Bij voorkeur aansluiten bij de expertinschatting over de penetratiegraad van LED die in het kader van de tariefstudie CO_2-heffing glastuinbouw wordt gemaakt. Via collega PAV nog een nieuwe poging om info bij RVO vandaan te krijgen.

Toelichting op doorrekening

Het effect van dit instrument is vrij onduidelijk en is niet geapprecieerd. In het algemeen is relatief veel omschakeling naar LED verondersteld in de KEV; dat lijkt passend bij dit beleidsinstrument, waar veel omschakeling naar LED is gestimuleerd.

Referenties

Rijksoverheid (2021), *Regeling uitvoering GMO groenten en fruit 2018*, Overheid.nl, zie: https://wetten.overheid.nl/BWBR0041140/2021-08-25 [geraadpleegd op 10 juli 2025].

RVO (2025), *Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F)*, Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, zie: https://www.rvo.nl/subsidies-financiering/sectorale-interventie-groenten-fruit-sigf.

7.14 Stimuleringsregeling warmteinfrastructuur glastuinbouw (SWIG)

Naam instrument: Stimuleringsregeling warmteinfrastructuur glastuinbouw (SWIG)
Sector: Landbouw
Type Instrument: Economisch
Raming: Basispad
Beleidscategorie: Vastgesteld

Beschrijving beleidsinstrument

Stimuleringsregeling Warmte Infrastructuur Glastuinbouw (SWIG): Middelen zijn bedoeld voor warmtedistributienetten in de glastuinbouw. Met de toegekende middelen kan naar schatting circa 7 PJ per jaar aan alternatieve warmte beschikbaar komen voor de glastuinbouw (kamerbrief 32627, nr. 64).

Toelichting op doorrekening

Het stimuleren van (energie) infrastructuur is noodzakelijk voor de energietransitie. De SWIG wordt daarom beoordeeld als randvoorwaardelijk beleid. Infrastructuur levert in zichzelf geen PJ's op, maar er wordt rekening gehouden met (toekomstige) warmtelevering in de KEV.

Referenties

RVO (2025), *Subsidie Warmte infrastructuur Glastuinbouw (SWiG)*, Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, zie: https://www.rvo.nl/subsidies-financiering/swig.

Tweede Kamer (2024), *kamerstuk 32627 nr 64*, Den Haag, Tweede Kamer, zie: https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2024D03990&did=2024D03990 .

7.15 Tijdelijke, vrijwillige extensiveringsregeling voor de melkveehouderij

Naam instrument: Tijdelijke, vrijwillige extensiveringsregeling voor de melkveehouderij
Sector: Landbouw
Type Instrument: Economisch
Raming: Aanvullend beleid
Beleidscategorie: Geagendeerd

Beschrijving beleidsinstrument

Conform de motie Van Campen c.s.[1] en de motie Grinwis c.s.[2] werkt het kabinet aan een tijdelijke, vrijwillige extensiveringsregeling voor de melkveehouderij waarbij de permanente emissiereductie zal worden geborgd. Deze regeling moet bijdragen aan het verlichten van de mestmarkt en het behalen van klimaat- en ammoniakdoelen (0,5 Mton CO_2-equivalenten en 0,6 kton ammoniak). Hiervoor is €627 miljoen beschikbaar (2025-2029). De zuivelindustrie en banken verkennen daarnaast een substantiële private bijdrage. Het kabinet verwacht spoedig een concreet en geborgd plan van de sector.

Toelichting op doorrekening

Deze extensiveringsregeling is nog in voorbereiding en de concrete uitwerking is nog niet bekend. Daarom kan er aan deze maatregel nog geen effect worden toegekend.

7.16 Vrijwillige beëindigingsregeling veehouders

Naam instrument: Vrijwillige beëindigingsregeling veehouders
Sector: Landbouw
Type Instrument:
Raming: Aanvullend beleid
Beleidscategorie: Geagendeerd

Beschrijving beleidsinstrument

Het kabinet maakt een vrijwillige beëindigingsregeling mogelijk voor veehouders die willen stoppen, bijvoorbeeld vanwege gebrek aan bedrijfsopvolging. Deze regeling richt zich op gebieden met de meest urgente stikstofproblematiek en draagt bij aan het verminderen van stikstof op kwetsbare Natura 2000-gebieden. Daarnaast ondersteunt de regeling ook andere doelen, zoals het verkleinen van het mestoverschot, de klimaatopgave en natuur- en milieudoelen. Hiervoor is op korte termijn €750 miljoen voorzien (2026-2028).

Toelichting op doorrekening

De concrete uitwerking van deze bedrijfsbeëindigingsregeling zijn nog niet bekend. Daarom kan er nog geen effect aan worden toegekend.

Niet aangeleverde beleidsinstrumenten Landbouw

Afroming bij overdracht rechten

Naam instrument: Afroming bij overdracht rechten
Sector: Landbouw
Raming: Basispad
Beleidscategorie: Vastgesteld

Toelichting op doorrekening

Om de druk op de mestmarkt te verminderen en om te voorkomen dat in 2025 de nationale mestproductieplafonds uit de derogatiebeschikking worden overschreden, heeft minister Wiersma op 20 september een wetswijziging naar de Tweede Kamer gestuurd (LVVN, 2024) om het afromingspercentage bij overdracht van fosfaatrechten buiten familieverband in de melkveehouderij te verhogen van 10 procent naar 30 procent (LVVN,2024) en afroming bij overdracht van varkensrechten en pluimveerechten in te voeren (van respectievelijk 25 en 15 procent). Door de Tweede Kamer zijn de voorgestelde percentages voor afroming van varkensrechten en pluimveerechten verlaagd naar 22 en 13 procent (Eerste Kamer, 2024). De wetswijziging is op 1 januari 2025 in werking getreden.

De verhoogde afroming bij overdracht rechten wordt beschouwd als vastgesteld beleid. De maatregel is middels een wijziging van de Meststoffenwet geïmplementeerd. Er staat geen einddatum van de afroming in de wet. De minister heeft de bevoegdheid om de percentages via een AMvB aan te passen tot ten hoogste 30 procent. De hogere afroming gaat in vanaf 1 januari 2025 en is bedoeld om de landelijke en sectorale mestproductie te verminderen tot onder de wettelijke plafonds (LVVN, 2024b). Dit moet eind 2025 het geval zijn, maar het is niet zeker of dat dan ook lukt. Daarom wordt verondersteld dat afroming alleen plaatsvindt in 2025 en 2026.

Op grond van historische data over verhandelde mestproductierechten buiten familieverband is een inschatting gemaakt van het effect op de dieraantallen (zie Cals et al., 2025).

Referenties

Cals, T., C. van Bruggen, L. Vissers, G. Velthof (2025), *Ramingen van broeikasgasemissies uit de landbouw in 2030: Achtergrondnotitie bij de landbouwramingen in het kader van de Klimaat- en Energieverkenning 2025*. WEnR rapport, Wageningen.

LVVN (2024), *Plan van aanpak mestmark 5 april 2024. Bijlage bij Kamerbrief Beantwoording Kamervragen over het bericht 'Ingrijpend miljardenpakket voor opkoop boeren moet koude sanering veestapel voorkomen'*, Den Haag: Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit;

Eerste Kamer (2024), *Wijziging van de Meststoffenwet in verband met de voorwaarden over de maximale mestproductie in de derogatiebeschikking 2022-2025*, Den Haag: Eerste Kamer, zie: https://www.eerstekamer.nl/behandeling/20241015/stemmingsoverzicht_tweede_kamer.

8 Factsheets beleidsinstrumenten Landgebruik

8.1 GLB-NSP samenwerkingsmaatregel veenweide en overgangsgebieden N2000

Naam instrument: GLB-NSP samenwerkingsmaatregel veenweide en overgangsgebieden N2000
Sector: Landgebruik
Type Instrument: Economisch
Raming: Aanvullend beleid
Beleidscategorie: Vastgesteld

Beschrijving beleidsinstrument

In de regeling samenwerking in veenweiden en overgangsgebieden N2000 is een jaarlijkse vergoeding mogelijk voor geringe drooglegging (max. 40, 30 of 20 cm) en voor aanleg waterinfiltratiesysteem en digitale grondwaterpeilbuizen op veengrond in de provincies Friesland, Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht en in Noordwest Overijssel en midden Groningen. Daarnaast kunnen melkveehouderijbedrijven meedoen met de optie extensivering, die ook in en rond stikstofgevoelige Natura 2000 gebieden mogelijk is.

In en rond stikstofgevoelige Natura 2000 gebieden kunnen melkveehouderijbedrijven een jaarlijkse vergoeding krijgen bij extensivering naar 150 kg stikstofdierexcretie per hectare per bedrijf of naar 100 kg stikstofdierexcretie per hectare per bedrijf.

Fungerende details

Het budget bij de eerste openstelling (van 1 mei tot en met 31 mei 2024) is op 1 november opgehoogd naar:

- categorie veenweide: 55,4 miljoen euro
- categorie overgangsgebieden N2000: 160 miljoen euro

Er komen nog een paar openstellingen. Totale budget is 397 miljoen euro.

Toelichting op doorrekening

Voor het inschatten van het effect van samenwerkingsverbanden in veenweidegebieden en Natura 2000 overgangsgebieden is gebruikgemaakt van het SOMERS 2.0-model. Dit sluit aan bij de reguliere berekeningssystematiek voor organische bodems binnen de LULUCF-methodologie. In totaal zijn 13 samenwerkingsverbanden doorgerekend, met een gezamenlijk oppervlak van ruim 6.800 hectare veengrond binnen een landbouwareaal van bijna 8.000 hectare. De betrokken maatregelen betreffen onder meer jaarlijkse beheervergoedingen voor beperkte drooglegging en extensivering, investeringsvergoedingen voor de aanleg van waterinfiltratiesystemen (WIS) en digitale grondwaterpeilbuizen, evenals vergoedingen voor samenwerkingskosten. In totaal zorgen de maatregelen gezamenlijk circa 0,01 megaton CO_2 equivalenten reductie. De berekening is uitgevoerd door RVO.

Referenties

LNV (2023), *Regeling van de Minister voor Natuur en Stikstof, van 31 oktober 2023, nr. WJZ 38289306, houdende wijziging van de Regeling Europese EZK- en LNV-subsidies 2021 vanwege invoeging van de subsidiemodule samenwerking in veenweiden en overgangsgebieden N2000 en een datumaanpassing in de Regeling Europese EZK- en LNV-subsidies*, Den Haag: Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, zie: https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2023-29658.html.

LNV (2023), *Regeling van de Minister voor Natuur en Stikstof van 24 april 2024, nr. WJZ 52715274 houdende wijziging van de Regeling EZK- en LNV- subsidies 2021 en de Regeling openstelling EZK- en LNV-subsidies 2024 in verband met de wijziging en openstelling van de subsidiemodule samenwerkingsmaatregelen in veenweiden en N2000 overgangsgebieden*, Den Haag: Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, zie: https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2024-13718.html.

8.2 Grondgebonden eco-regeling voor klimaat en leefomgeving

Naam instrument: Grondgebonden eco-regeling voor klimaat en leefomgeving
Sector: Landgebruik
Type Instrument: Economisch
Raming: Basispad
Beleidscategorie: Vastgesteld

Beschrijving beleidsinstrument

Agrariërs die zorgen voor het landschap en ecosysteemdiensten leveren, worden daarvoor beloond. Zij kunnen kiezen uit een lijst met eco-activiteiten die positief bijdragen aan biodiversiteit, landschap, kwaliteit van water, lucht en bodem en het klimaat. Hoe meer eco-activiteiten een boer onderneemt, hoe hoger de vergoeding. De eco-regeling draagt eraan bij dat boeren beloond worden voor het beheren van het landschap.

Er is een lijst met eco-activiteiten waaruit boeren kunnen kiezen. In 2023 zijn 22 eco-activiteiten opengesteld, in de komende jaren zal de lijst steeds worden bijgesteld en zullen de mogelijkheden toenemen. Een boer kiest activiteiten die passen bij de bedrijfsvoering of individuele interesses. Hoe meer iemand doet, hoe hoger de beloning.

Om mee te doen aan de eco-regeling, moet het totaal aan eco-activiteiten dat een boer kiest evenwichtig aan alle doelen bijdragen. Iedere activiteit levert punten op en bij voldoende punten op alle doelen voldoet een landbouwer aan de zogenaamde instapeis. Iedere eco-activiteit heeft daarnaast een bepaalde waarde. Deze is gebaseerd op kosten die een boer moet maken (inclusief de inspanning) om de activiteit uit te voeren, gederfde inkomsten en soms ook het grote belang van een eco-activiteit voor natuur en milieu. De opgetelde waarde van de uitgevoerde eco-activiteiten, bepaalt voor welke premie (goud, zilver of brons) een boer in aanmerking komt.

Fungerende details

Zie beschrijving instrument.
De Ecoregeling wordt jaarlijks bijgesteld en opnieuw opengesteld.
Met name bijdrage aan doelen op het gebied van klimaatmitigatie en -adaptatie, verbetering van de bodem, vermindering van ammoniakemissies en vergroting van het bosareaal.

Voor de periode 2023-2027 is ca. 963.000.000 euro beschikbaar (EU-geld). Afhankelijk van de inspanning, komt een boer in aanmerking voor een van de volgende eco-premies:

- Brons: 60 euro per hectare
- Zilver: 100 euro per hectare
- Goud: 200 euro per hectare

Deze bedragen zijn onder voorbehoud. Onder andere op basis van deelnamebereidheid kunnen deze aangepast worden.

Toelichting op doorrekening

Net als in de KEV 2024 is besloten om, na afstemming met experts van de WUR, het effect van de eco-regeling niet te kwantificeren. Dit komt voornamelijk vanwege de onzekerheid over wat het

additionele effect is van deze maatregelen, aangezien veel eco-activiteiten activiteiten zijn die al eerder werden toegepast, bijv. langjarig grasland of rustgewassen. Wel lopen er op dit moment verschillende trajecten waarin wordt geprobeerd om het effect van de eco-regeling beter te kwantificeren, onder andere binnen het Slim Landgebruik programma. De bedoeling is dat de resultaten van deze trajecten worden meegenomen in de KEV 2026.

8.3 Provinciaal programma landelijk gebied

Naam instrument: Provinciaal programma landelijk gebied
Sector: Landgebruik
Type Instrument: Regelgevend
Raming: Aanvullend beleid
Beleidscategorie: Vastgesteld

Beschrijving beleidsinstrument

Het kabinet heeft in de zomer 2024 het NPLG en Transitiefonds Landelijk Gebied en Natuur geschrapt. De provincies hebben de afgelopen jaren 2 miljard euro ontvangen voor landbouw- en natuurmaatregelen vanuit het transitiefonds. Dat geld kregen zij vooruitlopend op de vaststelling van hun gebiedsprogramma's voor het NPLG. In November 2022 ontvingen de provincies van het Rijk 0,5 miljard euro voor zogeheten versnellingsmaatregelen. In juni 2024 volgde 1,5 miljard euro voor koploperprojecten. Dat geld uit het inmiddels geschrapte Transitiefonds zetten de provincies de komende jaren in om via concrete maatregelen bij te dragen aan de opgaven voor natuur, stikstof, klimaat en water.

Provincies stelden als onderdeel van het NPLG een provinciaal programma landelijk gebied op. Dit programma presenteerde een samenhangende aanpak per provincie van de opgaves in natuur, water en klimaat in relatie tot ruimtelijke inrichting en de landbouw.

De handreiking gebiedsprogramma's NPLG specificeerde de vereisten voor de Provinciale Programma's Landelijk Gebied (PPLG).Provincies dienden in juli 2023 een conceptversie van hun Provinciale Programma's Landelijk Gebied (PPLG's) in.

In de PPLG's werden o.a. keuzes gemaakt voor het bereiken van de klimaatdoelen voor veehouderij (incl. methaanemissies), de veenweide strategieën, bomen, bossen en natuur en klimaatdoelen in minerale landbouwbodems. De PPLG's werden medio 2023 beoordeeld door het Rijk, en voorzien van een toetsadvies met verbeterpunten. Tot nieuwe (aangepaste) versies van de provinciale gebiedsprogramma's is het niet meer gekomen na afschaffen van het NPLG en Transitiefonds medio 2024.

Gelijktijdig met de gebiedsprogramma's hebben provincies maatregelpakketten ingediend voor koplopertrajecten. Deze maatregelpakketten zijn begin 2024 voorzien van een beoordeling door WEcR. Provincies hebben in april 2024 nieuwe maatregelpakketten ingediend. Een deel van deze maatregelpakketten heeft het Rijk positief beoordeeld. Hiermee werd in juni 2024 ongeveer 1,5 miljard euro uit het Transitiefonds beschikbaar gesteld voor provinciale koploperprojecten.

Toelichting op doorrekening

Hoewel het Transitiefonds Landelijk Gebied en Natuur en het Nationaal Programma Landelijk Gebied zijn stopgezet, dat bedoeld was voor financiering van de uitvoering van de PPLG’s, heeft de financiering van Versnellingsmaatregelen en de Koploperprojecten wel doorgang gevonden. In de KEV 2024 was het mogelijk om op enkele thema’s een kwantificering hiervan te maken. Dit waren onder andere voorstellen voor peilverhoging (tot 25 en 40 cm onder het maaiveld) en functieverandering in veenweidegebieden van landbouwgrond naar natuur. De inschatting hiervan blijft in de KEV 2025 gelijk aan de KEV 2024. Hierbij gaat het om concreet uitgewerkte koploperprojecten en aanvullende maatregelen waarvoor financiering beschikbaar was. Dit zijn maatregelen in de

provincies Friesland (1700 ha), Utrecht (circa 2000 ha), Noord-Holland (1125 ha) en Zuid-Holland (3500 ha). Voor nadere toelichting zie Van Baren et al. (2024).

Koploperprojecten richtten zich ook op bosuitbreiding en maatregelen om bestaande bossen te verbeteren ('revitalisering'). In de KEV 2025 is hetzelfde uitgangspunt genomen als de KEV2024 voor concrete maatregelen gericht op bosuitbereiding (ongeveer 1.250 hectare). Voor het berekenen van het effect van de bosrevitaliseringsplannen in de KEV 2025 zijn zowel de gehanteerde methodiek als de inschatting van het te realiseren areaal gewijzigd ten opzichte van de KEV2024. De methode is gebaseerd op een nieuwe rapportage gericht op provinciale revitaliseringsplannnen van Kuneman et al. (2024). Voor het areaal van revitaliseringsplannen gaan we uit van 13.000 hectare, een areaal gebaseerd op provinciale inschattingen van doelbereik in 2030 onder huidige beleidsinzet verzameld door de werkgroep Bomen, Bos en Natuur van de klimaattafel Landbouw en Landgebruik.

Referenties

G.U. Kuneman, P. van Wijhe, L. Kampherbeek (2024), *Analyse doelbereik provinciale bosrevitaliseringsplannen*, Bosgroep Midden Nederland

S. van Baren et al (2024), *Ramingen van emissies van broeikasgassen en verwijdering van CO2 door de LULUCF-sector 2023-2040: Achtergronddocument bij de Klimaat- en Energieverkenning 2024*, Wageningen University & Research, zie: https://research.wur.nl/en/publications/ramingen-van-emissies-van-broeikasgassen-en-verwijdering-van-co2-.

9 Factsheets beleidsinstrumenten Mobiliteit

9.1 Duurzame luchtvaartbrandstoffen (E-fuels)

Naam instrument: Duurzame luchtvaartbrandstoffen (E-fuels)
Sector: Mobiliteit
Type Instrument: Economisch
Raming: Aanvullend beleid
Beleidscategorie: Niet meegenomen

Beschrijving beleidsinstrument

De maatregel betreft een investeringssubsidie voor (pre-)commerciële fabrieken voor de productie van e-fuels voor de luchtvaart. Dit is een uitwerking van een voorstel uit het MJP 2024. Vorig jaar is reeds een innovatiesubsidie toegekend voor € 60 mln. Voorwaarde voor toekenning is kennisdeling en het uitsluiten van overlap met de NIKI, alsmede een evaluatie van het innovatieprogramma en waar nodig aanpassing aan de regeling voor de investeringssteun. De budgetclaim is € 150 mln.

Beoordeling voorwaarden reservering MJP 2025:

1. In de regeling is kennisdeling opgenomen als voorwaarde voor subsidie (voldoet nog niet);
2. Projecten die in aanmerking komen voor stimulering kunnen niet voor dezelfde claim gebruikmaken van de NIKI (voldoet nog niet).

Beoordeling voorwaarden reservering MJP 2027:
Voorwaarden 1 en 2 worden gehandhaafd. Een derde voorwaarde wordt toegevoegd:

1. In de regeling is kennisdeling opgenomen als voorwaarde voor subsidie (voldoet nog niet);
2. Projecten die in aanmerking komen voor stimulering kunnen niet voor dezelfde claim gebruikmaken van de NIKI (voldoet nog niet);
3. Een evaluatie van het innovatieprogramma en eventuele aandachtspunten daaruit verwerken in de opvraging van de reservering (voldoet nog niet).

Toelichting: Het voorstel betreft een verzoek tot behoud van de reservering. De eerste toekenning van € 60 mln. is echter nog niet uitgevoerd. Ook is er nog veel onduidelijk over de verdere uitvoering van de maatregel en de uiteindelijke productie die in Nederland gerealiseerd kan worden. Deze duidelijkheid lijkt niet op korte termijn te komen. Naar aanleiding van de reflectie van het PBL wordt indiener geadviseerd het innovatieprogramma te evalueren en eventuele aandachtspunten te verwerken in de opvraging van de reservering.

Toelichting op doorrekening

Deze maatregel is niet meegenomen in de KEV omdat dit een KEV op hoofdlijnen betreft waarin de bunkers buiten beschouwing gelaten worden.

Referenties

KGG (2025), *Ontwerp-Meerjarenprogramma 2026*, Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2025/04/25/ontwerp-meerjarenprogramma-2026-klimaatfonds [25-04-2025].

9.2 Electric Road Systems

Naam instrument: Electric Road Systems
Sector: Mobiliteit
Type Instrument: Economisch
Raming: Aanvullend beleid
Beleidscategorie: Niet meegenomen

Beschrijving beleidsinstrument

Electric Road Systems (ERS) maken het al rijdend opladen van elektrische vrachtwagens mogelijk. De financiële middelen voor deze maatregel zullen worden gebruikt om twee ERS-trajecten aan te leggen in Nederland, Daarbij wordt gebruik gemaakt van dynamisch laden door middel van een geleidende bovenleiding (TRL-niveau 8). In oktober 2023 is er in opdracht van het ministerie door TNO een haalbaarheidsstudie gestart naar de aanleg van twee concrete ERS-trajecten (corridors) in Nederland, namelijk Rotterdam - Antwerpen en Rotterdam - Duitsland (A15/Betuweroute). De claim was € 20 mln.

Beoordeling voorwaarde MJP 2025:

1. Afronding en positieve uitkomst van de haalbaarheidsstudie van TNO, waaruit ook moet blijken dat er voldoende prikkels zijn voor vervoerders om ook ERS-compatibele vrachtwagens aan te schaffen (voldoet nog niet). Beoordeling voorwaarden ontwerp-MJP 2026: de voorwaarde wordt vervangen door de volgende voorwaarde:
2. Appreciatie van de haalbaarheidsstudie van TNO, waaruit ook moet blijken dat er voldoende prikkels zijn voor vervoerders om ook ERS-compatibele vrachtwagens aan te schaffen en buurlanden ook de benodigde infrastructuur aanleggen op het traject zodat de lijnen internationaal doorlopen (voldoet nog niet).

Toelichting: Het rapport dat TNO heeft opgesteld over de ERS is inmiddels ontvangen. Hieruit blijkt dat de kosten voor de aanleg van het systeem terug te verdienen zijn in de tijd, onder voorwaarden. Het rapport gaat niet uitgebreid in op financiële prikkels voor bedrijven om de vrachtwagens aan te schaffen. Het aanschaffen van ERS-materieel aan de vrachtwagen kan mogelijk ook worden gerealiseerd met een uitbreiding van de subsidieregeling ten bate van aanschaf zero-emissietrucks. Hierbij is wel een mogelijk risico dat de aanleg van de infrastructuur later gerealiseerd wordt dan de aanschaf van trucks. De uitwerking van de maatregel en de verkenning van o.a. afhankelijkheid van omliggende landen is namelijk nog niet afgerond. Het is daarom te vroeg om nu al een besluit te nemen over de voorwaarde. De toekenning onder voorwaarden wordt daarom behouden, waarbij de voorwaarde wordt aangescherpt.

Toelichting op doorrekening

Deze maatregel is niet meegenomen in de KEV omdat deze per 1 mei 2025 nog niet voldoende concreet uitgewerkt was.

Referenties

KGG (2025), *Ontwerp-Meerjarenprogramma 2026*, Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2025/04/25/ontwerp-meerjarenprogramma-2026-klimaatfonds [25-04-2025].

9.3 Elektrisch aangedreven Friese Waddenveren

Naam instrument: Elektrisch aangedreven Friese Waddenveren
Sector: Mobiliteit
Type Instrument: Economisch
Raming: Aanvullend beleid
Beleidscategorie: Geagendeerd

Beschrijving beleidsinstrument

De maatregel betreft een investeringssubsidie voor de realisatie van elektrische netaansluitingen en elektrische laadinfrastructuur in de havens van de veerboten tussen de Friese Waddeneilanden en het vaste land: Harlingen, Vlieland, Terschelling, Holwert, Ameland en Lauwersoog (een aansluiting op Schiermonnikoog is naar verwachting niet nodig). Met deze aansluitingen kunnen de veerboten tussen de Friese Waddeneilanden en het vasteland door de reders geëlektrificeerd worden, hetgeen leidt tot zero emissies. De nieuwe concessies, waarin de directie OV en Spoor emissiereductiedoelen wil opnemen waarvoor batterij-elektrisch de beste oplossing lijkt, moeten in 2029 ingaan. Zonder deze versterking van de laadinfrastructuur kan in de concessies, die in 2029 in moeten gaan, niet reëel zero-emissie worden uitgevraagd. De budgetclaim bedraagt € 75 mln.

Beoordeling voorwaarden ontwerp-MJP 2026:

1. Een nadere uitwerking van de financiële PxQ-onderbouwing (voldaan)
2. Duidelijkheid over de vergoeding van de structurele kosten die niet uit het Klimaatfonds worden gedekt (voldaan).

Toelichting beoordeling: De maatregel ziet op het verduurzamen van (een deel van) de Waddenveren. Het gaat om aanleg van de laadinfra. Het was initieel onduidelijk wat de exacte claim was. en de alternatieven voor financiering waren nog niet volledig uitgewerkt. Het PBL beoordeelt de maatregel positief door de mogelijkheid van elektrificatie (zodat biobrandstoffen voor moeilijker elektrificeerbare trajecten beschikbaar blijven) en de bijdrage aan reductie van NO_x- en fijnstofemissies. Nadere informatie van de indiener geeft aan dat € 50 mln. als minimaal bedrag benodigd is om alle Waddenveren te elektrificeren. Daarom wordt € 50 mln. toegekend.

Toelichting op doorrekening

De subsidie voor laadinfrastructuur voor de Friese Waddenveren wordt als geagendeerd beleid beschouwd in de raming met aanvullend beleid. Deze maatregel is als flankerend beleid beschouwd.

Referenties

KGG (2025), *Ontwerp-Meerjarenprogramma 2026*, Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2025/04/25/ontwerp-meerjarenprogramma-2026-klimaatfonds [25-04-2025].

9.4 Extra verhoging brandstoftransitieverplichting

Naam instrument: Extra verhoging brandstoftransitieverplichting
Sector: Mobiliteit
Type Instrument: Economisch
Raming: Aanvullend beleid
Beleidscategorie: Geagendeerd

Beschrijving beleidsinstrument

De brandstoftransitieverplichting (ook bekend als: jaarverplichting energie vervoer) wordt vanaf 2028 geleidelijk verhoogd zodanig dat deze in 2030 1,5 Mton extra CO_2-reductie realiseert. Van de 1,5 Mton is 0,3 Mton nodig om te voorkomen dat de afgesproken normering van leaseauto's leidt tot een kleiner effect vanuit de jaarverplichting. De extra inzet van biobrandstoffen zal voornamelijk plaatsvinden in het zwaardere vervoer. Uitgangspunt is dat deze maatregel niet leidt tot een prijsstijging van benzine of diesel aan de pomp. Omdat de jaarverplichting pas vanaf 2028 wordt verhoogd, leidt deze maatregel niet tot een prijsstijging in 2026 en 2027. Daarnaast zal het kabinet het lasteneffect meewegen in de augustusbesluitvorming in de lopende discussies over de accijnzen.

Toelichting op doorrekening

De verhoging van de brandstoftransitieverplichting wordt in de KEV 2025 meegenomen als geagendeerd beleid in de raming met aanvullend beleid. De jaarverplichting wordt aangescherpt voor de sector Land van 22,6% naar 27,1%. Dit is volgens de rekensystematiek in de KEV 2024 en KEV 2025 doorgerekend, en leidt tot een hogere bijmenging van geavanceerde biobrandstoffen. Hierbij is rekening gehouden met hogere elektriciteitsinzet door de normering van zakelijke leaseauto's en het verhogen van de mrb-korting voor elektrische auto's. De veronderstelling is dat de ophoging van het target RFNBO, dat eveneens bijdraagt aan het halen van de 27,1%, hoofdzakelijk verloopt via de raffinageroute (sector Industrie), mede gelet op de verhoging van de correctiefactor van 0,4 naar 1,0.

Referenties

KGG (2025), *Kamerbrief Pakket voor Groene Groei. Voor een weerbaar energiesysteem en een toekomstbestendige industrie*, Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei. zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2025/04/25/kamerbrief-pakket-voor-groene-groei-voor-een-weerbaar-energiesysteem-en-een-toekomstbestendige-industrie .

9.5 MRB (motorrijtuigenbelasting) korting of vrijstelling voor EV's

Naam instrument: MRB (motorrijtuigenbelasting) korting of vrijstelling voor EV's
Sector: Mobiliteit
Type Instrument: Fiscaal
Raming: Basispad | Aanvullend beleid
Beleidscategorie: Vastgesteld | Geagendeerd

Beschrijving beleidsinstrument

Elektrische auto's zijn in de jaren 2020-2024 vrijgesteld van MRB. In 2025 gaan EV's 25% betalen, 75% in 2026 tot en met 2029 en vanaf 2030 gaan EV's 100% MRB betalen gebaseerd op het gewicht van de auto.

Toelichting op doorrekening

In het basispad van de KEV 2025 zijn de MRB kortingspercentages zoals in het Belastingplan 2025 als vastgesteld beleid meegenomen in de modellering van het autopark met behulp van het SPARK model (modelversie 1.9). Deze kortingspercentages zijn lager dan die uit de VJN 2024, die in de KEV2024 worden gebruikt. In de voorjaarsbesluitvorming worden de percentages mogelijk weer aangepast.

De verhoging van de gewichtscorrectie in de mrb van 25% naar 30% voor de periode 2026 tot en met 2028 is in de KEV 2025 meegenomen als geagendeerd beleid in de raming met aanvullend beleid. Het effect van deze wijziging is in combinatie met de normering van zakelijke lease geanalyseerd met behulp van het SPARK model (modelversie 1.9).

Referenties

Tweede kamer (2024), *Ontwerpbegroting Infrastructuur en Waterstaat (XII) voor het jaar 2025*, Den haag: Tweede Kamer, zie: https://www.tweedekamer.nl/debat_en_vergadering/commissievergaderingen/details?id=2024A06189

9.6 Normering zakelijke lease per 2027

Naam instrument: Normering zakelijke lease per 2027
Sector: Mobiliteit
Type Instrument: Fiscaal
Raming: Aanvullend beleid
Beleidscategorie: Geagendeerd

Beschrijving beleidsinstrument

Het kabinet versnelt de ingroei van elektrische auto's door per 2027 de zakelijke leasemarkt te normeren. Uitgangspunt is dat alle auto's die vanaf dat moment door een werkgever ook voor privégebruik ter beschikking worden gesteld aan de werknemer, volledig emissievrij zijn. De normering wordt vormgegeven via een pseudo-eindheffing in de loonbelasting, met een belastingtarief van 52% over de grondslag voor de bijtelling privégebruik van de auto. De pseudo-eindheffing moet per jaar worden betaald door de werkgever als deze vanaf 2027 een fossiele (niet volledig emissievrije) auto ter beschikking stelt aan de werknemer. Om uitwijkeffecten te voorkomen wordt in de uitwerking van de pseudo-eindheffing tevens bezien of aanpassing van de youngtimerregeling nodig is. De benodigde wetgeving voor de pseudo-eindheffing wordt opgenomen in het pakket Belastingplan 2026.Naar aanleiding van de politieke besluitvorming wordt een deel van de dekking van deze maatregel gefinancierd uit het Klimaatfonds en is opgenomen in het ontwerp-MJP. Eind 2025 wordt een voorstel verwacht van de EC voor Europese normering van de leasemarkt. Indien richting Voorjaarsnota 2026 blijkt dat een deel van de nationale normering hiermee kan vervallen, zal de technische dekking nader worden bezien en eventuele wijzigingen in het Belastingplan 2027 worden meegenomen. Mochten er hiertoe minder middelen nodig zijn, dan vloeien deze terug naar het Klimaatfonds (met een maximum van € 85 mln.) en blijven deze beschikbaar voor verduurzaming van de mobiliteit.

Toelichting op doorrekening

De normering van de zakelijke leasemarkt wordt in de KEV2025 meegenomen als geagendeerd beleid in de raming met aanvullend beleid. Door een pseudo-eindheffing op de loonbelasting wordt het veel minder aantrekkelijk voor werkgevers om een niet volledig emissievrije auto aan te bieden aan hun medewerkers. Met het wagenparkmodel voor personenauto's (SPARK modelversie 1.9) is een bandbreedte berekend voor de normering, gevormd door de variatie in welk aandeel van de werkgevers alleen emissievrije auto's beschikbaar stelt, hoe zeer de zakelijke markt krimpt door overstap op private lease en auto's in privébezit en hoe groot het anticipatie-effect is. Deze maatregel is gebundeld berekend samen met de wijziging in de gewichtscorrectie voor de mrb.

Referenties

KGG (2025), *Ontwerp-Meerjarenprogramma 2026*, Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2025/04/25/ontwerp-meerjarenprogramma-2026-klimaatfonds [25-04-2025].

KGG (2025), *Kamerbrief Pakket voor Groene Groei. Voor een weerbaar energiesysteem en een toekomstbestendige industrie*, Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei. zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2025/04/25/kamerbrief-pakket-voor-groene-groei-voor-een-weerbaar-energiesysteem-en-een-toekomstbestendige-industrie.

9.7 Onderwegpas openbaar vervoer

Naam instrument: Onderwegpas openbaar vervoer
Sector: Mobiliteit
Type Instrument: Regelgevend
Raming: Aanvullend beleid
Beleidscategorie: Niet meegenomen

Beschrijving beleidsinstrument

De Onderwegpas is een nieuw landelijk reisproduct en biedt kwetsbare huishoudens de mogelijkheid om gedurende de daluren betaalbaarder van alle openbaar vervoer in Nederland gebruik te maken. De Onderwegpas is geldig in bus, tram, metro én trein. De pas levert een positieve bijdrage aan de mogelijkheid voor kwetsbare groepen om te blijven functioneren in een samenleving in transitie naar klimaatneutraliteit, omdat ze in substantiële mate geldelijk gecompenseerd worden in hun mobiliteitsbehoefte. Daardoor kunnen zij volwaardig (blijven) participeren in de samenleving en worden ze niet door de ETS2-richtlijn benadeeld.

Beoordeling voorwaarden MJP 2027:

1. Nadere uitwerking en afstemming van de maatregel met daarin een duidelijke P*Q-onderbouwing en realistische reeks van de middelen (voldoet nog niet);
2. De middelen komen niet vrij als de middelen in het Social Climate Fund niet vrijkomen (voldoet nog niet).

Toelichting: Naar aanleiding van de politieke besluitvorming wordt deze maatregel gereserveerd voor het MJP 2027. De pas zorgt ervoor dat ook kwetsbare huishoudens gebruik kunnen (blijven) maken van het openbaar vervoer. Op deze manier wordt een duurzaam vervoersoptie bereikbaarder voor alle mensen. Er dient nog verdere uitwerking plaats te vinden. Dit wordt opgenomen als voorwaarde. Ander aandachtspunt betreft de samenhang met het Social Climate Fund. Als de maatregel daar geen doorgang vindt, worden de middelen uit het Klimaatfonds ook niet vrijgegeven. IenW kan hier voor een volgend Meerjarenprogramma een nieuw voorstel voor indienen voor het verduurzamen van mobiliteit.

Toelichting op doorrekening

Deze maatregel is niet meegenomen in de KEV omdat deze per 1 mei 2025 nog niet voldoende concreet uitgewerkt was.

Referenties

KGG (2025), *Ontwerp-Meerjarenprogramma 2026*, Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2025/04/25/ontwerp-meerjarenprogramma-2026-klimaatfonds [25-04-2025].

9.8 Opschaling nieuwe aandrijftechnologieën luchtvaart

Naam instrument: Opschaling nieuwe aandrijftechnologieën luchtvaart
Sector: Mobiliteit
Type Instrument: Onderzoek
Raming: Aanvullend beleid
Beleidscategorie: Niet meegenomen

Beschrijving beleidsinstrument

De maatregel richt zich op het verstrekken van subsidies om opschaling van innovatieve aandrijftechnologieën in de luchtvaart te ondersteunen, zoals batterij-elektrisch, waterstof-elektrisch en waterstofverbrandingsmotoren. De maatregel sluit aan op het advies van PBL om een plan te maken voor beleid omtrent ontwikkeling en commercialisatie van waterstofvliegtuigen, bijvoorbeeld door middel van stimulerende maatregelen. Zowel voor de toepassing van de nieuwe aandrijftechnieken als de daarbij behorende infrastructuur op luchthavens. Deze technologieën hebben het potentieel om een aanzienlijke klimaateffect (zowel CO_2 alsook een niet-CO_2 klimaateffect) te realiseren, vooral op korte en middellange afstanden. De maatregel beoogt opschalingsbarrières weg te nemen en de marktpenetratie van duurzame vliegtuigtechnologie te versnellen. Het doel is om vanaf 2026 de luchtvaartsector klaar te maken voor de introductie van deze nieuwe schone innovatieve vliegtuigtypen. De maatregel is opgesplitst in 2 fases. De eerste fase betreft fieldlabs op luchthavens, waar innovatie-infrastructuur beschikbaar wordt gesteld voor de samenwerking tussen maakindustrie, kennisinstellingen, luchthavens en luchtvaartmaatschappijen. Het biedt ruimte voor testen van de nieuwe aandrijftechnieken en vergt een investering van ongeveer € 20 mln. Mits de fieldlabs succesvol blijken zou vervolgondersteuning in fase 2 kunnen starten, waarvoor naar schatting € 180 mln. nodig is; wanneer de eerste toestellen commercieel beschikbaar zijn (verwachting ca. 2030), is de subsidie gericht op het stimuleren van luchtvaartmaatschappijen, luchthavens en eigenaren in de GA/BA sector om deze nieuwe technologieën te kunnen adopteren. De totale budgetclaim is € 200 mln.

Toelichting beoordeling: PBL constateert dat het verstandig is te beginnen met een plan voor de ontwikkeling van toepassing van waterstof in de luchtvaart. Dit ziet dan op de pilotfase van het voorstel. Een onderbouwing voor de gevraagde € 65 mln. voor de gehele fase 1 ontbreekt. Daarom wordt alleen de gevraagde € 20 mln. Ten behoeven van de subsidieregeling voor pilots toegekend. Hierbij geldt dat de pilot, mede naar aanleiding van het advies van PBL, idealiter zo veel mogelijk internationaal moet worden opgepakt, omdat de luchtvaart ook een internationale sector is.

Toelichting op doorrekening

Deze maatregel is niet meegenomen in de KEV omdat dit een KEV op hoofdlijnen betreft waarin de bunkers buiten beschouwing gelaten worden.

Referenties

KGG (2025), *Ontwerp-Meerjarenprogramma 2026*, Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2025/04/25/ontwerp-meerjarenprogramma-2026-klimaatfonds [25-04-2025].

9.9 Stopcontact op land

Naam instrument: Stopcontact op land
Sector: Mobiliteit
Type Instrument: Economisch
Raming: Aanvullend beleid
Beleidscategorie: Geagendeerd

Beschrijving beleidsinstrument

Bij Stopcontact op land gaat het om het realiseren van een aansluiting op de verzorgingsplaatsen (tankstations langs de snelwegen) zodat uit de laadinfrastructuur ook stroom komt om voertuigen op te kunnen laden. Vanuit efficiencyoverwegingen en ten behoeve van het voorkomen van extra netverzwarende activiteiten dient daarbij de aanleg en het beheer van het stopcontact door het Rijk te gebeuren. Rijkswaterstaat is de uitvoerder van deze maatregel. Deze maatregel is nodig en randvoorwaardelijk om invulling te kunnen geven aan de verwachte vermogensvraag op de verzorgingsplaatsen. Tevens wordt met deze maatregel invulling gegeven aan de Europese regelgeving (AFIR). Laadinfra is randvoorwaardelijk voor de aanschaf van elektrische voertuigen, om zo deze CO_2-reductie mogelijk te maken. Het betreft bij Stopcontact op land alle snellaadinfrastructuur langs het hoofdwegennet.

Beoordeling voorwaarden ontwerp-MJP 2026:

1. Voldoende voortgang met invoering normering lease en aanpassing en implementatie van jaarverplichting in het Besluit Energie Vervoer zodat in totaal 1,5 Mton aanvullende reductie wordt gerealiseerd (voldoet nog niet)
2. De middelen worden in een passend kasritme gezet (voldoet nog niet).

Toelichting: De maatregel is oorspronkelijk afgewezen in deze vorm. Er wordt momenteel nog een pilot uitgevoerd, waardoor het te vroeg lijkt om al op te schalen naar direct honderd plekken. De uitkomsten van deze pilot dienen eerst afgewacht te worden zodat een doelmatig vervolg uitgewerkt kan worden. Naar aanleiding van de politieke besluitvorming wordt de maatregel voor een lager bedrag (€ 65,5 mln.) alsnog opgenomen in het ontwerp-MJP 2026, zodat gestart kan worden met de aanpak. Er worden voorwaarden gesteld, die zien op voldoende voortgang op de afgesproken mobiliteitsmaatregelen bij de Voorjaarsbesluitvorming 2025.

Toelichting op doorrekening

Stopcontact op land wordt als geagendeerd beleid beschouwd in de raming met aanvullend beleid. Deze maatregel is als flankerend beleid beschouwd.

Referenties

KGG (2025), *Ontwerp-Meerjarenprogramma 2026*, Den Haag: Ministerie van Klimaat en Groene Groei, zie: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2025/04/25/ontwerp-meerjarenprogramma-2026-klimaatfonds [25-04-2025].

9.10 Verhoging maximumsnelheid rijkssnelwegen naar 130 km/u overdag

Naam instrument: Verhoging maximumsnelheid rijkssnelwegen naar 130 km/u overdag
Sector: Mobiliteit
Type Instrument: Regelgevend
Raming: Basispad |Aanvullend beleid
Beleidscategorie: Vastgesteld | Geagendeerd

Beschrijving beleidsinstrument

Deze maatregel richt zich op het verhogen van de maximumsnelheid naar 130 km/u op autosnelwegen in beheer van het rijk, waar dit binnen de wettelijke kaders mogelijk is. Invoering van 130 km/u overdag op alle trajecten waar dit voor 2020 het geval was, is door de regels waaraan voldaan moet worden, zoals voor stikstof en geluid, niet realistisch. Voor drie trajecten zijn ontwerp-verkeersbesluiten vastgesteld, die vanaf 22 januari 2025 ter inzage worden gelegd:

- A6 tussen aansluiting Lelystad Noord en de Ketelbrug
- A7 Afsluitdijk tussen Stevinsluizen en de Lorentzsluizen
- A7 tussen aansluiting Winschoten en de grens met Duitsland

Het onderzoek voor de A37 tussen knooppunt Holsloot en de aansluiting Zwartemeer is nog niet afgerond.

Na vaststelling van de verkeersbesluiten voor de eerste vier trajecten zal van start worden gegaan met het onderzoek naar andere mogelijke trajecten waar de snelheid overdag naar 130 km/u verhoogd kan worden. Vooralsnog geldt als randvoorwaarde dat gekeken wordt naar trajecten waar de maximumsnelheid nu al in de avond en nacht 130 km/uur is én waar geen extra maatregelen voor stikstof en geluid nodig zijn voor het verhogen van de maximumsnelheid.

Toelichting op doorrekening

De verdere uitrol van de maximumsnelheid naar 130 km per uur is in de KEV2025 meegenomen als aanvullend beleid. Ten opzichte van de KEV2024 is de bandbreedte van het effect op de BKG raming verkleind omdat het niet in lijn der verwachting is dat op alle trajecten waar voorheen deze maximumsnelheid van toepassing was de snelheidsverhoging op korte termijn richting 2030 kan worden ingevoerd vanwege de stikstof- en geluidsproblematiek.

Referenties

IenW (2024), *Actieagenda Auto, Toekomstperspectief Automobiliteit*, Den Haag: Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, zie: https://open.overheid.nl/documenten/dpc-1285bdf62ce5d637f548f719be37c3f92b04ca97/pdf.

IenW (2024), *Kamerbrief Voortgang verhoging maximumsnelheid autosnelweg*, Den Haag: Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, zie: https://open.overheid.nl/documenten/dpc-304e1adfd264bdfdf68165a19d14c03c151736d2/pdf.